

למעשה

פרשת ויחי

©

כל הזכויות שמורות

למכון 'למעשה'

ולפנחס זרביב

כתובת המחבר

חנה סנש 11\21

אשדוד

058-3271323

p0583271323@gmail.com

כמו כן המכון מתמחה בעריכה לשונית וכתובת דברי

תורה וסיפורי אמונה

למעשה פרשת ויחי

פרשת ויחי

איזה ברכה יעקב בירך את ראובן - תוכחה היא ברכה

התוכחה הזו שהוכיח יעקב את בניו, שכן באמצעותה הוא איפשר להם לתקן את דרכיהם מכאן ואילך, ולהיות ראויים לברכה לעולמי עד!

נמצא איפוא, כי אם מבקשים אנו לדעת מהי הירושה הטובה והמשובחת ביותר - נוכל ללמוד זאת מהירושה שהוריש יעקב אבינו לבניו, לראובן, שמעון ולוי... דווקא דברי המוסר אשר עסקו בנקודות אותן עליהם לתקן - הם אשר היו 'ירושה' טובה ומשובחת, והם אשר ראויים היו להאמר על ידי יעקב השוכב על ערש דווי - לבניו המתקבצים סביב מיטתו ומטים אזנם למוצא פיו!

ומכאן, יש לנו ללמוד, כיצד עלינו להתייחס לתוכחה שאנו זוכים לה מפעם לפעם... שכן אל לנו לדחות את התוכחה הזו בשום פנים ואופן! עלינו לשמוח בה, לקבל אותה באהבה, ולדעת כי טובה גדולה טמונה בה בעבורנו! עכ"ד דברי המקדש הלוי.

משלו הנוקב של החפץ חיים על המבקש וחוננו מאיתך חכמה בינה ודעת ואינו לומד

ועוד נראה לבאר שבא לומר שאין העיקר בברכה אלא בתיקון האדם עצמו, שאם הוא לא יתקן את עצמו הוא לא יהיה ראוי שתחול עליו ברכת ה'. ומה יעזור הברכות.

וכמו המעשה ביהודי עני ואביון, אשר בנותיו הגיעו לפרקן, אך כסף לחתן אותן לא היה לו. והנה ביום מן הימים, החליט האב האומלל לעשות את אשר הקפיד במסירות נפש שלא לעשות עד עתה.

הוא החליט להזדקק למתנת בשר ודם, או ליתר דיוק - להלוואתם. וממחשבה - למעשה. למחרת עם שחר, התייצב העני על מפתן משרדו של שמעון הגביר, וכאשר הוזמן להכנס ולהציג את מבוקשו, פתח ואמר:

שמעון היקר, רצוני להזכיר בפניך חסדי אבות... רצוני להזכירך כי מלבד ההיכרות שיש בנינו, הרי אבותינו היו ידידים בנפש, וכך גם אבותיהם לפניהם.

רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתְּךָ כִּחַיִּךְ אֲשֶׁר יָתַתְּ לִי יְתָרְךָ אֶת יְתָרְךָ עִזִּי. פָּתַח כַּמְיָם אֶל תּוֹתֵר כִּי עָלִית מִנִּשְׁׁ קָבַי אַבְיָךְ, אֲזַחֲלֶלְתָּ יְצוּעֵי עֲלָה (מ"ט, ג' - ד')

הנה מוצאים אנו, כי בבוא יעקב לברך את בניו בטרם פטירתו - הוא פונה אל שלשת בניו הראשונים: ראובן, שמעון ולוי - ומוכיח אותם בדברים נוקבים ומייסרים. כך מוצאים אנו שהוא מוכיח את ראובן באמרו לו: "פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה", וכך בהמשך לגבי שמעון ולוי הוא אומר (פסוקים ה' - ז): "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרתיהם, בסודם אל תבא נפשי בקהלם אל תחד כבודי, כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור, ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה, אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל".

ולכאורה, יש לנו להשתומם, כלום אלו הברכות שמאציל יעקב לבניו לפני פטירתו? האם זה מה שיש לו לומר להם - דברים שאינם כלל בגדר ברכה, ואולי אפילו להיפך? אנו היינו מצפים, שברגע הפרידה הללו, בהם נפרד יעקב מבניו - הוא יתמקד דווקא במעלותיהם ולא בחסרונותיהם, בדיוק כפי שאנו מוצאים שאמנם הוא עשה באשר לשאר בניו!

ואמנם, מוצאים אנו בחז"ל שכתבו (בראשית רבה צ"ח, ה'): "כיון שראו אותו שהוא מקנטרן - התחילו מסתלקין לזויות, כיון שראה שהן מסתלקין לזויות - התחיל קורא לכל אחד ואחד". הרי לנו, כי גם השבטים הקדושים הרגישו כי בדבריו של אביהם אין משום ברכה אלא להיפך, ואם כן שומה עלינו לבאר באמת, מה היה טעמו של יעקב בכך?

אלא ביאר בספר מקדש הלוי שנראה, שברכה גדולה בירך יעקב את בניו... שכן אף שלמראית עין נראה לנו כי תוכחה גלויה הינה ההיפך הגמור מ'ברכה' - מכל מקום לא כך הם פני הדברים... הברכה הגדולה ביותר - הינה דווקא

למעשה פרשת ויחי

9.00 תתייצב במשרדי, ואתן לך סכום נכבד שיעזור לך לחתן את בנותיך.

והנה גם למחרת בשעה 9.00 המתין הגביר לבואו של העני, אך השעות חולפות ומיודעינו העני לא הגיע למשרדו של הגביר. ולמחרת בבוקר, הלא יאומן קורה שוב... ניגש העני לגביר ואומר לו: זוכר אתה את אבותי ואבותיך שהיו ידידים בלב ונפש, אנא, זקוק אני לעזרתך, רחם עלי ועזור לי לחתן את בנותי...

כאן פקעה סבלנותו של הגביר, ופנה בתקיפות לעני ואמר לו: בבקשה ממך, סור מדרכי, אינך זקוק באמת למעות, ומצבך אינו קשה שמו שאתה מתאר, אתה אינך אלא משוגע חסר דעת אשר מבקש להטרידני. אילו הייתה זקוק באמת לעזרתי, הרי הייתה ממחר להתייצב בביתי כבר ביום הראשון.

והנמשל הוא

הרי אנו מתפללים ומתחננים כל יום בבוקר ואומרים: "אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצוות אותנו למדת, אבינו מלכינו בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך, ותלמדם חוקי חיים, כן תחונינו אבינו אב הרחמן, המרחם, רחם עלינו, ותן בלבנו בנה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, והאר עינינו בתורתך וכו'".

פירושו של דבר; אנו קוראים – אבא! אתה אוהב אותנו, ולא רק אותנו, אלא גם את אבותינו אהבתה. ובכן, אבא רחום, מבקשים ומתחננים אנו

אכן, זוכר אני! - השיב הגביר, אולם אינני מבין מדוע נזכרת בכך לפתע היום? השיב העני בבושת פנים: באתי אליך בבקשה אשר מקווה אני שתמלאנה לאור אותה ידידות אשר תיארתי. בנותי הגיעו לפרקן, ואין בידי אפילו פרוטה בכדי להשיאן! רחם נא עלי!

אמר לו העשיר: בשמחה רבה אתן לך את מבוקשך. מחר בבוקר בשעה 9.00 תבוא למשרדי, ואתן לך סכום הגון שייספיק לך כדי לחתן את בנותיך.

ואכן למחרת המתין הגביר לעני בשעה 9.00, אך השעה עברה והעני לא נראה באופק. לאחר זמן ממושך שהמתין הגביר לעני, אמר בלבו שכנראה אירע איזה אונס לעני, אשר מנע ממנו להגיע בשעה היעודה.

והנה למחרת בבוקר, ניגש שוב העני לגביר, וכשראהו הגביר שאל לשלומו, והעני אמר לו שהכל בסדר, אלא שצריך הוא ממנו טובה גדולה, הרי יודע אתה שבין משפחותינו שררה אהבה ואחוה כל הימים, ובודאי לא תשיב את פני ריקם.

ובכן, יש לי בנות בוגרות אשר עלי להשיאן, ואין לי כל מושג מהיכן אקח את הוצאות החתונה, ורצוני שתעזור לי בכך, בזכות אבותינו שהיו נאמנים ואוהבים אחד את השני.

אמר לו הגביר: אינני מבין אותך, והרי כבר הבטחתי לך שאתן לך את מבוקשך, אך אתה לא באת לקבל את העזרה. ובכן, מחר בבוקר בשעה

ח), וגם בלשון הפסוק 'ויברך אותם' לא משמע שנתוספה בזה עוד ברכה אחרת.

עוד צריך ביאור גם בברכות שבירך יעקב את שאר האחים, מה ברכה היא זו אצל יהודה שיהא גבור כארי, או נפתלי שיהיה קל לרוץ כאילה שלוחה, ובפרט שאצל יהודה היתה מעלת הגבורה אף קודם שבירכו יעקב, וכמו שביארו חז"ל בתחילת פרשת ויגש את גודל גבורתו, וגם כוחו של נפתלי לרוץ מתבאר מדברי חז"ל, וא"כ מה הוסיף להם יעקב בברכותיו. [ואמנם רש"י פירש שברכות יהודה הם על מלכות בית דוד, ונפתלי על חלק טוב בארץ ישראל, אך צריך ליישב גם עצם פשט המקרא לפי קריאתה הפשוטה]. ואולי שיעקב בירכם שתהא בהם מעלה זו לא רק לעצמם אלא גם לדורות.

ונראה דמבואר בזה, שהברכה לא באה דוקא לחדש כוחות חדשים אצל המתברך, אלא הברכה המעולה ביותר היא שיוכל המתברך לנצל את כוחותיו ותכונותיו באופן הטוב ביותר, ויעקב הגדיר לכל אחד מבניו את מעלותיו ותכונותיו כדי שידעו להשתמש בהן על הצד היותר טוב.

ובזה מבואר גם ענין הברכה אצל ראובן שמעון ולוי, שיעקב אבינו הגדיר להם את תכונותיהם, באופן שידעו להסתלק מן הצד הרע שבהם וישתמשו במידות אלו לענינים טובים, כגון עזות דקדושה, ועוד.

ומה מאד מדוקדק לשון הפסוק 'איש אשר כברכתו ברך אותם', והיינו שבירך כל אחד לפי תכונותיו שלו, שיוכל כל אחד ואחד להשתמש עם תכונותיו ולעבוד אתם את הקב"ה. עכ"ד הרב אליהו ברוך פינקל זצ"ל

כח הויתור ומניעת הבושה

"ואקברה שם בדרך אפרת" (מח, ז) "שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזוואדן. והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר קול ברמה נשמע וגו', והקב"ה משיבה: יש שכר לפעולתך נאום ה', ושבו בנים לגבולם." (רש"י)

לפניך שתרחם עלינו, ותן בלבנו להבין ולהשכיל וללמוד תורתך הקדושה באהבה, ולכן אנו מבקשים שתאיר עינינו בתורתך ותייחד לבבינו לאהבה את שמך.

ואכן הקדוש ברוך הוא מצוה למלאכי מעלה להיות מוכנים להשפיע עלינו שפע של סייעתא דשמיא, שנבין את מה שאנו לומדים, מיד כשנבוא לשיעור או לשיבה [בשעה 9.00], ונפתח את הגמרא או שאר ספרי לימוד אחרים.

אולם מה אנו עושים? האם אנו נכנסים אל בית המדרש ופותחים את הגמרא בזמן שקבענו עם בורא עולם, או שאנו מאחרים או שבכלל לא באים, ואז כבר מאוחר לקבל את השפע. וכך חוזר הדבר על עצמו מידי יום ביומו – אנו מזכירים לבורא עולם את האהבה שלנו ושל אבותינו אליו, ומבקשים עזרה ללמוד תורה, ולא באים בזמן לקבל את העזרה ממנו יתברך. ואם כן לא פלא שלא רואים הצלחה בלימודים!!!

חיים שהם הברכה בהגדרת התכונות

ויש להוסיף מש"כ בזה הרב אליהו ברוך פינקל זצ"ל ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אותם (בראשית מט, כח).

פירש רש"י: והלא יש מהם שלא ברכם אלא קנטרון, אלא כך פירושו וזאת אשר דבר להם אביהם מה שנא' בענין, יכול שלא ברך לראובן שמעון ולוי ת"ל ויברך אותם כולם במשמע.

בשפתי חכמים הביא מס' נחלת יעקב שתמה על פירש"י, דלא מצא בשום מדרש כפירושו (מיהו ע"י במדבר רבה יג,

למעשה פרשת ויחי

רחוק מהשגתנו לייחס למעשה זה יכולת הצלת בני בניה הגולים.

והנה כאן אנו רואים שפעולה כזו יכולה לפעול, מה שאין גדולי עולם יכולים לפעול. הרחמנות והויתור של רחל הצליחו להפוך מצב מחורבן לבניין ומגולות לשיבת ציון ולגאולה העתידה שהיא תכלית הבריאה.

מכיון שכך הם פני הדברים, נוכל גם ללמוד מהחיוב לשלילה. כלומר, מי שמתאכזר ואינו חס על כלימת חבריו, או גורם חלילה שיתבייש חבריו וגם מתכבד בכך, משמע מכאן שאין זה מהעניינים הקלים כלל וכלל. לפיכך כל רגע ורגע, כאשר נהיה ערים להישמר לבל יתבייש חברינו על ידנו, הננו יכולים לסגל לעצמנו מעשים טובים ושכר טוב לאין שיעור.

ידוע בשם מרן הגראמ"מ שך זצ"ל שאמר: נער הייתי וגם זקנתי, ומעולם לא ראיתי שמישהו ויתר ובגלל כן הפסיד..

בספר "חכו ממתקים" (חלק אי, עמי שעו) מובאים דברים שאמר מו"ר הגרש"ז אויערבך זצ"ל לאחד מבני משפחתו: "דע לך, אני כבר יהודי בגיל שמונים. שנות חיי לא תמיד היו סוגות בשושנים. היו לי מצבים לא קלים. בכל פעם ופעם אני ויתרתי. כופפתי ראשי בפני כל גל וגל, ואני רוצה שתשמע היטב: מעולם לא התחרטתי על שוויתרתי"

סיפר הגר"ש פינקוס זצ"ל (מובא בספרו "נפש שמשון - אמונה", עמי שמח):

הכרתי מקרוב אברך ליטאי שהיה לו קשר עם אדמו"ר ירא שמים וקדוש, שהיה ידוע כבעל מופת. אותו אברך היה חשוך בנים, וידע שיש עניין מיוחד לקבל את העלייה למפטיר של יום א' בראש השנה, שזוהי סגולה לבנים, כידוע, אצל אותו אדמו"ר. ואכן הוא הלך להתפלל אצל האדמו"ר בראש השנה, אף על פי שהדבר היה כרוך בקשיים, בגלל שהורגל כל השנים בתפילה בנוסח ליטא. מיד כאשר הגיע לשם,

כתב בילקוט יוסף לקח בקשת רחל על בניה התקבלה, אומר הגר"ר גרוזובסקי זצ"ל בספרו "מאמרי רבי ראובן", בשעה שתפילות האבות בגין זה לא התקבלו. הדברים מתבארים מתוך דברי אגדה שמביא רש"י בירמיה (לא, יד) שהתפללו האבות ולא נתקבלה תפילתם, לפי שהעמיד מנשה צלם בהיכל. וכאשר באה רחל וטענה שהיא בשר ודם וכשהכניסו צרתה לביתה נכמרו רחמיה עליה, ולא די ששתקה אלא אפילו מסרה לה סימונים - אם כן, הקב"ה שרחמיו מרובים, כל שכן שימחול על מה שהכניסו צרה לביתו. ועל כך ענה לה הקב"ה שיש שכר לפעולתה שעשתה עם לאה, ושבו בנים לגבולם.

נתבונן, כל הנביאים שהיו בשעת החורבן, והחרש והמסגר, עם האבות ומשה רבינו שבוודאי היו גדולים יותר מהאמהות, לא יכלו לכבות את חמת ה'. כי היא בערה בו יתברך על שחולל בית המקדש שהוא מקום השראת שכינתו, המקום הקדוש ביותר, שנברא קודם בריאת העולם. החילול הנורא היה על ידי עבודה זרה שהועמדה במקום הקדוש הזה, והלא עבירת עבודה זרה היא מן החמורות ביותר, ואין לך בגידה ועזות וכן גידוף כלפי שמיא, יותר מזה!

מה כיבה את האש הגדולה הזאת! פעולת רחמנות אחת שעשתה אשה עם אחותה, כי נכמרו רחמיה עליה שלא תתבייש! התשלום על מעשה רחמנות זה הגיע לאחר יותר מאלף שנים, וניתן לבני בניה. יעקב אבינו צפה ברוח קדשו, שרק פעולה זו תוכל לכבות את חמת ה'.

ידעה זו צריכה לחולל מהפכה בכל השקפתנו על עבודת ה'. שהרי לפי הבנתנו, רק מעשים כבירים בתורה בתפילה ובקיום המצוות, או באהבת ה' וביראתו, הם הפועלים דברים גדולים. וגם הם, רק בפעולות הנעשות בתדירות ובהתמדה. מי יעלה על דעתו שפעולת רחמנות של אשה אשר נכמרו רחמיה, יכולה לפעול גדולות ונצורות כאלו? גם כשנבין ששבח הוא לאשה שעשתה זאת, מכל מקום

למעשה פרשת ויחי

בלא שום תמיכה ומשענת. והנה, בעת שהותנו במקלט, הזדמן לי לשהות במרחק מטרים אחדים מאותה אישה ולפיכך שמעתי איך שהיא פותחת בדברים לפני הקב"ה. הטייתי את אוזני לשמוע, והרי לפניכם הדברים ששמעתי ממנה והדברים כה מבהילים: רבש"ע! - אמרה האישה - בטוחתני כי ביום הדין והמשפט יש בידי זכות תביעה גדולה על בעלי שהשאיר אותי עגונה ובודדה, והטיל עלי את כל עול ההתמודדות עם קושי גידול הילדים הרכים - עד שהנני נאלצת להשכיר את עצמי לעבודות של ניקיון בתים בכדי להשיג את המונימום שאני צריכה עבור פרנסת ביתי. אם אטען כך לפניך יתברך - בטוחתני שאצא זכאית בדין ובעלי יצא חייב. אבל, - המשיכה האישה בדבריה לפני הקב"ה - "רבש"ע, הבה נעשה עיסקה: אני מוכנה מצדי למחול ולמחוק מליבי את כל הטינה שיש לי על בעלי - למרות כל הכאב והצער הנוראיים ואתה בתמורה תמחל לנו על כל העבירות שלנו, ונצא כולנו מכאן בריאים ושלמים לחיים ולשלום!!! "דעו לכם", - סיים ר' חיים את דבריו - "שהמילים שלה והתפילה שלה שבקעה מקירות ליבה - הם הם שהצילו את הישיבה!!! יען כי הייתה זו תפילה ובקשה מעומק הלב!"

(הרב פנחס זרביב שליט"א למעשה)

חומת אנך בראשית פרק יב

ג. ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני. אמרו בב"ר תחלת חוליי וצערי והקשה הרב יפ"ת ז"ל דהרי קדמו צרות עשו ולבן ע"ש. ואפשר לומר דהצדיקים עיקר צערם הוא אם יהיה להם חטא. ואינם חוששים לצער הגוף כל כך ומקבלים היסורים בשמחה ובודאי צועקים אל ה' להצלתם. אבל צער הנפש מאיזה חטא תקילא להו ככלהו צערי דגופא והותר. ויעקב אע"ה טרח מאד לתקן ג"ע דאדה"ר ופ"ד שנה לא ראה קרי. ובגמר התקון הטעהו לבן וחשב ברחל ויהי בבקר והנה היא לאה ולא עוד אלא שנתעברה מראובן. וזו היא שקשה הולך וצוער יעקב אע"ה דשמוא פגם וכל

סיכם עם הגבאי שיתן לו למחרת היום את ה"מפטיר" דיום אי של ראש השנה.

בליל ראש השנה אחרי תפילת ערבית, פגש שם ביהודי. כאשר שאלו לפשר בואו להתפלל אצל האדמו"ר, השיב לו האיש שהוא שמע על הסגולה לקבל מפטיר ביום אי דראש השנה, וכן על העניין המיוחד לקבל את המפטיר בבית מדרשו של האדמו"ר. והוסיף, חשבת לעצמי כיון שלא נפקדתי בזרע של קיימא מזה כמה שנים, אם אין מישהו אחר אבקש שיתנו לי את המפטיר.

כאשר שמע האברך את הדברים, החליט לגשת אל הגבאי ולומר לו שהוא מוותר על העלייה. אכן כך היה, האורח השני קיבל את העלייה למפטיר. ולראשון שויתר נולדה באותה שנה בת למזל טוב.

וכך סיפר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל: (אור דניאל דברים עמ' קצג) בימי מלחמת ששת הימים, בשנת תשכ"ז, שהו כל בני ישיבת מיר בחדר האוכל של הישיבה, ששימש כמקלט בשעת הדחק, כאשר הם אחוזי אימה ופחד שמא חלילה תיפול פצצה על גג הישיבה ותחדור דרך שתי הקומות אל חדר האוכל.

והנה - לאחר המלחמה - בדקו ומצאו על גג הישיבה שלוש פצצות גדולות מאוד אשר נפלו ממרחק ואף אחת מהן לא התפוצצה!!! ויהי הדבר לפלא וכולם שחו בהתרגשות על אשר זכות התורה עמדה לבני הישיבה הקדושה להינצל. פנדמה משנודע הדבר להגר"ח שמואלביץ זצ"ל, אמר לתלמידיו בני הישיבה: "וכי סבורים אתם שבזכותכם אירע הנס? - לא ולא! הבה ואספר לכם בזכות מיי הייתה ההצלה הגדולה הזו... היה זה בזכות אישה אחת, משכנותיה של הישיבה, אשר בהעדר מקלט בביתה - הצטרפה אל מקלט הישיבה. אותה אישה עגונה היא, בעלה עזבה לנפשה בעודה צעירה, ומאז היא מטפלת לבדה בחמשת בניה הקטנים, שהגדול ביניהם הוא רק בן שבע שנים. לא קשה לתאר את מר גורלה של אותה אישה מסכנה - אשר יושבת לה גלמודה ובודדה,

למעשה פרשת ויחי

שאלות הלכתיות כבדות משקל אודות חובת הציצית בלבישה באופן זה.

והנה, המנהג היה בקהילת קניגסברג, שבכל שמחת תורה - היו אנשי החברא-קדישא עורכים מסיבה לכל אנשי העיר. במסיבה זו - נעמד 'באיי' ישיש והגן בלהט על המנהג החדש של צורת עיטוף הטלית, כאשר בתוך דבריו הוא טוען ואומר: "הלא ברור, שכשנגיע לבית דין של מעלה - לא ישאלו אותנו באיזו צורה לבשנו את הטלית!".

כאשר שמעתי את דברי הנאצה של אותו 'ראב"י רפורמי - הרגשתי כי מחובתי להגיב על הדברים ולהציל את כבודה של קהילת החרדים. ואמנם, בחסדי ה' הכניסו בפי מן השמים תשובה הולמת לאותו אפיקורס, וכך אמרתי:

לכאורה, יש להקשות, הכיצד לא הכיר יעקב אבינו את נכדיו עמם למד מדי יום ביומו מזה שבע עשרה שנה? אולם התשובה היא פשוטה...

מאחר שבני יוסף היו בניו של המשנה למלך מצרים, וגדלו בארמון המלוכה - הם היו מחוייבים ללבוש בגדי מלכות מתוקף תפקידם וכדאיתא בגמרא (ב"ק דף פ"ג, ע"א) שהתירו חכמים לאחד שהיה קרוב למלכות להסתפר כדרך הגויים. אכן, כאשר הם הלכו ללמוד עם יעקב סנם בגושן - הם היו פושטים את בגדי המלכות ולובשים בגדים יהודיים.

והנה, כשהוגד ליוסף 'הנה אביך חולה' - בודאי הוא מיהר מאוד לקחת עמו את שני בניו ולהגיע אל מיטתו של אביו, ועל כן, לרוב הזריזות והמהירות - לא הספיקו מנשה ואפרים להחליף את בגדי המלכות בבגדי ישראל, וכך הופיעו בפני יעקב אבינו לראשונה מאז הגיע מצריימה - בלבושם המלכותי.

על כן, כאשר הביט בהם יעקב אבינו - הוא לא הכירם, הוא שאל מי אלה?, ובאופן ברור וחד משמעי טען כי הבנים הללו אינם אותם מנשה ואפרים שעמהם הוא לומד מזה שבע עשרה שנה מדי יום ביומו... "בנים

יגיעו בפ"ד שנים סבר לתקן ולא תקן וז"ש תחילת חוליי וצערי שחשבתי אשר פגמתי בהיותך כחי וראשית אוני וטיפה זו מה תהא עליה כי חשבתי ברחל והיא לאה והוויא חלופה אבל עכ"ז מאת ה' היתה זאת ולא היה פגם וקרינא עליך ראובן בכורי אתה ר"ת באר היא השכינה וס"ת גימטריא אדני שהיה תקון השכינה:

מקדש הלוי

שלא שינו את מלבושם

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה (מ"ח, ח') ובתנחומא (ויחי ו'): "וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. א"ר יהודה בר שלום: וכי לא היה מבין? והלא בכל יום ויום יושבין ועוסקין בתורה לפניו, ועכשיו הוא אומר מי אלה? לאחר ששמשו אותו שבע עשרה שנה שעמד במצרים לא הכיר? אלא שראה לירבעם בן נבט ולאחאב בן עמרי שעומדין מאפרים עובדי עכו"ם, ונסתלקה רוח הקודש ממנו. כשראה יוסף כך מיד נשתטח בקרקע ובקש רחמים לפני הקב"ה ואמר: רבון העולם, אם הן ראוין לברכה - אל תחזירני היום בבשת פנים! מיד הכניס הקב"ה רוח הקודש ביעקב וחזר וברכן".

ואמנם, על דרך דבריו של התנחומא - פירש"י, שכתב: "וירא מי אלה - מהיכן יצאו אלו שאינן ראוין לברכה", והיינו מחמת שרשעים עתידים לצאת מהם, וכפירוש התנחומא. אכן ה'אור החיים' כתב בפירושו זה הוא לפי הדרש, אבל לפי פשוטו אפשר לפרש בעוד אופנים. על אחד האופנים הללו - עמדנו בהזדמנות, ומעשה שהיה כך היה:

בהיותנו בעיר קניגסברג - הנהיגו המתחדשים לשנות ממנהג ישראל בצורת עיטוף הטלית-גדול, ולהתעטף בה רק על גבי הכתפיים - כעין צעיף על הצואר, בלא עיטוף הגוף, כמובן, בקהילות החרדים יצאו חוצץ כנגד המנהג החדש בתקיפות ובנחרצות, שכן מלבד עצם שינוי המנהג אשר הוא פסול כשלעצמו - ישנן

אחר לחלוטין, נכרי ומנוכר, עד שיעקב לא הכיר
בנכדיו ושאל: 'מי אלה?!'

והוא הדין לענייננו... בצורת העיטוף המיוחדת -
ישנו שינוי מהמסורת המקובלת בידנו מדורי דורות,
וכנגד שינוי שכזה - יש להלחם בכל תוקף!

לעבדך באמת

רגשות קדושה וקנאות צריכים להיות כפופים לתורה

ראובן בכורי אתה... יתר שאת ויתר עז. פחז כמים אל
תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה
(מט, ג, ד).

כתב הרב דב יפה זצ"ל בספרו לעבדך באמת רש"י
מביא את דברי חז"ל, שראובן היה זכאי מחמת היותו
בכור לכהונה ומלכות, ומה גרם לו להפסיד כל אלה -
הפחז והבהלה, שמיחר להראות כעסו.

ואף שמעשהו של ראובן היה בגלל החשש מפגיעה
בכבוד אמו ונבע מרגש קדוש של כיבוד אם, לא היה
בכך כדי לפוטרו מחובת המתניעות, שהיא מהיסודות
של עבודת ה'.

עלינו ללמוד מכך, שרגשות של קדושה אינן מהוות
היתר לפעול ללא שיקול דעת וללא בחינה אם
הפעולה עפ"י תורה - גם אם המעשים באים כתגובה
לפגיעה בכבוד אמו או בכבוד רבותיו.

הרשב"א בתשובותיו (ח"ה סי' רל"א) כתב דברי
הדרכה לדיין אחד, ובתוך דבריו הוא כותב וז"ל:
"וצריך שיהא הדיין חושש על עצמו, שזא קנאתו
להשי"ת תבער בו ותהיה גורמת להעלם דרך הטוב
והנכון מעליו, ע"כ כי תבא הנקימה לפניו, בעודה בכפו
לא יבלענה, שזא יאכלנה פגא, אלא יבשלנה
וימתיקנה בסוד הזקנים וישרים בליבותם".

כאשר מתעורר אצל הדיין רגש של קנאות לכבודו
של השי"ת, מייעץ הרשב"א שלא ימהר לפעול על פי
רגש הקנאות אלא "ימתיקנה בסוד הזקנים והישרים
בליבותם".

אלו שאינם לבושים כבני ישראל - אינם נכדי! -
כביכול הבהיר יעקב.

אכן על טענתו זו של יעקב, השיב יוסף ואמר: בני הם
אשר נתן לי אלוקים בזה; כאשר בכך הוא מתנצל על
לבושם של בניו, ומסביר כי בעל כרחם מחוייבים הם
ללבוש את הבגדים הללו - מתוקף היותם בניו,
ומאחר והם נולדו לו במצרים - לאחר שהתמנה
למשנה למלך.

הרי לנו שתי הדגשות אלו בפסוק: בני הם -
ומחוייבים ללבוש בגדי מלכות מפני כבוד המלכות,
אשר נתן לי אלוקים בזה - כלומר במצרים, שכן אילו
היו נולדים הבנים בטרם התמנה למשנה למלך -
יכולים היו לסלק עצמם מכבוד המלכות, מה שאין כן
עכשיו שנולדו במצרים בארמון המלוכה - מחוייבים
הם בגינוני מלכות ואינם יכולים לפטור עצמם בשום
צורה שהיא...

בכך, מיושבת איפוא קושייתו של הרמב"ן, שהקשה:
מדוע היה יוסף צריך להזכיר לאביו שבניו נולדו
במצרים? הלא הדבר בודאי היה ידוע ליעקב - שהרי
כשיצא יוסף מלפניו לא היו לו בנים! אכן על פי
הדברים מיושבת הקושיה הפלא ופלא, שכן רק
מחמת הולדתם במצרים בבית המלכות - ניתן היה
למצוא צידוק לבגדי המלכות שלבשו!

וכן מצינו ב'תורת משה' לחתם סופר, שכתב לבאר
את סיבת בכיו של יעקב בראותו את יוסף עם הגיעו
למצרים, מאחר וראה יעקב את יוסף לבוש בבגדי
מלכות. ואף שהיה מותר לו ללבשם, כמו שנפסק
בשו"ע (יו"ד סימן קע"ח ס"ב, עיי"ש) - מ"מ בכה
יעקב, שכן טוב היה יותר אילו לא היה יוסף צריך
להגיע לידי כך

ומכל מקום, יכולים אנו ללמוד מפרשה זו איך
הסתכלו האבות הקדושים על מי שמשנה ממלבוש
ישראל המקובל... הם הסתכלו עליו כאילו הוא אדם

למעשה פרשת ויחי

שליט"א ראש ישיבת צעירים החדשה שהיה ציר נאמן ופעמים רבות נשלח ע"י רבנו לעזור לבחורים בהתמודדות בישיבות, וכך אמר: פ"א בישיבה שלו קרה מקרה עם איזה בחור, ובא לשאול את רבנו מה לעשות עימו אמר לו רבנו בחריפות: למה ראית! למה הסתכלת! הרי יודעת שיש בעיה! לא צריך הכל לראות. למשל אם בחורים רבים ביניהם לא חייב לראות ובכך יכול להגיע שהתגובות יהיו פחות.

וסיפר הגר"ח"י מיישקובסקי שליט"א שהיה לרבנו תלמיד יתום שהיה ממש פרא אדם. פ"א הוציא לשון לרבנו, רבנו הזיז את פניו לצד השני, וההוא הלך לאותו צד, ושוב גם שם הוציא לרבנו לשון, וכן גם לצד השלישי, רבנו התעלם והלך משם כלא היה דבר. בסופו של דבר נהיה מגדולי ראשי הישיבות, אמר אם היית מוציאו מה היה קורה, התעלמתי וזהו, ולא קרה שום דבר לכבוד שלי.

נכנס יהודי מגיד שיעור בישיבה וסיפר כי על כל דבר היה מתייעץ. פעם שאל על אודות ישיבה של חלשים באחת המקומות סביב ירושלים, האם אפשר לעשות להם מגרש כדור רגל סמוך לישיבה כדי שישחקו שם מידי פעם, ואמר כי הם בחורים שלא יכולים ללמוד יום שלם. רבנו אמר לי, דע לך: אם אתה מחשב שיש להן יצר הרע ואתה רוצה לעזור להם להתמודד איתו, תדע, שהוא יותר גדול ממה שאתה חושב, וזה לא יעזור לך כל כך, אבל אם אתה מסתכל על היצר טוב שיש להם ואתה רוצה לעזור להם להתמודד, אז זה רעיון. אבל אם אתה עושה את זה סמוך לישיבה זה כבר לא ישיבה. ישיבה שיש לה מגרש כדור רגל זו לא ישיבה, צריך להעלים עין ממשחק באיזה מגרש ששייך לבית ספר סמוך וכדו', לישיבה באים ללמוד!

סיפר הרב יחיאל צוקר שליט"א פעם אמר לי "מתנד טוב צריך 80% לא לראות!" שאלתי אותו: ואם אני רואה? ענה לי "אז אל תראה" המשכתי לשאול: ואם בכל זאת ראית? ענה לי "תחשוב שלא ראית!"

עובדה ששמעתי מהחזון איש החזון איש סיפר לי, שבראדן התעוררו קנאים והציתו ספרייה גדולה שהיו בה גם ספרים שאינם כשרים, ולבסוף יצאו מההצתה תקלות גדולות.

ואמר החזון איש, שאעפ"י שההתעוררות להצתה נבעה מהרגש טוב לבער את הספרים שאינם כשרים, הרי גם ראובן עשה את מעשהו מצד רגש טוב של כבוד אמו, ואעפ"י כ התורה מגנה את מעשהו בגלל שנעשה באופן של פחו כמים, ללא שיקול דעת מספיק של כל צדדי הנושא. עכ"ד הרב דב יפה זצ"ל

(הסיפור בהרחבה (בשבילי ראדן פלאטו, מנחם מנדל עמוד מס: 224) פירצה נוספת אירעה בראדן בעת שפורקי העול שבין תושבי העיר פתחו בראדן ספרייה שהיו בה ספרים האסורים בקריאה. הח"ח כאב את פתיחת המקום וזעק מכאב על כך, בין בחורי הישיבה היו כאלו שסברו שראוי לעשות מעשה [בניגוד לדעת הח"ח] אותם בחורים הלכו באישון ליל ושרפו את הספרייה, דעתו של הח"ח לא היתה נוחה מזה באשר אחר השריפה נעשה רעש גדול מצד אותם משכילים על המעשה שנעשה, כתוצאה מכך, הצליחו לגייס כספים רבים לבניית ספרייה חדשה עד שבסוף הוקמה ספרייה חדשה וגדולה יותר משהיתה קודם לכן, בנוסף לכך אחר מעשה השריפה של הספרייה בחורי הישיבה פחדו להסתובב בראדן מאימת שאותם פורקי עול ומחשש שניקמו בהם על שריפת הספרייה, למרות שהח"ח זעק ומחה על כל פירצה שנוצרה, הרי לא תמיד סבור כי דרך המלחמה הינה בהכרח בכח הזרוע, בתבונה יעשה לך מלחמה...)

איך הגיב הגריא"ל שטיינמן זצ"ל לתלמיד שהוציא לו לשון.

העלמת עין

על הגריא"ל שטיינמן זצ"ל סיפרו (גליון כאייל תערוג תשע"ח) על ענין שצריך לעיתים להעלים עין ע"מ שלא תהיה התוכחת מרובה. אמר הג"ר צבי לבקוביץ

למעשה פרשת ויחי

וכדברים האלו מבואר בשו"ת הרשב"א (חלק ה סימן רלח)

וזה מה שהשבתי לחכם ר' יעקב בן הכסף בעל ישיבה בטוליתולה על הנהגת המדינה זו ויסור העוברים.

דע כי לשון רכה תשבור גרם ולעולם כל מישר ומישר ופנה דרך לפני העם להסיר המכשלה את העם צריך לעלות מן הקלה אל החמורה. ואין נוטלין כל החבלה ביחד ואחר כוונת הלב הדברים אמורים. כבר ידעת מ"ש בניזיר (דף כג:) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה. וכבר הראו לנו מועצות ודעת במה שהזכירו בפ"ק דע"ז (דף טז) גבי של בית רבי שהיה מקריב לבית קיסר שור פישט ביום אידם חיסר ד' רבוון. שלא יהיו מקריבין אותו יום אלא למחר. חיסר ד' רבוון שלא מקריבין אותו כל עיקר. ואמרו ר' למעקר מילתא בעי ועקרי אותה פורתא פורתא. הנה זאת שמענה ואתה דע לך עוד כי אי אפשר לנהוג בכל האנשים במדה אחת. וזכור נא ענין דוד אדונינו מלכינו אשר נהג להעלים עינו מיואב ושמעיה ואף על פי שהיו בני מות. והמענה שאמר כי היום ידעתי שאני מלך על ישראל. כי לכל זמן מזומן והעלמת עין מן העובר לעתים מצוה והכל לפי צורך השעה. והחכם מעלים עיין לעתים בקלות. ואני רואה שצריך שיתחזק ענין התקנות בתחילה ולא יכנס במחלוקת. וכבר ידעת ענין מלכנו הראשון שאול כי היה כמחריש והעלמות עין בדבר זה עד אשר יחזקו זרועות העומדים על הפקודים מצוה רבה. והמקיים את המצוה עשה סמוכות לתקנה ובנקלה חומה בצורה. ואחר תחזקנה יריך ומלכת בכל אשר תאווה נפשך. והנך רואה כי גלתה סנהדרין ממקומה כדאיתא (בסנהדרין דף מא) כדי שלא יצטרכו לרבות בדיני נפשות מפני שראו דרבו הרצחנים. כ"ש אנו שאין בנו כח מדין תורה לדין בדיני נפשות ואף לא בדיני קנסות אלא לצורך השעה. ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה כמוזכר בסנהדרין (דף מז) וביבמות (דף צ). ואם השתיקה לעתים לגדר אין כאן

חזרתי ושאלתי: התלמיד רואה שראיתי ואם אני לא יגיב אולי ילמדו מזה מודשתק משמע ניחא ליה?

רבנו הרצין ואמר: "אל תהיו כאלו בעלי גאווה, המהנכים צרכים להפסיק לחשוב שהם מנהלים את כל העולם, תנו להם להתמודד!"

עניתי ואמרתי, הראש ישיבה, תורה היא וללמוד אני צריך, ואז הסביר לי פנים והחל לומר: העולם מלא חיידקים, אדם נדבק כל הזמן בהמון חיידקים, מדוע אינו נופל למשכב בכל יום עשרה פעמים? כי הקב"ה ברא מערכת חיסונית בגוף והיא מתגברת על רוב המחלות, כשאין ברירה והחיידק היה חזק מדי צריך לקחת תרופה, אוי ואבוי לאדם שנוקק על כל חיידק לקחת תרופה.

כמו במחלות הגוף, כך הם מחלות הנפש, כלומר ההתמודדות עם היצרים הרעים, יש יצר הרע, הוא קשה מנשוא אבל הקב"ה אינו מעמיד אדם בניסיון שאיננו יכול לעמוד בו, מתנסים, נופלים מתמודדים ומתרווממים, וככה צומחים, רק כך ניתן לגדול ולצמוח, תפקיד ההורים והמהנכים לתת כלים, במצבים מאוד קשים לתת משענת ועצה, פעמים להעמיד במקום, אבל אלו רק תרופות, או חיסונים, לפחות שמונים אחוז צריך הילד והנער להתמודד בכוחות עצמו, אחרת הוא יהיה נכה.

אני חייב להעיד, שבמשך למעלה מעשרים שנות עיסוק בחינוך אם הייתי מתייחס לכל מה שראיתי, ונותן להם את הייחס המקובל, ביום רבים מתלמידי ותלמידותי היו יושבי קרנות! ההתעלמות הרבה שהתעלמתי ע"פ אותה הכוונה של רבנו ז"ע, נותנת לי כיום עונג עצום לראות את הבעלים של אותן בנות שהם מטובי האברכים בעיר, ורובם אומרים לי שמאחורי השטיגען שלהם עומדת רעייתם, ואני חושב בליבי אילו רק היה יודע אותו אברך מה עברה רעייתו בבחרותה... ע"כ מכאיל תערוג

למעשה פרשת ויחי

גדולם של ישראל שהיה הורג ברשעי ישראל בהורמנא דמלכא ושלא בעדים והתראה כמוזכר בפ' השוכר את הפועלים (דף פג:).

ויש להוסיף מש"כ באספקלריא תשפ"א

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

סוד ההצלחה להיות מתון

ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז. פחזו כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה. יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איבך ישתחוו לך בני אביך (מט, ג-ה)

א. עלינו לבאר מהו לשון פחזו כמים?

ב. חז"ל אומרים יעקב אומר לראובן שהוא בכורו וראשית אונו יתר שאת ויתר עז, המוונה בזה שהיה ראוי לקבל את שלושת המתנות ראשית אוני זו בכורה, יתר שאת זו כהונה שמקבל כ"ד מתנות, ויתר עז זו מלכות, והפסיד את שלושתן בגלל שפחזו כמים ונכשל במה שבלבל יצועי אביו, מדוע כזה עונש על כישלון אחד?

ג. עוד יש לשאול הרי מבואר במסכת שבת (דף נה ע"ב) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולים כאחת. וכיון שלא חטא אם כן אין סיבה להענישו ולהפסידו משלושת המתנות?

ד. יהודה זוכה למלכות בגלל שהודה ולכן ישתחוו לך בני אביך, הרי הקב"ה משלם לאדם מידה כנגד מידה וכיצד שייך לקבל כשכר את המלכות בגלל שהודה?

הדרך שרבים נכשלים בה

סייג בחזקה ידבק ההפך. זהו עצתי שתפתה בלשון רכה פעם ושתים. והרבה רעים על הרעים שמאל דוחה וימין מקרבת אולי יזכו וישובו מדרכם הרעה ורשעים עוד אינם. ואם לא ישמעו ויעברו בשלח יעבורו תלוש ומרוט טול מקל והך על קדקדם אלף ופרוטרוט. היש דבר שצריך שישקול הפסד כנגד שכר. וצריך מתון והסכמה והמלכה ומתוך כך יסור הרבים לשום שמים. כי כל שהמעשה גדול והזקת היד רצה צריך יותר השגחה והסרת הכעס. וצריך שיהא הדיין חושש את עצמו שמה אש קנאתו לשי"ת =לשם יתברך= תבער בו ותהיה גורמת להעלם הדרך הטוב והנכון מעליו. על כן כי תבא הנקימה לפניו בעודה בכפו לא יבלענה שמה יאכלנה פגא. אלא יבשלנה וימתיקנה בסוד הזקנים וישרים בלבותם. ואם יש אנשים רשעים מפורסמים ורצית למתקם ועוד הם בתמרוריהם עומדים תמנה עם הזקנים בין להלקות בין לקוץ יד או רגל ואפי' להמיתו ואף על פי שדיני התורה בטלו מן הסנהדרין עוד לא בטלו לצורך השעה. הנה אמרו בפרק כל היד (דף יג:): רב הונא קץ ידא. ואמרו ביבמות פרק האשה רבה (שם /צ/). שביט דין מתנין לעקור דבר מן התורה לגדור דבר הצריך גדר וצורך שעה. דתניא אליו תשמעון אפי' אמר לך עבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה כגון אליהו בהר הכרמל הכל לפי שעה שמעו. למסקנא למגדר מילתא. ותניא א"ר אליעזר בן יעקב שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה. לא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה. ומעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים והביאנה לב"ד וסקלוהו. ולא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך. ובכולם אסיקנן טעמא למגדר מילתא. ושוב מעשה באדם שהטיח את אשתו תחת התאנה והביאו לב"ד וכו'. ולא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך. והנה שמעון בן שטח תלה פ' נשים באשקלון ביום אחד כמוזכר בפרק נגמר הדין. ואף על פי שאין תולין נשים ושאינם דנין שנים ביום אחד והנה ר"ש בן אלעזר שהיה

למעשה פרשת ויחי

אל תותר, כי מלך במשפט יעמיד ארץ וכל שופט צריך להיות מתון בדבר המשפט, ואתה פחות כמים בכל ענייך, ופחו היינו המהירות, על כן אין אתה ראוי לקבל יתרון המלוכה. מתבאר מדבריהם כי פחו הוא מלשון פזיזות שפועל בלי מחשבה אלא במהירות ולא במתינות הפך מלך שצריך להיות מתון כי על פיו ישק כל דבר. אולם עדיין צריך להבין מה חומרת הפעולה הזו שמאבד את כל המתנות, ובפרט שלא הטא כמאמר חז"ל?

המלכות הוא שלטון על המידות

אולם נראה להוסיף ביאר כי מידת הפזיזות נובעת מחוסר שלטון על יצריו של האדם שאינו יכול להתאפק ולהיות מתון ושקול במעשיו, וזה הפך המלכות שהוא מלשון שלטון על כל תכונותיו ומידותיו ולא ההפך, נמצא שאין ענישה על מעשה הפזיזות שהיפך משכבי אביו בהיות ועשה תשובה, אולם חשף את תכונותיו שאין לו את הכוח והכלים לשלוט על מידותיו ויצריו ופועל בפזיזות ממילא לא שייך להיות מלך ולקבל את שלושת המתנות. לעומת זה מעשה ההודאה של יהודה באותו מעמד שכינס את בית הדין לדון את תמר כלתו ודנו אותה בשריפה, והנה היא שולחת ואומרת הכר נא את המטה והפתיל למי שהם שייכים לו אני הרה, באותם רגעים הועמד יהודה בניסיון עצום אם יגלה את האמת הרי אין ביוון גדול מזה קבל עם ועדה להודות על מעשה שלא ראוי לעשותו, מאידך יכול להעלים עין מדבריה להשאיר את הפסק בעינו ויוציאו אותה לשריפה ולא יתבייש, וזה מבחן שלטון האדם על מידותיו האם מסוגל להודות על האמת על חשבון ביוונו ובלבד שהצדק יצא לאור או נכנע ליצרו ולאהבת עצמו ומתעלם מהאמת, אדם שמסוגל להודות על כשלונו בפני הרבים הוא מלך שישולט בעצמו ובו תכונות הראוי למלוך ולכן זכה למלכות מידה כנגד מידה.

בגלל הפזיזות של שאול איבד המלכות

הנה אנו עדים למציאות שפעמים רבות שהאדם נתקף בכולמו של תאוות נקמה וכעס להעליב אדם שפגע בו, כמו כן פעמים שהוא נתקף בחמדת הכבוד או רדיפת הממון ותיכף עושה כל אשר לאל ידו לעשות מבלי להתבונן בתוצאות של מעשיו, ופעמים שדבר זה קורה גם בבית בין בני הזוג עם בני ביתו או בעבודתו או במקצועו שהאדם משתוקק להגיב ולהשיב ולהתקיף בחריפות ובמהירות להראות את כוחו וחכמתו וצדקתו, אולם דרך זו מוטעית ואף נוחלת בדרך כלל כישלונות בהיות שלא שקל בפלס המאזניים את דבריו או מעשיו ומה ההשלכות של הדברים ומתמלא חרטה שחבל שכך דיבר או עשה אך כבר מאוחר כי את הנעשה אין להשיב והנוק כבר נוצר וקשה לתקנו, אולם כאשר האדם מתון שוקל בפלס את דבריו ומעשיו ואינו נמהר לעשות את העולה על רוחו אלא אם כן בחן הדברים מכל ההיבטים בדרך כלל הוא מצליח כאשר נלמד מפרשתנו.

כיצד במעשה אחד מאבד שלושה כתרים

וכתב בפרש"י לבאר מדוע הפסיד את שלושת המתנות, בפרשת ויחי פרק מט פסוק ג וז"ל ומי גרם לך להפסיד כל אלה: (ד) פחו כמים - הפחו והבהלה אשר מהרת להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם, לכך אל תותר - אל תתרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך עכ"ל: וכ"כ הרד"ק שם אמר לו היית ראוי שיהיה לך יתר שאת ויתר עז לולי שחטאת חטא גדול, זהו שאמר פחו כמים, קלות ומהירות היה לך כמו המים הנגרים כן מהרת לעשות תאותך וגבר יצרך עליך ולא עמדת לפניו ולא התבוננת בעצמך כי עון גדול הוא, לפיכך אל תותר, לא יהיה לך יתרון על אחיך: וכן כתב בתולדות יצחק שם פחו כמים אל תותר וכו' באמרו פחו כמים אמר שאבד המלוכה, שהמלך צריך מתון ועצה לכל מעשיו. וכ"כ הכלי יקר שם ראובן בכורי אתה וגו'. אמנם פחו כמים

משום שלא עמד בלחץ הוא אמר לשמואל שם טו כד כי יראתי את העם ואשמע בקולם, זו היתה הסיבה שלא הועילה לו החרטה שלו, על חטא אפשר לעשות תשובה כמו שעשה דוד המלך, אבל אם יש לאדם תכונה לקויה מה שייך להתחרט.

מעשה בשידוך הרב איגרא כיצד הפסיד גאון בגלל הפזיזות

מעשה בגביר גדול שחיפש בן תורה אמיתי לבתו והיה הגביר מכתת רגליו מיישיבה ליישיבה עד שמצא בחור להפליא מתמיד עצום ולקחו לחתן. מספרים שבמסיבת האירוסין בין הבחור משולם איגרא לבת הגביר קבל החתן קפה לשתיה דבר שהיה חדש ומאוד יקר, אולם מכיון שהיה הרב איגרא מונח כולו בתורה לא ידע כיצד שותים את הקפה, ובהיות שהניחו לפניו את אבקת הקפה וכן סוכר ומים רותחים חשב עם עצמו כיצד ינהג כי לא נעים לו לשאול, והחליט שלפי התורה יש להקדים אכילה ואח"כ שתיה ולכן לקח את אבקת הקפה והתחיל לאכול ואח"כ אכל את הסוכר ולאחר מכן שתה את המים, כשראו זאת הכלה ואביה נבהלו בטוחים היו שחתנם זה אינו מן היישוב כיצד אינו יודע אפילו איך לשתות קפה, וביטלו את השידוך, לימים מצא הגביר בחור ישיבה עילוי ומתמיד לבתו. מיטב הרבנים וראשי הישיבות הוזמנו לחתונת בת הגביר כאשר הגאון הרב הגדול בעל מסורת הש"ס מתכבד לסדר את הקידושין. הגיע זמן החופה והגאון הגדול עדיין לא הגיע לסדר את הקידושין נסע הגביר אבי הכלה במרכבתו להובילו אל החופה. אותה שעה ישב הגאון הגדול בביתו שקוע במכתב מעמיק שהעסיק את ראשו ולא נתן לו מנוחה. כאשר ראה את הגביר התנצל בפניו על אשר נשתהה מלהגיע אל החופה וביאר לו שזה עתה קבל מכתב מאברך יקר שנועד לגדולות שהשכיל להפריך את פסק בית דינו בענין עגונה מכתב זה מעסיק אותו מאד באשר חידש בו האברך חידושים נפלאים שלא עלו בדעתו ובדעת

ובזה נוכל להבין כיצד שאול איבד מלכותו, כתוב בשמואל א (פרק י פסוק ח): וירדת לפני הגלגל והנה אנכי ירד אליך להעלות עלות לזבח זבחי שלמים שבעת ימים תוחל עדיבואי אליך והודעתי לך את אשר תעשה: עוד כתוב בשמואל א פרק יג (ח) וייחל ויחל שבעת ימים למועד אשר שמואל ולא־בא שמואל הגלגל ויפץ העם מעליו: (ט) ויאמר שאול הגישו אלי העלה והשלמים ויעל העלה: (י) ויהי ככלתו להעלות העלה והנה שמואל בא ויצא שאול לקראתו לברכו: (יא) ויאמר שמואל מה עשית ויאמר שאול כי־ראיתי כי־נפץ העם מעלי ואתה לא־באת למועד הימים ופלשתים נאספם מכמש: (יב) ואמר עתה ירדו פלשתים אלי הגלגל לפני ה' לא חליתי ואתאפק ואעלה העלה: (יג) ויאמר שמואל אל־שאול נסכלת לא שמרת את־מצות ה' אלקיך אשר צוך כי עתה הכין ה' את־ממלכתך אל־ישראל עד־עולם: (יד) ועתה ממלכתך לא־תקום בקש ה' לו איש כלבבו ויצוהו ה' לנגיד על־עמו כי לא שמרת את אשר־צוך ה'.

ויש לשאול כיצד יתכן שבגלל שהקריב את הקורבנות בעצמו ולא שמואל הפסיד את מלכותו ובפרט שהוא המתין לו שבעה ימים כאשר שמואל אמר לו? אולם כתב הגר"ח שמולבייץ זצ"ל דוגמה לכך אפשר למצוא אצל שאול המלך בחיר ה' איך חטא זה לא נמחל לו והוא איבד את המלוכה מדוע הלא גם דוד חטא ונמחל לו? אלא היא הנותנת על חטא אפשר לחזור בתשובה אפשר למחוק אותו ע"י מחילה, אבל מידה רעה תכונה לא מתאימה אין לה תקנה מי שעלול לאבד את שיקול דעתו מתוך לחץ אינו ראוי להיות מלך בישראל, לכן הכריע החסרון הזה אצל שאול וגם אצל ראובן, אמנם אין כאן חטא אבל למלכות וכהונה דרושות תכונות מיוחדות שראובן ושאול לא הצטיינו בהם במידה הדרושה, וסופו של שאול יוכיח גם החטא שלאחריו שלא הרג את אגג מלך עמלק כפי שנצטווה קרה מאותה סיבה

לכך נתן להם המתנה עד בקר, אמר להם כשם שאי אפשר בלא בקר, כך אי אפשר לישראל שלא יהיה אהרן כהן גדול שהקב"ה נתן לו הכהונה ולא אני.

ומכאן רבים אשר למדו מכאן כאשר עליהם להגיע לכלל החלטה גורלית בכל תחומי החיים מסכמים לישון על זה לילה אחד ולא לפעול באופן ספונטני אלא להיות מתון ולחשוב היטב על כל צעדי.

המתנות מצילה חיים

כתב בספר חסידים (מרגליות) סימן תרנה מעשה בבן שכבד את אביו ביותר א"ל האב אתה מכבדני בחיי תכבדני במותי אני מצוך שתלין כעסך לילה אחד ועצור רוחך שלא תדבר, לאחר פטירת אביו הלך למדינת הים והניח אשתו מעוברת והוא לא ידע ועכב בדרך ימים ושנים וכשחזר בעיר בא בלילה ועלה לחדר שאשתו היתה שם שוכבת, ושמע קולו של בחור שהיה מנשק אותה שלף חרבו ורצה להרוג שניהם וזכר מצות אביו והשיבו לתערה, שמע שאמרה לאותו בחור בנה שאצלה כבר יש שנים רבות שהלך אביך מאצלי אילו היה יודע שנוולד לו בן כבר הגיע להשיא לך אשה, כששמע זה הדבר אמר פתחי לי אחותי רעייתי ברוך ה' שעצר כעסי וברוך אבי שציוני לעצור כעסי לילה אחד שלא הרגתי אותך ואת בני, ושמחו שמחה גדולה ועשו משתה לכל העם הנמצאים ושמחו הרבה מאד.

השידוך של הסטייפלר כיצד זכתה אשתו בגלל המתנות

מאיך מספרים כאשר מרן הסטייפלר בעל הקה"י נפגש לראשונה עם אשתו אחותו של החזו"א נרדם בפגישה ולא דיבר עמה מאומה, נגשה האשה לאחיה החזו"א וסיפרה לו היתכן שכך ינהג חתן בפגישה הראשונה, אמר לה החזו"א שהוא יברר את הדבר, בירר החזו"א ונודע לו שהקה"י נסע ברכבת לפגישה במשך שלשים שעות ויען שלא ידע אם

שאר הדיינים. הגביר התעניין לדעת מי הוא האברך הגדול שנועד לגדולות שכבוד הגאון הגדול המרא דאתרא מדבר עליו בסילודין. משולם איגרא אמר הגאון הגדול. כששמע הגביר את השם יוצא מפיו של הרב הגאון נפל על הכסא מתעלף הרב נחרד לשלומו של הגביר ולא הבין מה גרם לגביר לקבל חלישות דעת ביום חתונת בתו ושמתח לבו. לאחר שהעירו אותו הסביר הגביר זה היה החתן הראשון של בתי וביטלנו עמו את השידוך כאשר חשבנו שאינו מיושב וסיפר לו המעשה עם הקפה, הרב תמה ואמר לו עם רבי משולם איגרא ביטלת שידוך ראוי שתתעלף פעם נוספת אמר הרב אם לא היית נוהג בפזיזות היית זוכה בגדול הדור.

הנהגת משה רבנו במתנות

לעומת זה מלמדנו משה רבנו עד כמה חובת האדם לנהוג במתנות, כתוב בשמות פ"ז (ח) ויבא עמלק ויילחם עם ישראל ברפידם: (ט) ויאמר משה אליהוהושע בחרי לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב עלי ראש הגבעה ומטה האלקים ביד: ויש לשאול מדוע משה אמר מחר ולא היום? ובאמת חז"ל הרגישו בזה וכתבו במכילתא דרבי ישמעאל בא מסכתא דפסחא פרשה יח יש מחר עכשיו ויש מחר לאחר זמן: מחר אנכי נצב (שמות יז ט) הרי מחר עכשיו. אולם אפשר לומר שמושה רבנו מלמדנו שצריך להיות מתון ולישון על זה לילה כירק אז הדבר נעשה במחשבה.

כך גם נהג משה רבנו עם קרח, כתוב בפרשת קרח (פרק טז, ה) וידבר אלי קרח ואלי כלי עדתו לאמר בקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו. ואמרו חז"ל במדרש אגדה (בבב). במדבר פרשת קרח פרק טז סימן ה) בקר וידע ה'. ומהו בקר וידע ה', אמר משה שעת שכרות הוא ואתם שכורים, ושמוא מתוך האכילה ושתייה גבה לבם, ולכך אמרו הדברים האלו, אבל למחר כיון שיצא היין מגופם יהיה להם דעת טובה ויחזרו בהם,

למעשה פרשת ויחי

וישרה בעיני המקום ובעיני הבריות, הייתי עושה והולך בה. ואם נראית בעיני דרך לא סלולה, הייתי מניחה והולך, לפי שכל דבר יש לו שני דרכים, ומכאן זה 'ואשיבה רגלי אל עדתיך', לעולם. על כן ידבק האדם במדה זו, ויעשנה טבע אצלו, שלא יעשה שום מעשה בעולם, הן גדול הן קטן, ולא שום דיבור בעולם, ואף ששומע חרפתו לא ישיב, עד שישים אל לבו, ויתיעץ עם שכלו כדת מה לעשות. ויזכור בהשם יתברך ובתורתו הקדושה, וישים לנגד עיניו מדות תרומיות, ואז ילך לבטח דרכו ולא ישל.

ד. ולא זו בדבר הרשות שיעשה כן, אלא אפילו בדבר מצוה יעשה במתון, דהא ההוא עובדא דברכות (כ-א) שאמר עלה, מתון מתון ארבע מאות זוזי שויה, היה לדבר מצוה ולקידוש השם, דרב אדא בר אבהו קרע מכבנתא מההיא אתתא דהות לבישא בשוקא, כסבור שהיא ישראלית, עיין שם.

ה. והא דאמרינן (פסחים ד-א) דזריזין מקדימין למצוה, וצריך לעשותה בזריזות, זהו ענין מצוה שכבר היא מפורסמת ומושכלת אצלו, כגון לילך לבית הכנסת ולבית המדרש, וקיום כל המצוות המעשיות שבתורה. אבל בדבר שצריך התבוננות, למשל, מי שבדעתו ליתן כיס מלא מעות זה לחלק לעניים, ופגעו בו עניים, לא ימהר עד שיתבונן מתחילה איזה ענין חשוב, והחשוב חשוב קודם, והכל לפי צרכיו המרובים, וכיוצא בזה הרבה. ומכל שכן וקל וחומר בדבר הרשות, שלא יעשה מעשה או דיבור עד שיקח מועד וישכיל. ובקל וחומר בנו של קל וחומר אלף פעמים, אם הוא מעשה או דיבור של איסור, כגון הכאה, או ריב ומחלוקת, כיוצא בזה, שיהא בשובה ונחת, ואל ימהר, ואז יבוא שלום, וינחה וישקוט כל ימיו ממכאובות, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם.

מעשה עם הגר"ח והגר"א

הכסאות ברכבת יש בהם איסור שעטנז או לא עמד במשך כל הנסיעה שלושים שעות רצופות, אין זה פלא אם כך שנרדם בפגישה, ולכן הכריע החזו"א שזה שידוך מיוחד והתחנתו, אולם אשה רגילה לא היתה מבררת את סיבת תרדמת חתנה בעת הפגישה, אלא היתה מסיקה היא בפזיזות מסקנות בעצמה שזה לא בשבילה וממילא היתה מפסידה את יעודה להיות אשת חבר לקה"י, כך שבגלל המתניות זכתה להיות אשת גדול הדור.

דברי השל"ה במידת הפזיזות והמתניות

כתב השל"ה שער האותיות אות מ"ם - מתון א. לשון הגמרא במסכת ברכות פרק מי שמתו (כ-א), מתון מתון ארבע מאות זוזי שויה. זו התוכחת מוסר, היה מרגלא בפומיה דקדוש ה' אבא מורי זלה"ה (בספר יש נוחלין, אזהרת ראיית הנולד), שאל יבהל בשום מעשה הן גדול או קטן, רק ישים עצה בלבו, ויהיה חכם רואה את הנולד, כי כל העושה בחפזון, על הרוב מקולקל, והסימן 'אמרת' בחפזי כל האדם כזב' (תהלים קטז, יא), כלומר, כשעושה מעשיו בחפזי בלי מתון, אז 'כזב', מלשון (ירמיה טו, יח) 'היו תהיה [לי] כמו אכזב', 'אשר לא יכזבו מימיו' (ישעיה נח, יא). ואמר הפסוק (תהלים עה, ג) 'כי אקח מועד אני מישרים אשפטי', ולא דוקא משפטי, אלא הוא הדין לכל הדברים אשר יעשה אותם האדם, יקח מועד, ועת זמן לכל חפץ, להתבונן עליו טרם עשותו. ונתן אבא מורי זלה"ה סימן 'בשובה ונחת תושעון' (ישעיה ל, טו), כשעושה עניניו בנחת וחושב מחשבות טרם עשותו, זהו נושע (עכ"ד יש נוחלין). ולא דוקא מעשה, אלא הוא הדין דיבור, לא יוציא שום דבר מפיו להעז, ואפילו לטובה, עד שיהרהר בתחילה תכליתו, ויראה את הנולד ממנו.

ג. דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קיט, נט) 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך'. כך אמר דוד, כל דרך שהייתי חפץ לילך בה, וכל דבר שהייתי רוצה לעשות, הייתי מחשב בו בטרם שאעשנו, אם היא טובה

דבר אלא להיות מתונים ולמלוך ולשלוט על הדחפים הפנימיים ולהשוב לפני שמגיבים כי זו הדרך המצילה מטעויות עלבונות ופגיעות ובוזה ישכון לבטח, וכך הדבר בכל ענייני הבית כל החלטה לא לפעול שום דבר בפזיזות אלא להיות מתונים וחושבים ומדברים ורק לאחר מחשבה והתבוננות יעשו את חפצם שבה ניצול מטעויות והאשמות הדדיות, ובוזה האדם שולט על מידותיו ותכונותיו ולא ההפך שמידותיו ותכונותיו שולטים עליו, והוא ההבדל בין ראובן ושמעון ולוי לבין יהודה, הם שמידותיהם שלטו עליהם איבדו את כל הגדולה והמלוכה והכבוד, וכן שאול שהיית המלוכה מיעודת לו לדורותיו הפסיד בגלל תכונה זו, לעומת זה יהודה ששלט על מידותיו זכה למלכות. כך כל אדם כאשר יעשה חושבים תמיד כיצד להתגבר על מידותיו ותכונותיו השליליים, יזכה בזה לרוב טובה וברכה והצלחה אהבה ואהוה שלום ורעות.

בברכת שבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

כמסופר על הגר"ח ואלוזין כאשר עלה בליבו לייסד עולם הישיבות בא לרבו הגר"א בהתלהבות שיש לו רעיון מיוחד להגדיל תורה לפתוח ישיבה, הגר"א שמע וחשב והשיבו שלא יפתח, הגר"ח תלמידו לא הבין מדוע לא לפתוח אך קיבל את דעת רבו, כמובן שדבר זה רדף אותו והיה חושב מה לא טוב ברעיון הזה וניסה לנתח כל הצדדים ולא מצא מה יכול להיות בעיא בדבר, כעבור שנה חזר שוב לרבו הגר"א והתנצל שהוא חייב שוב להעלות את הרעיון של פתיחת ישיבה ונימק שחשב רבות על כל צדדי הדבר ואינו מבין מה הבעיא שיש בפתיחת הישיבה, השיבו הגר"א שיפתח כעת ישיבה, שאלו הגר"ח מה השתנה כעת מבעבר שהתנגד, השיבו הגר"א בפעם הראשונה באתה אלי בהתלהבות גדולה מהרעיון ראיתי שעדיין לא חשבת טוב על הדבר והשלכותיו אלא מתוך התלהבות רצית לפתוח לכן אמרתי לך לא לפתוח כי לא עושים שום דבר בפזיזות שאין סופו להצליח, אבל כעת אחרי זמן שחשבת על הדבר היטב אתה יכול לפתוח ולהצליח.

מוסר השכל

נמצינו למדים עד כמה האדם חייב להיות מתון ולא פזיז בדיבורו ומעשיו כל שהדבר נוגע לאחרים וקשור למידותיו וחובה על האדם לשקול בפלס את מעשיו ולשכול מעשיו ודיבוריו בתבונה כי סוף מעשה במחשבה תחילה ועליו לשקול כל דיבור כל מעשה את כל השלכותיו וחכם עיניו בראשו כיון שמעשה אחד יכול להפסיד את כל עולמו, ורמז לכך נאמר בשם הבעש"ט, **כתיב ואבדתם מהרה**. מרמז שצריך לאבד את הפזיזות ואת המהירות, ולזאת כל בית יהודי ההולך בדרכי התורה על בני הזוג לאמץ את ההנהגה הזו ולקבל על עצמם לא להגיב מיד על כל

מקדש הלוי

לימוד תורה בארץ ישראל

וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הפטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים (מ"ח, ט)

ופרשי"י: "גם הוא יהיה לעם וגו' – שעתיד גזעו לצאת ממנו שהקב"ה עושה נס על ידו. ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו – שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל".

כאשר מבקש יעקב אבינו לציין את מעלותיו של יהושע העתיד לעמוד מזרעו של מנשה – הוא מציין שתי נקודות: הוא מציין כי יהושע עתיד להנחיל לבני ישראל את הארץ, והוא מציין גם שהוא עתיד ללמד תורה לישראל.

אלא שלכאורה עלינו לציין, מדוע נכתבו הדברים בסדר זה? מדוע הוזכרה בתחילה מעלתו של יהושע כ'מנחיל הארץ' – ורק לאחר מכן הוזכרה מעלתו כ'מלמד התורה'? הלא ההיפך הוא המתבקש, שהרי "תלמוד תורה כנגד כולם", ובודאי מעלתו של המלמד תורה – גדולה לאין שיעור מכל מעלה אחרת!

ונראה לומר, כי אמנם בודאי גדולה מעלת התורה מכל מעלה אחרת, ומעלת המלמד תורה – גדולה אף היא ממעלתו של מנחיל הארץ. אולם מכל מקום הקדים רש"י את זכותו של יהושע כ'מנחיל הארץ', משום שלאחר כניסתם של בני ישראל לארץ ישראל – היתה תורתם בעלת ערך גבוה בהרבה!

הוא אומר, כי מעלתו של יהושע הינה בכך שהוא הנחיל לישראל את הארץ הקדושה, ובכך רומם את כל מדרגת עבודת ה' שלהם, ומעתה – כאשר לימד אותם תורה היה זה לימוד מרומם בהרבה, וכפי שאחז"ל (ספרי ריש פרשת עקב): "אין תורה כתורת ארץ ישראל!"

ובזה יכולים אנו לבאר גם את מה שמצינו בחז"ל (ספרי, פר' ראה י"ב, כ"ט): "שקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצוות". שכן לכאורה, הדברים תמוהים: היתכן לומר כי מצות ישיבת ארץ ישראל – שקולה כנגד כל המצוות, ובהן מצוות רבות אשר שקולות בעצמן כנגד כל התורה כולה?

אכן על פי האמור נראה, כי כוונת חז"ל ללמדנו שעל ידי ישיבת ארץ ישראל – יכול האדם לזכות לקיים את התורה והמצוות באיכות ובמדרגה גבוהה יותר, ברוממות ובקדושה מיוחדת, ונמצא שכל איכות קיום המצוות שלו – עולה מעלה מעלה!

ונמצא איפוא, שכל היושב בארץ ומקיים בה את מצוות התורה – הרי שהוא מקיים את התורה כולה באיכות מיוחדת, ועליו נאמר כאילו קיים שוב את התורה והמצוות – באשר איכותם של מעשיו גדלה מעתה...

אכן עלינו לזכור, כי אמנם מעלה גדולה מצינו כאן, ואמנם זכות גדולה היא לדריים בארץ ישראל אשר כל מעשיהם מקבלים משמעות ואיכות גבוהים יותר, אולם מאידך גיסא – גם מחייב גדול יש בדברים! שכן כשם שארץ ישראל מזכה יותר – כך היא גם דורשת יותר! היא דורשת מאיתנו יותר תשומת לב, יותר מסירות למען קיום התורה והמצוות, ועלינו להקפיד לעמוד בדרישותיה בכדי שלא נתבע בחומרה!

בלא תפילה אי אפשר להשיג כלום

ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמריי בחרבי ובקשתי (מ"ח, כ"ב)

ופרשי"י: "בחרבי ובקשתי – וכו', דבר אחר: שכם אחד הוא הבכורה שיטלו בניו שני חלקים, ושכם לשון חלק הוא בתרגומו וכו'. אשר לקחתי מיד האמורי – מיד עשו שעשה מעשה אמורי, דבר אחר: שהיה צד אביו באמרי פיו. בחרבי ובקשתי – היא חכמתו ותפלתו".

למעשה פרשת ויחי

ונראה לומר, שכל חייו של דוד המלך - היוו צוואה ורוחנית מוחשית. בכדי לדעת מה עליו לעשות לאחר פטירת אביו, מהבחינה הרוחנית - לא היה שלמה צריך אלא לפקוח את עיניו ולהתבונן באורחות חייו של אביו הגדול... לפיכך, לא היה צורך להאריך במפורש בנושא זה, ודוד הסתפק בסיכום קצר של ההוראות הרוחניות הנחוצות.

לעומת זאת, שאר הנושאים בהם עסק דוד המלך בצוואתו - הינם נושאים בהם לא התמצא שלמה, ואילו לא היה דוד מפרש אותם - הוא לא היה יודע מה עליו לעשות. לפיכך, הרחיב דוד בנושא זה את הזריעה, ופירט באופן ברור את כל הוראותיו הנוגעות להנהגת המלכות של בנו לאחר פטירתו.

התכונה הנדרשת למלמדי תשב"ד

ארור אפס כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל (מ"ט, ז')

ופרש"י: "אחלקם ביעקב וכו' - אין לך עניים, סופרים ומלמדי תינוקות, אלא משמעון - כדי שיהיו נפוצים, ושבתו של לוי עשאו מחזור על הגרנות לתרומות ולמעשרות, נתן לו תפוצתו דרך כבוד".

אם נתבונן בדברים שאמר יעקב לשמעון ולוי, נמצא כי הוא מוכיחם בחומרה יתירה. וכך נאמר בפסוקים (ה' - ז'): "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרתיהם. בסודם אל תבוא נפשי בקהלם אל תחד כבודי, כי באפס הרגו איש וברצונם עקרו שור. ארור אפס כי עז ועברתם כי קשתה, אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", כאשר בכך רומז יעקב אבינו למעשה שכם בו הרגו שני האחים בכני העיר בניגוד לדעתו.

לכאורה נוכל לומר, שיעקב איפיון את שמעון ולוי בהיותם 'חמסנים', 'רוצחים', 'כעסנים', ועוד אי-אלו תיאורים בלתי מחמיאים. וכאן אנו תוהים: האם בדיוק את הכעסנים הללו, את החמסנים הרוצחים - מתאים למנות כמלמדי תינוקות?? האם הם אלו המתאימים לחנך את ילדי ישראל??

לכאורה יש לעיין לפירוש הראשון ברש"י, על פיו כוונתו של יעקב היתה להעניק ליוסף את החלק היתר שנטל מיד עשו כאשר זכה בבכורתו, מה פשר טענתו של יעקב כי לקח את הבכורה בחכמתו ובתפילתו? הא ניחא באשר לחכמה - מוצאים אנו בודאי חכמה מיוחדת בהנהגתו של יעקב אבינו אשר ביקש מעשו את הבכורה בתמורה לנויד העדשים בו השקה אותו. אולם תפילה מצידו של יעקב - היכן מצינו כאן? הלא בפסוקים אין אפילו רמז קל שבקלים לכך שיעקב התפלל לזכות בבכורה!

יתר על כן: המעיין בפסוקים יגיע לידי מסקנה, על פיה זכיתו של יעקב בבכורה היתה מקרית - בעקבות כך שעשו שב רעב ועייף מן השדה וביקש מיעקב להשקות אותו מנויד העדשים שבישל באותה שעה, ולא יזומה על ידי תפילה מצידו של יעקב!

אכן מכאן יכולים אנו להסיק, כי לחז"ל היה פשוט שבלי תפילה - לא ניתן לזכות לכלום! מכך שיעקב זכה לבסוף בבכורה מידו של עשו - הסיקו חז"ל כי הוא התפלל על כך, שכן אין כל אפשרות אחרת!

ואת זאת, עלינו לזכור ולהפנים היטב. צריכים אנו להבין, כי אם רוצים אנו דבר מה, אם מבקשים אנו שפע ברכה והצלחה - הרי שהדרך היחידה לזכות לכך הינה על ידי תפילה! בכוחה של התפילה - יכולים אנו לפעול גדולות ונצורות ולחולל נפלאות, בעוד מבלעדיה - לא ניתן להשיג מאומה!

צוואה

ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמר (הפטרת פרשת ויחי)

אם נתבונן בצוואתו של דוד המלך לשלמה בנו - נמצא דבר פלא, שכן הנה דוד מקדיש שני פסוקים בלבד לצוואת רוחניות, בעוד את עיקר צוואתו - הוא מקדיש לפרטים טכניים במהותם, כגון נקמות שצריך שלמה בנו ליטול מאויביו, או טובה שהוא צריך להכיר לאוהביו... ולכאורה, מה פשר הדבר?

צריך שיהיה בו 'אהבת האמת', לרצות לדעת באמת את תפקידו בלי לרמות את עצמו.

אהבת האמת של חז"ל

את אהבת האמת של חז"ל יכולים אנו לראות בגמ' פסחים (כב):

"שמעון העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה, כיון שהגיע ל'את ה' אלקיך תירא' (דברים ו, יג), פירש. אמרו לו תלמידיו, רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן, אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא ר"ע ודרש, 'את ה' אלקיך תירא' לרבות תלמידי חכמים".

נתבונן: שמעון העמסוני היה בדרגא כוז שעלה בידו לדרוש כל אתים שבתורה, וכי כשהגיע ל'את ה' אלוקיך תירא', לא עלתה בדעתו האפשרות לפרש שזה בא לרבות תלמידי חכמים? בודאי שעלתה! אלא מאי, כפי הנראה דרשא זו לא הסתברה לשמעון העמסוני (כדלהלן), ואהבת האמת שבו גברה על הנטיה הטבעית לעשות כל מצדקי כדי לקיים את שיטתו בעניין כל האתים שבתורה.

ובאמת, המהר"ל אומר שלשמעון העמסוני היה נראה שאין מקום לצוות על יראה ממאן-דהו, יהיה מי שיהיה, חוץ מאשר מהקב"ה. ומה שר"ע דרש "את ה' אלקיך תירא' לרבות תלמידי חכמים", כיר"ע סובר שהואיל ותלמידי חכמים דבקים בה' בכל עצמותם - הרי הם בטלים כביכול לקב"ה, והירא מתלמידי חכמים הרי הוא כירא מהקב"ה.

הג"ר מאיר שפירא זצ"ל, ביאר את דברי ר"ע, על דרך הדרוש, שכאשר ראה רבי עקיבא את גדלותו של שמעון העמסוני, שהיה מוכן לחזור בו מדרשא של כל האתין שבתורה בגלל קושיא אחת, אמר, שאם תלמידי חכמים הם בדרגא כה גבוהה של דבקות באמת, אזי ראויים הם שהתורה תצווה לירא גם מתלמידי חכמים.

אכן לאמיתו של דבר, אם נתבונן, נמצא שכעסם של שמעון ולוי - לא פריץ בשל כבודם האישי, או בשל סיבה אשר אינטרס עצמי כלשהו מעורב בה. הסיבה אשר העלתה את חמתם, וגרמה להם להרוג בבני שכם - היתה האכפתיות שהם חשו כלפי דינה אחותם!

ובכן, התכונה הזו - היא למעשה זו אשר מחמתה סבר יעקב כי ישנה התאמה של בני שמעון לתפקיד מלמדי התינוקות... שכן המעלה החשובה ביותר שצריכה להיות למלמד תינוקות - הינה: אכפתיות! דאגה אישית לכל תלמיד ותלמיד!! שמעון ולוי, אשר מסרו את נפשם בכדי להציל את אחותם - בודאי ניחנו באותה אכפתיות נחוצה, ולפיכך אין כמוהם מתאים לחנך וללמד את ילדי ישראל!

למה עמ"י נקראים על שם יהודה כח ההודאה על האמת

כתב הרב דב יפה בספרו לעבדך באמת יהודה אתה יודוך אחיך וגו' (מט, ח)

הכלי יקר אומר, שהואיל ויהודה לא בוש והודה במעשה תמר באומרו "צדקה ממני", לפיכך, מידה כנגד מידה, הודו אחיו במלכותו ולא בושו להודות שלו לבד יאתה המלוכה.

אפשר אולי להוסיף על דבריו, שבהתגברותו להודות על האמת למרות הבושה העלולה להגרם לו, הנחיל יהודה לעם ישראל את כח ההודאה על האמת, משום כך עם ישראל מכונים על שמו - יהודים, ולא ראובנים' או 'שמעונים'.

עוד יש להתעורר, שאם היהודים מכונים בשם זה בגלל מידת ההודאה על האמת הטבועה בהם - אין עדות גדולה מזו למעלה העצומה של הודאה על האמת.

ולא בכדי, שהרי תפקידו של יהודי בעולם הזה גדול לאין שיעור, וכדי שיוכל למלא את תפקידו כדבעי,

למעשה פרשת ויחי

לשונו. ובהרחב דבר הוסיף עוד שאין לאדם לבקש דבר אלא מתוך תפילה קבועה שהוא עת רצון וזהו שאמרו בע"ז (ז, ב) אימתי תפילה לעני בזמן שלפני ד' ישפוך שיחו דהיינו בזמן התפילה הקבועה כמש"כ תוס' שם.

פיזיות

פחו כמים אל תותר (בראשית מט, ד).

כתב רש"י: הפחו והבהלה אשר מהרת להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם.

מדקדוק לשונו משמע שיעקב אבינו לא טען כנגדו על עצם הכעס, אלא על מה שמייהר לכעוס מתוך פחד ובהלה. וכן מצינו בהושענות שאומרים 'הושע נא נפש מבהלה', ומרגלא בפומיה דמורינו הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שהמזיק הגדול ביותר לנפש האדם הוא הבהלה, עד כדי כך שאנו רואים שראובן איבד את המלכות מחמת כן. כי הפחו והבהלות אם כל חטאת, ואדם שאין לו אחריות ושליטה על זה, אינו יכול לשמש כמלך. וידוע מהסבא מקלם זללה"ה, שאם אדם היה מקבל על עצמו, שבכל פעם שרוצה לכעוס לא יכעס מיד, אלא ילכש מתחילה בגד מסויים, שוב לא היה כועס לעולם, מאחר שהכעס הוא תוצאה מיוחדת ובהלה.

בסודם אל תבא נפשי

בסודם אל תבא נפשי בקהלם אל תחד כבודי (בראשית מט, ו).

פירש רש"י, בסודם; זה מעשה זמרי כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה ואמרו לו זו אסורה או מותרת אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך אל יזכר שמי בדבר. שנאמר (במדבר כה, יד) זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, ולא כתב בן יעקב.

מבואר שיעקב התייחס בדוקא למה שנתקבצו שבטו של שמעון, והיינו 'בסודם' אל תבוא נפשי, בלשון

ועל דרך החידוד אמרו: "את ה' אלקיך תירא", לרבות תלמידי חכמים – לרבות שגם תלמידי חכמים צריכים להצטיין ביראת שמים, ולא רק אנשים פשוטים...

הרב פינקל

בצלותי ובבעותי

ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי (בראשית מח, כב).

כתב רש"י, בחרבי ובקשתי, היא חכמתו ותפלתו. וכן הוא בתרגום, בחרבי ובקשתי - בצלותי ובבעותי, וכן מבואר בגמ' בבא בתרא (קכג, א), חרבי זו תפילה קשתי זו בקשה, ע"כ.

ובביאור דברי התרגום "בצלותי ובבעותי" יעוין בהרחב דבר לנצי"ב ובמושך חכמה, וכן אמר מרן הגרי"י, דצלותי היא התפילה הקבועה שתיקנו אנשי כנה"ג, ובעותי הם הבקשות הפרטיות שאדם מוסיף מעצמו, והנה החילוק בין חרב ובין קשת, שחרב יש בה כח להרוג מצד עצמה, אולם קשת אינה יכולה להרוג אלא לפי הכח שהכניס בה יורה החץ, ולפי"ז ביארו שתפילה היא כחרב שכל מה שנכלל בתפילה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, הרי יש בו כח של סגולת התפילה, שהתיבות מצד עצמן פועלות בעליונים, [ועיין רוח חיים (אבות פ"א מ"ב) בענין זה], אבל בקשות שאדם מוסיף מעצמו לפי צחות לשונו, הרי הם כקשת שתלוי הדבר בכוונתו ובמעמקי ליבו של המבקש.

ומדוקדק שבקדיש תתקבל שאחר שמונה עשרה אנו מבקשים 'תתקבל צלותהון ובעותהון' וכו', והמכוון הוא שהקב"ה יקבל ברצון את שני אופני התפילה הנ"ל, וגם במטבע של ברכת שומע תפילה וכללים שני ענינים אלו 'כי אל שומע תפילה ותחנן אתה', ותפילה היינו הנוסח הקבוע לכולם שתיקנו אנשי כנה"ג, ותחנן מה שהאדם מוסיף בקשות כפי צחות

למעשה פרשת ויחי

מחילה], וחטא זה לא יכול להתכפר בלא מחילה, לכך היה העונש כמוס וחתום עד שנהרגו עשרה הרוגי מלכות.

ומבאר בזה הכפילות שמתחילה ביקשו 'אנא שא נא פשע אחיך וחתאתם כי רעה גמלוך', והיינו בקשת מחילה על חטאם, וכיון שלא מחל חזרו ובקשו ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי אביך, והיינו שביקשו ממנו עבור עבדי השם עשרה הרוגי מלכות שלא יענשו מחמתם, ועל דבר זה בכה יוסף, ומ"מ לא מחלקים.

ומרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [יצוק"ל] הוכיח מזה כדברי רבינו בחיי שיוסף לא מחל לאחיו, מגמ' יומא (פז, א), אמר רבי יוסי בר חנינא, כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים, שנאמר אנא שא נא וגו' ועתה שא נא, ע"כ. ואי מחל להם יוסף א"כ מה ראייה מכאן שלא צריך לבקש מחילה יותר מג' פעמים, הא אפשר שצריך לבקש אפילו מאה פעמים, אלא שיוסף מחל להם כבר אחר ג' פעמים, ולכן לא הוצרכו לבקש עוד. אלא משמע שלא מחל להם כלל, ועכ"ז לא ביקשו רק ג' פעמים שא נא וגו', ושפיר מוכח מכאן לכל אדם המבקש מחבירו מחילה שלא יבקש ממנו יותר משלש פעמים.

נמצינו למדים דאחי יוסף בקשו ממנו מחילה והוא לא מחל. והנה הרמ"א (סי' תרו ס"א) כתב והמחול לא יהיה אכזרי מלמחול, ובגמרא ביומא (שם ע"ב) מקשי' על ר"ח דלא מחל לרב, היכי עביד הכי, והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ומשנינן דחשש שיהיה לו היזק אם ימחול, עיי"ש. והרמ"א שם הבין בביאור דברי הגמרא דנתכוון ר"ח לטובתו של רב, ולכן פסק דבכה"ג דמתכוון לטובת המבקש מחילה, [ופי' המ"ב כגון דמתכוון להכניע יצרו], לא הוי אכזרי. והמ"ב הביא להלכה כפירוש רש"י, דגם אם מתכוון לטובת עצמו דחושש שיהיה לו היזק אם ימחול לא הוי אכזרי, וצ"ע.

רבים. וצריך ביאור מדוע לא ביקש שלא יזכר בעצם העבירה שנעשתה ע"י זמרי עם המדינית.

ונראה שדבר זה בא ללמדנו, שבכל מקום בתורה שנזכר יחוס הרי זה משום ששורש הדבר הוא אצל מי שמתייחסים אחריו, וגם בנידון דידן שורש החטא היה אצל שמעון ולוי, שעיקר חטאם היה בזה שלא נטלו עצה מאביהם הזקן, אלא הרגו את שכם על דעת עצמם, ויש בזה בחינה של מרידה ביעקב אבינו שלא נטלו את עצתו. ומשורש החטא הזה ארע שגם אצל צאצאיהם היה צד של מרידה, במה שנתקבצו שבטו של שמעון לפני משה במעשה זמרי, ושבטו של לוי במעשה קרח, ולכן ביקש יעקב אבינו 'בסודם אל תבוא נפשי', שלא יתייחס שמעון אליו בהתקבצות זו, אבל עצם העבירה שנעשתה ע"י זמרי אין לזה שייכות לשמעון עצמו.

ובזה יבואר מה שהוכיח יעקב דוקא את שמעון ולוי בענין התקבצות שבטיהם לחטא, ואת שאר השבטים לא הוכיח כלל על העבירות שיעשו צאצאיהם, וזאת משום ששורש חטאים אלו של שבטי שמעון ולוי הוא בשמעון ולוי עצמם.

[ועיקר דבר זה שהיחס בא ללמדנו את שורש הדבר, מצינו אצל פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, שהכתוב מייחסו אחר אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, ללמדנו שקנאותו היתה למרות היותו אוהב שלום, ולא כמו השבטים שייחסוהו אחר יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה].

האם יוסף מחל לאחיו

כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחתאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי אביך ויבך יוסף בדברם אליו (ג, יז).

כתב רבנו בחיי שמאחר שלא מצינו להדיא שמחל יוסף לאחיו, [דמאי דכתיב (בפסוק כא) וינחם אותם וידבר על לבם אינו אלא לשון ריצוי ולא לשון

תפלה למשה בזה), בהקדם עוד מה שפירשו במה שאמר הקדוש ברוך הוא [בראשית ד' ז'] לפתח חטאת רובץ ואל"ך תשוקתו, הכוונה היא, כי שונא אחר עפ"י הרוב אינו משתוקק להשחית את האדם בעצמו, רק ישים עינו על קנינו ורכושו, ואם רואה שזה כבר אבד כל רכושו ונשאר בחוסר כל, אז מתקרב דעתו של זה השונא. אבל היצה"ר הוא השונא הגדול, הוא משתוקק להשחית את האדם בעצמו וז"ש ואל"ך תשוקתו, דייקא אל"ך. ויובן ממ"ש כי לא כמחשבות האדם השונא, מחשבות היצה"ר השונא, אבל מהיפוך להיפוך, האדם השונא הוא משתוקק לראות באבוד רכושו וקנין שנואו, אבל היצה"ר הוא שמח בראותו האדם מוצלח ועולה מעלה מעלה, כי אז הוא מצפה לפתותו בנקל. עוד נקדים מ"ש בנור הקודש על מ"ש רז"ל [שבת קמ"ו ע"א] ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתו, וכשחטאו בעגל חזרה זוהמא. והקשה א"כ איך עשו את העגל כשהיו בלי זוהמא, וכן קשה וכי תהא תורה לאשר אין בהם זוהמא, ואדם וחיה איך פיתה אותם הנחש. ומסיק בשם המקובלים כי יש שני מיני יצה"ר, האחד הוא המלאך הידוע השופע כוחות הטומאה על האדם לפתותו, והשני הוא הזוהמא שנתערבה בחוה מן הנחש ונולדה בטבע אדם זה חלק רע, וקודם שפיתה הנחש לחוה לא היה זוהמא באדם, אף כי נברא הס"מ לפתותו מבחוץ, היה נקל להאדם לנצחו כאשר היה האדם צח ומצוחצח. אך כאשר פיתה את חוה שדי תיכלא בה, ונשאר הזוהמא לדורות עולם בטבע האדם, ויש לאדם אויב חיצון ואויב פנימי, וכאשר עמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתו"ן דייקא, אבל יצר החיצון נשאר לקיום התורה, ואחר העגל חזרה הזוהמא למקומה, ולעתידיא תפסק עכ"ד (ועיי' בס' שבט מישראל סימן מ')

ועל פי זה יבואר [תהלים ל' ב'] ארוממך ה' כי דליתני. פי' הגבהתני (כמ"ש רש"י) ברום ההצלחות, ועם כל זאת לא שמחת אויבי לי, המה האויבים היצה"ר

ומטו מהגה"צ ר' מרדכי צוקרמן זצ"ל שביאר דודאי יוסף מחל על מה שציערו אותו, אך לא מחל על ההפסד של התורה של אביו שנלקחה ממנו לדורות, ועל כן זיבך יוסף, שזה הפסד דלא ניתן למחילה.

אפריון בראשית פרק יג

[מז לא] וישתחו ישראל על ראש המטה:

פירש"י ד"א על ראש המטה, על שהיתה ממתו שלמה ולא היה בה רשע, שהרי יוסף מלך הוא, ועוד שנשבה לבין הגוים והרי הוא עומד בצדקו עכ"ל. ויש לדקדק לכאורה אמאי הפך רש"י את הסדר, שהרי מתחלה נשבה לבין הגוים ואח"כ נעשה מלך. ונראה לפע"ד כי הנה כתבו בספרים הקדושים, שלפעמים הקדוש ברוך הוא מנסה את האדם בעניות לראות אם לא יבעט מחמת יסורי העוני, ולפעמים מנסהו בעשירות אם לא יבעט מרוב טוב, וכתבו כי זה הנסיון השני הוא יותר גדול מן הראשון, כי אם האדם הוא בעוני אז רוחו נשבר בקרבו, אבל אם האדם הוא ברוב טוב, אז יותר נקל לעבור ח"ו על מצוות ה' ית"ש, כמ"ש [דברים ח' י"ד] ורם לבבך ושכחת וגו', ולכן אם זה האיש עומד בצדקו ותומו יחשב לו לנסיון גדול. ומצאנו כי הקדוש ברוך הוא משבח את איוב [איוב א' א' - ג'] והיה האיש ההוא תם וישר וירא אלהים וסר מרע, ויולדו לו שבעה בנים וגו', והיה מקנהו שבעת אלפי צאן וגו', ופי' כלומר אף שהיה משופע בבנים ובנות ועשירות עם כל זה היה ירא אלהים, וזאת היא לו לזכות רב. והנה הקדוש ברוך הוא ניסה את יוסף בתחלה בנסיון הקל שהביאו בצרות ודוחק שנשבה לבין הגוים, ומאחר שעמד בנסיון הקל הוסיף לנסותו בנסיון החמור שנעשה מלך, ולכן הזכיר רש"י תחלה שהרי יוסף מלך הוא שזהו הנסיון הגדול, ועוד שנשבה וכו' זהו טפל:

ובזה נ"ל מ"ש דהע"ה [תהלים ל' ב'] ארוממך י"י כי דליתני ולא שמחת אויבי לי. (בדרך אחר ממ"ש בס')

להתגלש החוצה, מאבד את הטעם בלימוד. לפעמים קורה שברוך ה' בשיעור א' וב' עדין הבחור במצב של עליה, ובשיעור ג' מתחילה לה התדרדרות. לפעמים הכל בסדר בישיבה קטנה, אבל בישיבה גדולה מתחילות הצרות... פתאום מתחשק לו מחשבים, ופה ושם... זו היתה הברכה שבירך יעקב את יוסף - "וידגו לרוב", שצאצאיו יהיו כמו הדגים, שסימני הטהרה שלהם הינם תמידיים, הם נשארים טהורים עד הסוף, וכך גם הצאצאים לעולם לא יתדרדרו, וישארו בקדושתם לאורך ימים.

(יחי ראובן) פרשת ויחי - תיאור חיי יעקב אבינו, כמה וכמה רדיפות וצרות דעדו עליו

כל ימי חיי

עתה בסיום חומש בראשית נאמר 'הדרך' על החומש. כתוב בישמח ישראל בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר שפרשת ויחי כולו חיזוק, בפרשה כתוב "ויתחזק ישראלי ובהפטרה כתוב וחזקת והיית לאיש", ואנו אומרים ג' פעמים חזק חזק.

נתבונן מעט בחייו של יעקב אבינו ע"פ מש"כ בחת"ס בדרושים ואגדות ועוד. דהנה כשבא יעקב לברך את נכדיו הוא אומר: ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד היום הזה: המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ. ותרגם יונתן 'השם שזן ופרנס אותי מעודי עד היום הזה, והמלאך שגאל אותי מכל בישון, יברך את הנערים.

וצ"ע דכשנתבונן מעט דמעט בימי יעקב, נמצא שהיו לו רדיפות צרות ויסורים וכאבים מבית ומבחוץ, ברוחני ובגשמי, בגוף ובממונו, מבניו ומנשותיו, מחמיו ומאחיו, בא"י ובחו"ל, עוד טרם שגולד "ויתרוצצו" עד לאחר שנסתלק לא נתנהו לקבורה, איך הוא אומר

הפנימי והחיצון שהם אויבי לי דייקא, שמשותקקים להשחית אותי בעצמי, לא שמחו בהצלחתי כי עמדת בניסיון.

וידגו לרוב בקרב הארץ (מח, טז) פעם שמעתי הסבר לברכה של "וידגו" לרוב, לא ממש פשט, אבל זו אמת גדולה: כששוחטים למשל פרה או תרנגולת, לא תמיד אפשר לאכול אותה, וזאת מחמת תקלה כלשהי שארעה בעת השחיטה, כגון הגרמה, חלדה, עיקור. במקרה כזה דינה של הבהמה שהיא נבילה, ונאלצים למוכרה לערבי ביפו. את כל הבהמה השלימה הזו שהיתה שוה תרפ"ט אלפים, מוכרים במחיר מוזל לנכרי. הבהמה אמנם היתה טהורה, נכון, אבל בשחיטה היה פנצ'ר ושוב אינה ראויה לאכילת יהודי. בשעה טובה ומוצלחת השוחט שחט את הבהמה והכל בסדר, חלק, גלאט. אפשר לאכול אותה? עדיין לא. הבהמה צריכה לעבור בדיקה. בדיקה חיצונית ובדיקה פנימית. מומזשים, ואם מצאו משהו - סירכא, זה לא גלאט, לא חלק. שוב מוכרים לערבי ביפו. הבהמה היתה כשרה והשחיטה כשרה, אבל נפסלה בבדיקה. גם כשהשחיטה והבדיקה עברו בשלום עדיין א"א לאכול עד שיכשירו אותה. ברוך ה' כבר הכשירו את הבשר והכל בסדר, עכשיו צריכים לבשל אותה, ואם בטעות נכנס כף חלבי בן יומו אין פי שישים כנגד זה, אוי ואבוי! התבשיל נטרף, וכאן א"א אפילו למוכרו לערבי ביפו, אסור בהנאה! ישר לפח האשפה. כל זה כששוחטים פרה או תרנגולת. אבל אם לוקחים דג מהמים, צריכים רק לבדוק האם יש לו סימני טהרה - סנפיר וקשקשת. אם כן? אפשר מיד לבשל ולאכול אותו. אין בעיות לא בשחיטה, לא במליחה, לא בבדיקה ואין בו איסור בשר בחלב. אם הדג טהור - הוא טהור עד הסוף, בלי פנצ'רים! יש ילד שהמלמדים כל כך נהנים ממנו, משתעשעים איתו. כזה פיינער בוחר'ל, אבל כשהוא גדל קצת והולך ליישיבה קטנה, לפתע מגלים שהתחבר שם עם בחור מקולקל, מתחיל

למעשה פרשת ויחי

תש"ג לקחו יהודים אפי' עשירים גדולים, והעמידו אותם בדרכם לתאי הגוים בלי לבוש כלל – כי כל צער וצער שעבר על יעקב אבינו, היה סימן לבנים ומעמו אותו בניו אחריו במשך שנות גלותם.

ובקדושת לוי כתב שגם זה היה מעשה אבות סימן לבנים. והקב"ה עזר לו שנכנס בתוך הירדן כיוון שלא היו לו בגדים, עד שריחם עליו הקב"ה ובא איש אחד וטבל בירדן וטבע ומת ונשארו בגדיו ליעקב. והודה להשי"ת על

המלבושים ה'חסידיים' שקיבל במתנה, מסתמא היו נראים כמו הבגדים שהלבישוהו הגרמנים בשנות הזעם.

ה. הצרה החמישית היא הליכתו מן הפח אל הפחת, ברח מעשיו ובא לבית לכן שביקש לעקור את הכל, ושם הוצרך למצוא את זווגו כשהוא בחור בן פ"ה, והחליף את משכרותו מאה פעמים, ובבוקר והנה היא לאה, אנו רגילים למעשה הזה, אך אי אפשר לתאר מה מדובר כאן, הרי אין מדובר בענין גשמי אלא רוחני מאד נעלה, כל עבודתו היתה בעבור רחל, ויהי בבוקר והנה היא לאה. והוא לא ידע בתחילה שיש יסוד יעקב ולאה, זהו עצת ה' היא תקום, אך חמיו רימה אותו ברמה כזאת שלא היה בעולם כזאת. עגמת נפש כזאת שהיא קשה כמות. ולא עוד אלא שלאחר מכן נתגלגל מזה מעשה דראובן ויוסף, כי יעקב המשיך נשמת יוסף וכונתו ברחל, ונשמתו של יוסף היתה תלויה למעלה ממסתו של יעקב שבע שנים עד שנפקדה רחל, וכמו שגילה הארזי"ל שנשמת ראובן בא בעולם בבחי' בן תמורה, עד כדי כך שלכן אינו נכנס לארץ ישראל שהוא אחד מבני המדות, בן תמורה. מלבד הצער של סודן של דברים הרי יש בזה צער גשמי שאין לשער.

ו. לאחר שביקש ללכת ממנו, מתי אעשה גם אנכי לביתי, הנה הגיע זמן שישלם משכורתו, והנה חמיו היקר גונב ומרמה אותו מאה פעמים. מי שהרגיש

הרועה אותי מעוד עד היום הזה? וכשנתבונן נוכח למנות י"ז צרות.

א. בבטן נתרופץ עמו עשיו הרשע, זה לא היה דבר קל, כתוב 'ודחקין במעאה' לא היה לו שם מנוחה. אם איוב אומר 'מי יתנני ירחי קדם' שמתגעגע לט' חדשים בבטן אמו, נר דלוק על ראשו, וצופה מסוף העולם ועד סופו, ומאיר עליו אור הגנוז, יש לו גילוי מלאכי השרת, מה חסר שם. רק אחד בעולם אינו מתגעגע לשם, הוא יעקב אבינו שהתרוצץ והיה מריב עם אחיו, לא היה לו מנוחה בירחי קדם, ואי' במדרש 'זה רוצה להרוג את זה וזה רוצה להרוג את זה', מלחמת עולם הראשונה היה שם. במדרש פ' ויחי 'רבי ברכיה אמר רבי לוי, שלא תאמר משיצא ממעי אמו נזדווג עמו, עוד שבמעי אמו זרעו מתוחה עליו'.

ב. בזמן הלידה היה צריך יעקב אבינו לצאת ראשונה [ע"י רבי שלמה קלוגר שו"ע סי' רפן, יעקב ידע מהו מעלת הבכורה בגשמי וברוחני, ואחיו יצא הראשון אדמוני, ויעקב אחז אותו בעקבו לעכבו שלא יקדימו, ולא עלתה לו, ההוא נצח ויצא ראשונה.

ג. ברכת ה' לאברהם הוא שורש כל השפע של העולם, ויצחק רצה להעביר לבניו, לא היה לו ברירה כי אם לקחת את הברכות בערמה, ויבקש אחיו להרגו. אין לנו השגה מהי ההרגשה שמישהו רוצה להרוג, אף אחד עוד לא הוציא רובה על הראש שלנו, מי שהיה לפני שבעים שמונים שנה, הרגיש מה זה להיות נרדף בכל רגע שמא יהרגוהו באופן פרטי. יעקב אבינו היה חי ככה באמת, זה לא בדיחה, העשיו הזה שוכר את המאפיה בנו אליפו ונותן לו חרב וסכין שירדוף אחר אחיו, ופשוט... להרוג אותו. רחמנא לשזבן.

ד. אליפו לקח ממנו כל רכושו, הוא עומד לפני הירדן והוריד ממנו כל לבושיו, הוא עומד ערום כיום היוולדו. גם זאת הרגישו מעט באשוויץ שהעמידו אותנו הגויים ערום כביום היוולדו, בשנת תש"ב

למעשה פרשת ויחי

צער מה זה עול ותרמית, יודע מעט מהו טעם של צער ועגמת נפש, ויעקב אבינו הכין מאה טעמים כאלה. לא ישן בלילה, לא היתה לו מנוחה, זה לי עשרים שנה בביתך, ותידד שנתי מעיני, לולא אלקי אבי, כי עתה ריקם שלחתיני. כל צרה כזאת כלולה מאלפי צרות.

ז. בשעה טובה יצא מבית לבן, שוב חזר מן הפחת אל הפת, אולי על דעת יעקב שכשישוב לבית אביו, כבר ימות עשיו הרשע. והנה עשיו עומד בתקפו, גדל והצליח וגם עשה פרי, ובה לקראתו וארבע מאות איש עמו פשוט להרגו, להכותו אם על בנים, עשיו אומר למלאכים את האמת, הוא תאום של יעקב איש האמת, עשיו שונא ליעקב ועדיין מתנחם להרגך בתוקפו, לא רק יעקב לבדו כמו בראשונה, אלא אושוויץ ממש, כמו שכתוב בפשטות בפסוק לבן חמוש למקרא, "כי ירא אנכי אותי פן יבא והכני אם על בנים". והוא מוכרח להשתדל בדורון תפילה ובמלחמה, ובדרך נס כשבא לפניו עם עיני הרציחה שלו, ברגע האחרון נעשה נס ופלא שנתהפך וישקחו.

י. לאחר שלא רדפו אחרי בני יעקב, נשמו לרווחה, והנה האשת חיל עקרת הבית מתה בשעת לידתה כשהיא רק בת ל"ד שנים, הולידה ילד יתום בנימין נתאר לעצמנו אך היה נראה הברית של בנימין שאמר המברך ישמח האב ביוצא חלציו ותגל אמו בגן עדן בפרי בטנה. עד הנה כבר עבר יעקב כל סוגי הצרות שאדם יכול לסבול בזה העולם, בכלליות ובפרטיות ובדקדוקי דקדוקיהם, י"ד שנה שכבר היה חי עם רחל, בתחילה היתה עקרה ועד שהולידה את יוסף יצאו מבית לבן הרמאי, בדרכם בא עשיו, והיה יעקב מספר לרחל שיש לו אבא צדיק גדול מאד, ממש צדיק הדור, ומסתמא היתה רחל כוספת ומשתוקקת לזכות לראות זין פני חמיה יצחק, ולבא לארץ ישראל, והנה מתה בדרך. ולא עוד אלא שגם צרת דינה סבלה אותה צדקת, ויש דעה בתרגום וינתן שדינה היתה בתה של רחל אלא שהוחלפה וכו'.

ח. קודם לכן ויאבק איש עמו, מי בהיסטוריה היה לו מלחמה עם מלאך, זה לא דבר של מה בכך, וגם קיבל ממנו מכות יבשות ורטובות, כואבות מאד, ויגע בכף ירכו והוא צולע על ירכו. הן בגשמי היא צרה, והן ברוחני היא צרה צרורה שנגע בדורות של שמד, ולא כל ישראל יוכלו לעמוד בנסיון.

יא. ויהי בשכונ ישראל בארץ החייא, וילך ראובן וגו', הן אמת שכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, ויש סודות בשמות הקדושים, וסוד ב' נשמות דמנשה ואפרים שהוצרך יעקב להוליד ע"י בלהה להלבישם בתוך גוף, כמו שאמר לו הקב"ה יגוי וקהל גויים ממך יצאו, גוי הוא בנימין, ועתה נשאר לו להוליד עוד קהל גויים, ב' שבטים מנשה ואפרים, וכמו שגילה הארזי"ל שכבר המשיך את הנשמות שלהם, ולא ידע יעקב מה יהיה עם אלו הנשמות שכבר אינו מוליד עוד לאחר מעשה בלבול היצועים, והם משורש זרע רחל ולא מלאה, ואי אפשר לערב הצינורות כדפסק המ"ב, ולכן ביקש להוליד אותם ע"י בלהה שפחת רחל. אך בן חמוש למקרא כשלומד את הפסוק הוא רואה איזה

ונגע בתמכין דאורייתא שהת"ח יהיו מעונים וכו', אך גם בפשטות הגיע אחד בעל כח עצום ונורא והכהו מכות רצח על מנת להרוג, והקב"ה נתן לו כח, והעלו אבק עד כסא הכבוד, הלך שם מכות כאלה שלא ידעו מי ניצח, וכן אמרו בגמ' 'איני יודע מי ניצח למי', וכשיאמר "כי שרית עם אלקים" הוי אומר שיעקב יצא וידו על העליונה.

ט. לאחר שבא יעקב שלם עיר שכם, התחיל צרת דינה, צרה נוראה שאין לשער ובלתי אפשרי להעלות

למעשה פרשת ויחי

ג - ט"ו. לאחר שאיבד את יוסף, איך נראית המשפחה, הוא חושב שסופו לגהנם ואין אבותיו הק' שמוחים איתו, והקב"ה אמר לו לפני שבעים שנה, שהוא בן עולם הבא רק כשכל בניו בחיים, כ"ב שנה הוא רואה את עצמו נפול ונכשל ואינו במדרגת אמת. והנה עוד צרה, שמעון איננו, ואת בנימין תקחו, עלי היו כולנה.

טז. בפי' ויגש כבר נתברר שהקב"ה היה לו חשבון ארוך, ועוד יוסף חי, אך היה לו פחד לעזוב את א"י ולרדת לארץ טמאה מלאה זנות ועריות, כמ"ש החזקוני בפי' אל תרדה מרדה מצרימה. לאחר מכן חלה יעקב, ורצה לגלות את הקץ וכל מה שהוא רוצה, לא הולך לו.

יז. לאחר הסתלקותו, הגם שבאמת לא מת, אבל עושים לו ארבעים יום חנטה, בזה"ק מתואר איזה עגמת נפש היה זה ליעקב אבינו ויחנטו הרופאים,

מצריים טמאים טפלו בגופו הקדוש, עד כדי כך שארז"ל שיוסף נענש על זה ו גם אותו חנטו. [אין הכונה חנטה שחתכו את הגוף והכניסו כמה מיני רוקח

של בשמים, שזה לוקח מאה עשרים יום, אלא חנטה בת מי יום שהיא מבחוחין | לגוף, אך אעפ"כ אין זה לפי קדושתו של יעקב שגויים טמאים שלא טבלו

במקוה, יטפלו בגופו הטהור, בפרט שהוא חי...] הרי שאין לו מנוחה גם לאחר ההסתלקות.

ולא עוד אלא שגם בויבולא בתריתא צריכים רחמים, כמבואר בגמ', לאחר שסוחבים את המיטה שלו חצי שנה וכבר משתוקק להטמן עם אבוה"ק, בתחילה הרופא אומר שצריך להמתין מי יום, וגם בסוף העשיר הרשע הזה - שכבר עקב אותו בכטון, והנה כאן מעכב את קבורתו, אע"פ שכבר שילם לו הכל כתוב וחתום, הוא מכחיש הכל. כי כשאין יעקב אין

צער היה ליעקב אבינו, אז חללת יצועי עלה, איזה צער היה בזה. הגם שבאמת ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, שהקב"ה עושה עם נקודות הבחירה סיבה להנהגתו ית',

ואח"כ הוריד יוסף את שני הנשמות במצרים ע"י אסנת בת דינה בת רחל, וכך ירדו הנשמות בדרך אחרת. ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים לי הם, כראובן ושמעון היו לי, נתת להם גופים לשני בני שהייתי צריך להוליד. ויהי בשכון ישראל, אין ויהי אלא לשון צער.

יב. ביקש יעקב לישב בשלוה, התחילה הצרה של כל הצרות, קפיץ רוגזו של יוסף, אי אפשר לתאר איזה צרה יותר גדולה, לא יודע אם איוב עבר צרות כאלה, הוא סבל ביום אחד את כל הצרות ונפל מאגרא רמא לבירא עמיקתא, כמבואר בספר איוב, ביום אחד באו המבשרים שמתו הצאן, ועוד מדבר ובה אחד לבשר שמתו הבקר, ועוד מדבר ובה מבשר שנשרפו כל בניו, היו צרות כמו הר שבאו בפעם אחת, משא"כ יעקב אבינו סובל וסובל צרות משונות מלפני שנולד, איוב מתגעגע לירחי קדם, יעקב גם שם לא היה לו מנוחה. והוא כבר בן מאה שנה ועדיין לא מצא מנוחה, תמיד היה נרדף, עתה כשביקש לישב בשלוה, הרי כבר נמנו עשר צרות, והנה לוקחים ממנו בנו ימים רבים, אין לנו השגה מה זה לאבד השראת השכינה, וימאן להתנחם, ורש"י מגלה שיעקב חשד את הבנים שהם

הרגוהו, איזה הרגשה היא זאת שהרגו הבנים את אחיהם, אין לשער איזה מין : צער הוא, רח"ל. ולא עוד אלא שהוא עצמו שלח אותו אל אחיו, ולא עשה לו

לוייה במקום סכנה, והרגיש שהוא צריך כפרה.

ברוחני ובגשמי עברו עליו צרות משונות כאלה.

למעשה פרשת ויחי

אמת בעולם ויכול לשקר אפי' במילתא דעבידי לגלויא, למה לא הביאו את השטר ממצרים להראות לחברא קדישא שהשטח שלו, מעשה שהיה ושכחו את השטר במצרים, והרשע הזה עומד ומעכב את הקבורה, גם לאחר ששילמו בכסף מלא. וגם רחל לא נטמנה עמו, עד לרגע האחרון לאחר שחושים בן דן ערף את ראשו של עשיו, קברוהו במערת המכפלה.

מעשי אבות סימן לבנים, יעקב הכין למצב הגלות נסתרה דרכי' מה אפשר לומר על חיים כאלה? כתב הקדושת לוי עה"פ "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלהי משפטי יעבור, וצ"ע איך אפשר לתפוס את יעקב שאומר נסתרה דרכי, הרי לא היה לו מנוחה בעולם" כלל, לא היה בהסטוריה צדיק שסבל כ"כ הרבה. וכתב הקדושת לוי שיעקב אבינו אמר דיבור זה כהכנה לבניו, מעשי אבות סימן לבנים, שבניו היו צריכים * לעבור גלות ארוך וקשה עד מאד, והיה יעקב אבינו צריך להכין להם דיבור.

"קשה' כזה, למה למה למה.

ולא לעצמו אמר כך, ולכן לא כתוב בתוה"ק שאמר יעקב נסתרה דרכי מהשם, רק בנ"ך כתב כך, ופירשו המפרשים שגם בתורה כתוב כך, בפסוק

יעקב אבינו לאחר צרות כאלה, הוא אומר האלקים הרועה אותי מעודי; עד היום הזה, האלקים שתמיד היה עוזר ומושיע, המלאך הגואל אותי מכל: רע, בחיים שלי לא היה לי רע כלל, הוא יברך את הנערים, שהנערים גם יהיה: להם 'חיים טובים' כמוני ממש, גיואלד למה הוא לוקח את עצמו לדוגמא, האם: הוא מאחל לנכדיו חיים כמו שעברו עליו?

ולא עוד אלא שבאמת כלל ישראל גם עברו צרות כאלה והכני אם על בנים' היה באושוויץ, 'מעשה דינה' היה גזרת היוונים למספר תחילה, אין לשער צער כזה, מגדלים בת מלך לשם ולתפארת, החתונה תהיה אי"ה ביום שלישי פרשת וכו' ולילה קודם מטמא הטפסר את בת ישראל. מעשה שהיה עד שהחשמונאים בטלו הגזרה. ורש"י כתב 'ואל שדי יתן לכם רחמים' ימלמד שהרבה יסורים עברו על יעקב, צרת עשיו, לבן, רחל, דינה, יוסף, שמעון ובנימין, לא שלותי ולא שקטתי, ולזאת התפלל יואל שדי מי שאמר לארץ די יאמר לצרותי די,

. "מעט ורעים היו ימי שני חיי", כאומר שלא נהנה בעוה"ז, וכדפרש"י שלא

השיגו שנותיו בטובה כשנות אבותיו, לכא' הוא אמת לאמיתו, שהרי כל ימיו חייו הוא מלא צרות ויסורים. וכמ"ש רמב"ן שכששאל פרעה את יעקב "כמה נ'ימי שני חייך" היה יעקב אבינו נראה זקן מופלג מאד, מחמת צרותיו הקשים, ושאל אותו פרעה למה אתה נראה זקן כ"כ, ואמר לו יעקב, שהוא רק בן מאה ג

יוסף והוא דבוק בה', צרת בנימין והוא דבוק בה', זהו כור הברזל שנזדכך בו אדה"ר בגלגול יעקב.

וכתב רבי יעקב אביחצירה זצוק"ל על מש"כ בסוף פרשת ויגש ויפרו וירבו מאדי מאד אותיות אד"ם, ונסמך לזה ויהי יעקב ימי חייו שלושים ומאת שנה: שבהם היו לו כמה צרות שונות ומשונות, לתקן העבר של אדה"ר, לאחר שתקן ק"ל שנים אלה, ויחי יעקב י"ז שנה בארץ מצרים בשלום ונחת, כי כבר נתתקן מה שהיה צריך לתקן. נמצא שהכל היה צריך להיות, הוא לא היה צריך לדעת ולהבין, ולומר נסתרה דרכי, וכך בתוך ההסתרה הוא נשאר איתן באמונתו ודביקותו בהשי"ת, גם אנו נזכה בקרוב לברך על הכל הטוב והמטיב.

(הגרמ"י רייזמן)

כיצד היה מסוגל יוסף שלא לנטור לאחיו

"ויאמר יוסף לאחיו הנה אנכי מת..." (ג, כד)

וצ"ב למה לא אמר בלשון עתיד "הנה אנוכי הולך למות"?

אלא מתרץ רבי עקיבא איגר זי"ע, כי בלשון הזו בא יוסף להודיע לאחיו שאין לו עליהם קנאה וטינה: בברכות ה' מובא כיצד להתמודד עם היצר הרע בכל מיני שלבים "...אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה. אם נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו את יום המיתה". זאת אומרת שזו העצה לעקור מלב האדם את ההתנשאות. זה מה שאומר יוסף לאחיו "אנכי מת" בהווה=זוכר כל יום את יום המיתה וכך קנה לעצמו את מידת ההכנעה.

ובמס' שבת קנ"ב נא' שכל מי שאין לו קנאה אין עצמותו מרקיבים. ולפי זה מובן המושך דברי יוסף: "והעליתם את עצמותי מזה איתכם" = גם אם יארכו הימים והשנים עד שתצאו ממצרים בכל זאת תוכלו להעלות את העצמות כי הן לא ירקבו.

יעקב אבינו הבין למפרע שהכל לטובה ולברכה אך בשנותיו האחרונים פתח הקב"ה את עיני יעקב שיבין למפרע איך הכל לטובה, כמו שראה בהתגלות הישועה שנתגלגל ע"י צרת יוסף, הבכי והאבל של כ"ב שנה נתברר שהכל לטובה, וזה היה הכנה לבני ישראל במצרים, כל המחשבות של טרוף טורף יוסף היו דמיונות. אך אנו עדיין באמצע צרת עשוי, וצרת דינה, ואין אנו יודעים בינתיים איך גם הצער הזה הוא דמיון שוא, כי הסיפור עדיין באמצע. כשיושיענו השי"ת עוד מעט קט, יגאלנו אחרית בראשית, כמו שאני יוסף תירץ את הצער של כ"ב שנה, כך אני השם יתרון את אושוויץ ומסע הצלב ואינקוויזיציה, הסבא שלנו יצא מאושוויץ, שרפו את אביו אמו, אחיו ואחיותיו, והוא אומר נסתרה דרכי מה' שנשאר בודד גלמוד לבד בחיים. אז ימלא שחוק פינו כשנשמע אני השם נבין הכל. ולכן יחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה; ועל זה כתב הצל"ח בשם רבי אפרים מבראד שעל כל מה שהיינו מברכים דין האמת בגלות, נאמר הטוב והמטיב לעתיד לבא. הראשון שלימד אותנו זאת הוא יעקב אבינו, שכשהגיעה הבשורה 'חיה רעה אכלתהו' עמד ובירך דיין האמת, לאחר ששמע אני יוסף ונחתי רוח יעקב אביהם, אמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, הגם שאין זה דין ברכה לבטלה שהרי כך היתה השגתו בשעת מעשה, ובירך על הצער שבאותה שעה, אך בסוף נתגלה מה שאמרו הצדיקים: יש ענין שנתהפך הכל לטובה.

ומקצת מסוד הדברים מגלה לנו מרן האריז"ל שיעקב אבינו ע"ה היה גלגול של אדה"ר, ומאה שלושים שנה ראשונים דאדה"ר לאחר חטא עין הדעת לא הוליד בדמותו כצלמו, אלא ישב בנהר גיחון הוליד שדין ורוחין ולילין מחסרון ידיעה וכו', ועל זה אנו מתקנים בימי השובבי"ם. כדי לתקן ק"ל שנה אלה היה צריך יעקב אבינו לעבור ק"ל שנה של יסורים ונסיונות, ונשאר דבוק בהשי"ת, צרת דינה והוא דבוק בה', צרת

למעשה פרשת ויחי

אפרים שהיה עוסק רק בתורה למנושה וזהו הוראה לדורות ולכן בחרו לברך בנוסח זה דווקא שהעיקר שכל אב ידע שהעיקר הוא לחנך את בניו כאפרים שיהא כל עסקו בתורה וצריך האב להשקיע בזה את כל כוחותיו ורק אם לא הצליח יהא לפחות כמנושה שיגדל גם הוא ביר"ש אבל אחיו גדול ממנו שזוכה לעסוק בתורה תמיד וכבר הזכרנו דבר זה לעיל ועוד הכוונה כי למרות שיוסף היה מלך ועוסק וטרוד מ"מ זכה ובניו נשאר צדיקים ולכן מברכים אותם בזה.

וכתב בס' אגרא דכלה, ועוד, שאפרים ומנושה נתייחדו בכך, שהם היו האחים הראשונים המוכרים לנו בתורה שלא היתה ביניהם שום פגם ביחסים שבין אחים, אלא שררה ביניהם אהבה ואחווה, וממילא כוונת הברכה היא שהבנים יחיו בלי קנאה, כמו שמנושה לא קנא באפרים. [כי יעקב שראה כל מה שעתידי לצאת מהם, בודאי ראה שאין להם שום קפידה בלב זע"ז, דאל"כ בודאי לא היה גורם לפירוד לכבות ביניהם]

מרגלא בפומיה דמו"ר הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל, דברי השפת אמת) שנת תרל"ב) אך כי לאשר היה דור - שאחר השבטים, ומכל מקום נתעלו להיות ככללם... אף שהם למטה במדרגה, ובאופן זה יוכל להיות נמשך ברכה לכל איש ישראל" וכו'. כלומר, הברכה היא שכפי שאפרים ומנושה, למרות שבעצם לא היו שייכים למדרגת השבטים, אף על פי כן נתעלו למעלה ממדרגתם למדרגת השבטים, כך כל איש ישראל יתעלה למעלה ממדרגתו.

מסופר שלפני שעלה על המוקד, גר הצדק, בנו של הגרף פוטוצקי מליטא, ביקשו ממנו התליינים שלא ינקום בהם מעלמא דקשוט. במקום להשיב הן או לאו, סיפר להם אודות בן מלך ששיחק בצעצועים עם בן המיניסטר, סתר לו חבריו את המגדל שהקים מצעצועיו, ובן המלך הרחרר בלבו, כשאגדל ואהיה מלך, אנקום בו נקמתי על שסתר את המגדל שלי. כשאביו מת והושיבוהו על כסא המלוכה, היה צוחק בלבו מכבר לצעצועי הילדים, וכמובן לא עלה בדעתו כלל לזכור לידידו חטאת נעורים. כן הדבר כאן, כשבאים שמה, כשעולים לעלמא דקשוט, הלא כל עניני הגוף צער הגוף נחשבים כהחרבת אותו מגדל הצעצועים.

ישימך אלקים כאפרים וכמנושה (מח כ)
צ"ב למה מברכים את הבנים שיחיו כאפרים ומנושה ולא מזכירין את שאר שבטי יה?
ועוד צ"ב בפסוק ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך וגו'. (מח, ה).
וצ"ב, א. מדוע רק אלו שנולדו לפני שיעקב הגיע זכו להימנות בכלל השבטים.

ב. מדוע רק יוסף זכה לכך ולא שאר השבטים?
ולפי האמור מיושב שכיון ששמרו על עצמם לכן ועיקר הנסיון היה כשרק הם היו בגלות ולא הגיעו בני יעקב לכן הם נחשבים לבני יעקב אבל מיש נולד אח"כ זה כבר לא חכמה

אלא שאפרים ומנושה החזיקו את עצמם בדרך התורה במקום הכי טמא בטומאות מצרים, ואע"פ שהיו שם לבד, ולכן אין לך ברכה כמוהו, ושפיר ראוי לברך שיהיו הבנים כאפרים ומנושה ויזכו להחזיק את עצמם בדרך התורה בכל מצב.

ובדרך אחר פירשתי שהרוצה לחנך את הבן כראוי צריך לכתחילה לחנכו להיות גדול בתורה דווקא ואם לא פעל זאת אצלו אז מחנכו לפחות כירא שמים שלומד כל יום כמה שעות שהרי אפרים היה רגיל אצל יעקב ללמוד ממנו תורה ומנושה היה אצל יוסף ועזר לו בעניני ציבור ודעת יעקב אבינו להקדים את

האם זכות אבות היה זכות או חובה

האם זכות אבות היה זכות או חובה

למעשה פרשת ויחי

אף כאן. אומר המגיד מדובנא, אין כוונת הפסוק להשמיע דברי נחמה, אלא אדרבא. האבות הוזכרו כאן כדי להגדיל את חומרת העבירות אשר בגינם נאמרה התוכחה. שכן לא ראי עבירותיהם של בני רשעים כראי עוונות בני צדיקים.

לכך נאמר 'זוכרתי את בריתי' - אומר הקדוש ברוך הוא לישראל כאשר אני רואה את חטאיכם אני נזכר באביכם יעקב אי לכך המורים עוונותיכם בכפלים. כיצד יתכן שמבית טוב כל כך יצאו בנים חטאים כאלה?! ולא ביעקב בלבד אני נזכר. אומר הפסוק. אלא אף באביו יצחק ואפילו באבי אביו אברהם. וגם הארץ אזכור - את מה שחטאתם כנגד הארץ הנבחרת. ולכן ממשיך הפסוק ואומר והארץ תעזב וגו'

על כן חייבים אנו לזכור כי אושרנו הגדול בהיותנו צאצאיהם של אבותינו הקדושים. מחייב אותנו בשמירת התורה ובהקפדה על קיום מצוותיה כיאה לבני אברהם יצחק ויעקב.

וכ"כ השל"ה (סוף פרשת בחוקתי) דלכן כתיב בתוכחה וזכרתי את בריתי יעקב וכו' (ויקרא כ"ו מ"ב) לומר ראו כי בני גדולי דור כאלו, ואפ"ה לא למדתם ממעשיהם

אלא יש לומר שכל מה שזיכרון העקידה מועיל זה כשממשיכים בדרכם וכמו שמבאר הריטב"א על דברי הגמ' בראש השנה (ט"ז). אמר רבי אבהו, למה תוקעין בשופר של איל. אמר הקב"ה, תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני. ע"כ.

ועיי בריטב"א ז"ל בגמרא שם, שכתב לאו למימרא שיהא חובה לתקוע בשופר של איל כו', אלא לפי שנהגו כל ישראל לתקוע בשופר של איל, קבעי ר' אבהו, מאחר שכל שופר כפוף סגי, ואפי' למצוה מן המובחר, מפני מה נהגו לתקוע בשופר של איל, כו'. והא דמהדרין אמר הקב"ה, אע"ג דאינו אלא מנהג, מ"מ הרי הבטיח הקב"ה לאברהם שכל זמן שמחזיקין

מצד אחד כל יש דגש גדול בר"ה על זכרון עקידת יצחק

אבל מצד שני רואים שזה קיטרוג וכמו שמבארים עה"פ וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק וגו' (ויקרא כו מב) הזכרת האבות בסדר הפוך - יעקב יצחק ואברהם - אומרת דרשני, כמו כן יש להבין, כיצד משתלב פסוק זה שתוכנו דברי נחמה בתוך התוכחה?

על שאלות אלו משיב המגיד מדובנא בספרו אהל יעקב - במשל. שני גנבים נתפסו בקלקלתם והובאו בפני שופט. כל אחד מהם נחקר על ידי השופט ונשאל מי הוא ומי היו אבותיו. היכן גרו ומה היו מעשיהם וגו'. כאשר השיב הנחקר הראשון לשאלות אמר השופט: 'אביך מוכר לי היטב, בן בית היה אצלנו כאן בבית המשפט. אף הוא כמוך נשפט כמה פעמים באשמת גניבה.'

שונה היתה תגובת השופט לשמע שם אבי הגנב השני. 'אף אותו אני מכיר ורבות אודותיו שמעתי, אמר השופט, הלא רב גדול ומפורסם היה האישי'.

משנסתיימה החקירה חרץ השופט את דינם של השניים. הראשון קיבל עונש קל אך בדינו של השני החמיר מאד. לתמיהתו של הגנב לפשר פסקי הדין השונים אמר השופט: 'חברך גנב בן גנב הוא. מעולם לא קיבל חינוך ראוי לשמו' אדרבא כל מה שיכל ללמוד בבית אביו זה גניבות, פשעים, וחטאים, ועל כן אין להאשימו כל כך. אולם אתה הרי נתגדלת על ברכי אביך הצדיק. איך איפוא התדרדרת לעולם הפשע?!

לשמע דברי השופט הוסיפו אנשים אשר עמדו שם ועקבו אחרי המשפט: 'אנו הכרנו גם את אבי אביו של הגנב בן הצדיק, הלא היה גאון גדול צדיק וישר ובעל מידות טובות, ולפיכך גדל הפלא בכפלים: כיצד יצא גנב מבית קדוש זה. עוד הם מדברים הוסיף אחר ואמר: 'בהיותי מכיר את אבי סבך שהיה אחד מגדולי הדור, סבורני שמגיע לך עונש הרבה יותר גדול.'

למעשה פרשת ויחי

משל למה הדבר דומה: קמצן רצה להגיע למקום חפצו עם מזוודות אך החליט ללכת ברגל ולא לשלם עבור הסעה. אך כובד המזוודות עצר בעדו... עצר נהג מונית ושאל כמה יעלה לו להגיע לביתו. הנהג ענה באדיבות: שלושים שקלים. "המזוודות?" השיב לו הנהג: "המזוודות בחינם". קפץ מיודעו על המציאה ואמר לנהג: "מעולה, אז תיקח רק את המזוודות". השיב לו נהג המונית בקור רוח: "אני מוכן לקחת אותן בחינם, בתנאי שתשלם על הנסיעה"...

כן הוא הנמשל: כשאדם שומר תורה ומצוות ויש לו גם זכות אבות, זו מעלה גדולה שזכות אבות היא תוספת על העיקר. דוגמה טובה לזה היא בפומון "אחד מי יודע" בהגדה של פסח: כשם שבפסח אומרים שלשה אני יודע! - שלשה אבות. מתי השלושה אבות הם דווקא שלי הרי הם גם של ישמעאל ועשיו? כשאני מאמין באחד אלוקיני, ומקיים שני לוחות הברית, אזי שלושה אבות הם הזכות שלי דווקא...

ולא עוד אלא שבזמן החורבן לא יכלו להתפלל, וכמו שכתוב במדרש איכה רבא (פ"ה) 'על צוארנו נרדפנו, יגענו ולא הונח לנו, דאיתא שם שנבוכדנצר צוה לנבזראדן וא"ל, אלקיהם של ישראל מקבל

בדרכיו ועושין המצוה בחיבה, שיזכור להם עקידתו שנא' (בראשית כ"ב) בהר ד' יראה. ומשום הכי אפשר לומר אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל, שאתם מחבבין מצוה זו זכר לעקידת יצחק והולכין בדרכיו, מעלה אני עליכם כאילו אמרתי לכם לעקוד עצמיכם לפני, ועשיתם, מפי מורי. עכ"ל.

ולפי"ז יובן שכל מה שמועילה זכות אבות זה בר"ה שאנו אומרים שאנו רוצים ללכת בדרכיהם, אבל בזמן החורבן שלא הלכו בדרכיהם, אדרבא לא הועילה זכות אבות וזה הביא קיטרוג על עמ"י

וכן מבואר בית הלוי עה"ת (סוף פרשת וירא) והנה מה דאנחנו מזכירים זכות אבות בתפלה ולכאורה מה יועיל מעשה אבות להבין והלא אמרו לא הציל אברהם את ישמעאל, ורק משום לגם לנו נשאר קצת ממעשיהם הטובים בירושה מהמדות הטובות שלהם, וכמו שאומרים בתפלה מה יפה ירושתנו וע"כ ראוי שיזכור לנו זכותם. והרי אצלינו נשאר בירושה חלק גדול מהנסיון של יצחק יותר ממה שנשאר לנו מהנסיון של אברהם, וע"כ אנחנו מבקשים שיזכור לנו עקידת יצחק כי מעשיו הטובים הוריש גם לנו קצת

"וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב" (ו, ג)
רש"י מבאר: וארא אל האבות. כך אנו אומרים גם בתפילת

שמונה עשרה: אלוקי אברהם יצחק ואלוקי יעקב - להגיד

שלכל אחד הייתה השגחה מיוחדת בפני עצמו. ישנם אנשים שכששואלים אותם אם הם שומרי תורה ומצוות,

הם משיבים: אתה יודע מי היה סבא שלי?...! הוא היה רב גדול...

האנשים הללו חושבים שיש להם זכות אבות, אבל האמת

הפוכה, הבן מזכה את האבא, ולא האבא מזכה הבן...

ארבע עשרה שנה בלי לישון אלא רחל כמבואר בפיתחא דחכימי (כה) והובא בהערה¹ אולם שם מבואר היפך ביאור זה שישבה תחת המיטה וענתה במקום לאה) עומדת ומתחננת לה שתתן לה דודאים, ע"מ שגם היא תפקד בבנים, משיבה לה לאה המעט קחתך את אישי, ולקחת גם את דודאי בני, היש כפיות טובה גדולה מזו האם כך מדברת זו שנמלה פלך של הודיה.

ועוד שכתוב בגמ' במגילה (יג) בזכות צניעות שהיתה ברחל זכתה ויצאה ממנה שאול, ומאי צניעות היתה בה ברחל וכו' אלא מתוך סימנים שמסרה רחל ללאה לא הוה ידע עד השתא לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול והקשה הבן יהודע דאיזה צניעות יש בזה הרי זה אולי רחמנות אבל לא צניעות!

אלא רחל אמנו מסרה את הסימנים, אך לא גילתה אותם, וכיצד עשתה יבואר עפ"י מש"כ בדעת זקנים לבעלי התוספות (כ"ט פכ"ה) שהסימנים שמסר יעקב לרחל, היו שלושת המצוות של נשים, חלה נדה והדלקת הנר. ולפי"ז יש לבאר שסימנים הללו לא ניתנו, כמו סימא שהיה עליה לומר ליעקב בשעה שתתבקש, חלה נדה הדה"נ, אלא שיעקב לימד אותה את ההלכות הללו שכל בת ישראל צריכה ללמוד לקראת חתונתה, וסיכם איתה שידיעת ההלכות ישמשו בתור סימנים, וכאשר רחל החליטה להעביר לידיעתה של לאה את הסימנים, היא מסרה לה אותם מבלי לגלות לה שאלו הם הסימנים שניתנו לה מיעקב אבינו, אלא רחל לימדה את לאה את ההלכות המיוחדות הללו, שלמדה מיעקב אבינו עד שלאה ידעה אותם על בוריין. אך לא ידעה לאה כי הלכות אלו ישמשו את יעקב אבינו מתחת לחופה לברר שהכלה היא רחל.

בעלי תשובה, וידו פשוטה לקבל שבים, לכן מיד כשתכבוש אותם לא תניח אותם שיתפללו, כדי שלא ישובו לד' ואלקיהם ירחם עליהם כו', כיון שכבש אותם (והכריחם ללכת מירושלים לבבל, מהלך ט"ו יום) כשהי' אחד מהם עומד (מרוב עיפות) הי' לוקח אותו ומחתכו אברים אברים כו' והמה הולכים בעל כורחם כו' כיון שהגיעו לפרת (פי' נכנסו לבבל) נתנו להם רשות לנוח. הה"ד (תהלים קל"ז) על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו עד לשם לא ישבנו עכת"ד המדרש הרי לנו מפורש שנמנעה מהן התשובה הרחמן יצילנו (יבנה המקדש עמפא) ולכן לא הועילה זכות אבות

משא"כ כוחה של רחל שויתרה ולכן לא הועילה זכות יצחק אלא רק זכות רחל

ולכן הועילה רק זכותה של רחל ורק זכותה של רחל הועילה כי לאה אפי' לא ידעה שויתרה ואפי' לא ביקשה ממנה מחילה

וכמו שביארו שלכאז' קשה הכיצד ניתן להבין טענת לאה אמנו הקדושה, המעט קחתך את אישי, ובספורנו כתב לא היה לך להסכים שתהיי את צרתי, וצ"ב הרי רחל היא זו שמסרה את הסימנים ללאה כדי שלא תכלם אחותה, ועכשיו היא נתבעת על שהסכימה להיות צרתה זאת. כזו כפיות טובה ולא הרי עוד אמר ר' לוי לאה תפסה פלך הודיה, וכן אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בר יוחאי מיום שברא הקב"ה את עולמו לא בא אדם שהודה לפני הקב"ה, עד שבאה לאה והודאתו (ילקוט שמעוני ככו). מדתה של לאה פלך של הודיה הכרת הטוב והנה רחל אחותה שמסרה לה את הסימנים מעשה שאין לנו בו השגה (שבמדרש מבואר שמי שמצליח לומר ושבו בנים לגבולם זה לא אברהם שהוא בעבר אחד של הנהר וכל העולם עומד למולו, והתנסה בעשרה נסיונות, לא יצחק בעל העקידה, לא יעקב שלמד

וללאה אמנו לעולם לא נודע שרחל העניקה לה את הסימנים וממילא בשעת מצוקתה הירשתה לעצמה להוכיח את רחל המעט קחתך את אישי

למה ביקשו אחיו יוסף שיוסף ישנאם

ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותך (ג טו) הלשון "לו ישטמנו יוסף" לכאורה לא מובן, הנשמע מזה שרצונם הוא שיוסף ינקום בהם, התיבת "לו" מתפרשת מלשון ה'לואי' כגון "לו יהי כדברך", וכי רצונם היה שיוסף ינקום בהם אתמהה? [עיין ברש"י שפירש "לו ישטמנו" שזאם ישטמנו ד"לו" מתחלק לענינים הרבה וכו' ע"ש].

כתב "בעל הטורים" יש מפרשים לו ישטמנו יוסף ה'לואי' ישטמנו יוסף בלבו ולא יעשה לנו מעשה, ואם חפץ לעשות ישיב לנו "כל" הרעה שגמלנוהו כי מה עשינו לו? גרמנו שנעשה מלך מחמת שמכרנוהו ונתגלגל הדבר שנעשה מלך במצרים כן יעשה לנו עכ"ל. מוכנים הם שינקום בהם, אבל בתנאי שיעשה להם בדיוק כפי שהם עשו לו שנצמח מהרעה טובה. מה ענה להם יוסף? "ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלוקים אני ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטבה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב" (יט כ) מה כוונתו שאמר "כי התחת אלהים אני"?

אלא ביארו "בעל העקידה" והמלבי"ם, אמר יוסף לאחיו "אל תיראו", כיון שאין ביכולתי להתנקם בכם דאפילו אם נאמר שמותר לי לעשות לכם רעה, אבל לא יותר ממה שאתם עשיתם לי והנה אתם עשיתם לי רעה שגרמה לטובה ואם אני רוצה להתנקם עלי גם כן לעשות רעה שתגרום לכם לטובה אך דבר זה אין ביכולת אדם לעשות רק אלוקים לכן אמר "התחת אלוקים אני" וכן ביאר בספר "פרדס יוסף".

מעשה נפוליאון בונפרטה קיסר צרפת, שהיה הולך וכובש מדינה אחר מדינה, והנה בעת עומדו להלחם עם מלכות רוסיה, הגיע אל עיר אחת אשר היתה מבוצרת מאד, ולא עלה בידו להבקיע את חומת העיר. על כן בנה עליה מצור סביב והקיף את העיר בחילותיו, אין יוצא ואין בא עד שיכנעו אליו, וכל צבאותיו התחפרו סביבות העיר וישבו שם ימים רבים. ויהי כי הקיפו הימים, ואין כל הכנעה, כמה מקציניו פנו בדרישה לנפוליאון לנטוש את המערכה ולשוב אל ביתם. הציע נפוליאון שהוא בכבודו ובעצמו עם מפקד הגדוד יכנסו לעיר בלבוש כפריים חקלאים וירגלו את העיר. וכן עשו. נפוליאון והמפקד נכנסו לעיר והתחילו להגלה. בדרכם הגיעו לביתמרוח ששם נמצאו אנשי צבא רוסיא. נכנסו לשם ישבו ליד שולחן בקצה המרוח והזמינו יין כמו כולם, ושמו אוזנם כאפרכסת לשמוע שיחת החיילים. שמעו אותם אומרים כי המצב הכלכלי בעיר ללא נשוא, והרעב כבד עד כי עוללים שאלו לחם ופורש אין להם, ולא נשארה להם ברירה כי אם להכנע בפני צבא נפוליאון. דברים אלו הרנינו את ליבו של נפוליאון והמפקד אשר אתו. לפתע הסתכל בהם חייל רוסיא אחד, והכירו שהוא נפוליאון, ויאמר אל חבריו הביטו אל הכפרי היושב בקצה החנות, זהו נפוליאון שצר עלינו את העיר. ויחדרו ליבותם של נפוליאון והמפקד כי כרגע קט יתפשו ברשת אויביהם, אולם, למזלם דבריו לא נתקבלו באזני שומעיו. המפקד שליוה את נפוליאון ברצותו להסיר כל ספק, חשב להוריד מהם מחשבותם באופן החלטי כי חשש שעדיין לא סר מר המות, פן יגשו אליהם ויחקרו אותם מאין באתם וכו', לכן פקד בקול נגיד וצוה את נפוליאון להגיש לו כוס שכר. נפוליאון הבין כונתו בזה, ניגש אל המוזג והביא את מבוקשו, בהגישו את הכוס עשה תנועה רשלנית, וכוס השכר נפל ונשפך על בגדי המפקד, המפקד קם בחמת זעם והכהו והפילו לארץ וצעק עליו: שוטה, מה עשית? וינס נפוליאון ויצא החוצה. כשנמלט

שתוצאותיה לטוב ה, רק האלוקים הוא 'בעל היכולת כולם'. (באר הפרשה ויחי)

הרב ביפוס משנתה של תורה התשע"ד
אלקים חשבה לטובה

בסיומו של ספר בראשית אנו זוכים במרגנתא טבא מאת ה"ספורנו", המעביר לנו שיעור בהשקפה, נושא השיעור: כיצד יש להסתכל על מאורעות החיים מזווית הראיה של האמונה וההשגחה. מגיד השיעור: יוסף הצדיק המלמד את אחיו פרק מאלף מתוך ספר תולדות חיו. בו הוא מתאר כיצד הוא התיחס לקורות אותו במשך כ"ב שנה, בגלותו במצרים.

דברי ה"ספורנו" נכתבו כפירוש לפסוקים: "ויאמר אליהם יוסף אל תיראו, כי התחת א' אני, ואתם חשבתם עלי רעה, א' חשבה לטובה, למען עש הכיום הזה להחיות עם רב". וזה לשונו: "התחת א' אני – האמנם אני דיין תחתיו שאדון אחר גזירותיו ואעניש מי שהיה מאתו לעשותם, כמו בית דין המבטל דברי ב"ד חברו? כי אמנם שליט הייתם שלוחיו בזה בלי ספק! כענין לא אתם שלחתם אותי הנה כי הא" (פר' ויגש). ואתם חשבתם עלי רעה – הנה פעולתכם היתה בשגגה, שחשבתם אותי לרודף ואם היה זה האמת, היתה פעולתכם בדין. א' חשבה לטובה – המציא בכם זאת השגחה לתכלית הטוב.

מה נפלאים הם הדברים. בנוסף לנימה הפייסנית והמרגיעה, יוסף מגלה כאן כיצד הסתכל על הדברים במשך כל תקופת התלאות הקשות אשר פקדוהו במצרים. לא מדובר כאן במבט לאחור גרידא, האומר שבדיעבד מתברר עתה שהכל היה לטובה. אמנם גם זו מעלה, להסיק מסקנות כאלו לאחר-מעשה.

אולם ר' ירוחם הלוי מלמדנו שיש כאן רוממות מיוחדת במינה, שכבר מלכתחילה בכל שנות הגלות המרה והסבל הנורא הוא חי עם הידיעה הברורה שתכלית מעשי השבטים אתו הינה לטובה. דבר זה נמצא כבר בדברי חז"ל (ב"ר צד, ג): "ויאמר ישראל רב, רב כוחו של יוסף בני, שכמה צרות הגיעוהו ועדיין

נפוליאון ניגש המפקד למוזוגו שילים לו על ארוחתם, בעודו שומע איך חביריו של החייל הרוסי לועגים לו באומרם אליו, אילו היה זה נפוליאון, מי היה מעיז להרים יד עליו ולהכותו כאחד הרקים. ואז עזב המפקד והלך בעקבות הקיסר, והגיעו שניהם אל צבאם חיים. ויהי בהגיעם שם נפל המפקד אל רגליו ויבקש על נפשו שימחל לו על מעשיו, כי הוראת שעה היתה לבל יפול הקיסר ביד שונאיו. ויען הקיסר ויאמר לו אלמלי יכולתי להענישך ולהשיב לך מדה כנגד מדה לתת לך מכות כאלו אשר יצילוך ממות ולהביא לידי חיים טובים של מלך הייתי עושה זאת ברצון, כיכן עשית אתה, על ידי מכותך הגעתי ממות לחיים טובים, והשבת אותי אלמלכותי, אבל אין ביכולתי לעשות זאת. ויצו המלך והעלוהו בדרגה ונתנו לזמתנות רבות, וכעבור מספר ימים הובקעה העיר. זה שאמר יוסף "התחת אלוקים אני" הרי רק ביכולתו של הקב"ה לעשות רעשממנו תצמח הטובה.

('אוצרות התורה' בשם "איל המילואים")

עפי"ז ביאר הגה"ק רבי צבי הירש מוואידיסלוב זי"ע (אביו של הרה"ק הרר"ב מפשיסחא זי"ע, הובא בעשרה למאה דרושו) דצ"ב, מדוע אמר יוסף לאחיו 'אל תיראו כי התחת אלוקים אני, ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה, וכי אלו דברי פיוס הם – לומר להם ברצוני לנקום בכם אלא שאין ביכולתי עשות כך, מה פיוס יש כאן. עוד צ"ב, מדוע קנטר אותם – אתם חשבתם עלי רעה. ויבואר עפי"ז ה'בעל הטורי' דלעיל, שכך אמר להם יוסף אין לכם לחשוש מנקמתי שהר' הרעה אשר עשיתם עמדי הייתה בפועל טובה – כי אלוקים חשבה לטובה, וא"כ אין לי לנקום בכם אלא ברעה אשר תצא מאיתה טוב, כי לפי חוקי 'המשפט' – אין לנקום ברעה ברעה גדולה ממה שגמלוהו, והרי 'מלך' אנכי, ומלך 'במשפט' יעמיד ארץ (משלי כט ד), וכי התחת אלוקים אני, איין כוח בידי בשר ודם לעשות רעה

שבת, כדברי ר' משה הדרשן, ולא תאמר שעכבו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחברון, עת הגרید היה, שהארץ חלולה ומונקבת ככברה: ואקברה שם. לא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה, כשיגלה אותם נבוראדן והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר קול ברמה נשמע וגו' (ירמיה לא, יד), והקב"ה משיבה יש שכר לפעולתך נאם ה' וגו' וישבו בנים לגבולם

ומבואר בהרחבה במדרש (פתיחה דחכימי לאיכה) עד כמה לא עזרה זכותו של אברהם, ולא זכותו של יצחק, ולא זכותו של יעקב, אלא רק זכותה של רחל.

וז"ל המדרש 'אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שחרב בית המקדש בא אברהם לפני הקדוש ברוך הוא בוכה וממרט זקנו ותולש שערות ראשו ומכה את פניו וקורע את בגדיו ואפר על ראשו, והיה מהלך בבית המקדש וסופד וצועק, אמר לפני הקדוש ברוך הוא מפני מה נשתנית מכל אמה ולשון שבאתי לידי בוישה וכלמה זאת, וכו''

'מיד פתח אברהם לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבונו של עולם למאה שנה נתת לי בן, וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלשים ושבע שנים אמרת לי העלהו עולה לפני, ונעשיתי עליו כאכזרי ולא רחמתי עליו, אלא אני בעצמי כפתתי אותו, ולא תזכר לי זאת ולא תרחם על בני'.

'פתח יצחק ואמר רבונו של עולם, כשאמר לי אבא (בראשית כב, ח): אלהים יראה לו השה לעלה בני, לא עכבתי על דבריך ונעקדתי ברצון לבי על גבי המזבח ופשטתי את צוארי תחת הסכין, ולא תזכר לי זאת ולא תרחם על בני'.

הוא עומד בצדקו, הרבה ממני שחטאתי שאמרת נסתרה דרכי מה'".

שמעתי סיפור נחמד שאירע למשפחה שעלתה לארץ. הם בנו להם בית שהכל תוכנן בו בקפידה, ומשהושלמה מלאכת הבניה הם הביאו את רהיטתיהם מחוץ לארץ והכניסום לדירה החדשה. כאשר העמיס הסבל את המקרר הגדול על כתפיו אמר: חבל על הטירחה! הוא לא יכנס לתוך ה"נישה" במטבח! כאן בארץ אין מקררים בגודל כזה! אולם הבעלים האיצו בו לעשות מלאכתו.

כאשר הגיע הסבל למטבח הוא הופתע עד מאד לראות כיצד המקרר מתאים בדיוק רב למקום שנועד לו. הוא לא יכל להירגע מה"מוזל הגדול" שהיה לבעלי הבית. בני המשפחה חייבו חיוך רחב לשמע הדברים, שהרי ידוע ידעו שהמטבח נבנה מלכתחילה, על פי אמות המידה של המכשירים החשמליים שהובאו מחו"ל.

סיים המספר את סיפורו ואמר: על כולנו לחייך חיוך רחב כאשר חדשים לבקרים אנו נוכחים לדעת "כי אלקים חשבה לטובה", זו לא "השגחה" של דיעבד, הכל מוכן מראש לטובתנו ולתועלתנו!

דברים אלה יהיו לנו קרן אור בימים שבהם עננים כבדים מכסים את פני השמים, וגזירות ואיומים מבית ומחוץ מסתירים לנו את אור ההשגחה העליונה. אולם אם רק נשיכיל לתקוע בלבנו את שיעורו של יוסף הצדיק, יקויים בנו "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול".

למה לא נקברה רחל במערת המכפלה

ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם. (מת, ז)

וברש"י 'ואני בכואי מפדן וגו'. ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי מתה סמוך לבית לחם: כברת ארץ. מדת ארץ, והם אלפים אמה, כמדת תחום

למעשה פרשת ויחי

ודבר, כדי שלא יכיר לקול אחותי וגמלתי חסד עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקים, רחמן, מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בם כרצונם. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ואמר, בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן, הדא הוא דכתיב (ירמיה לא, יד): כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. וכתוב (ירמיה לא, יד): כה אמר ה' מגני קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך וגו', וכתוב (ירמיה לא, יד): ויש תקוה לאחריהך נאם ה' וישבו בנים לגבולם.

וצ"ב שלכאן למה לא העבירם הקב"ה דרך מערת המכפלה שאינה רחוקה הרבה מבית לחם ושם יתפלחו ורחל תתפלל עליהם. ועוד וכי אינה יכולה להתפלל ממקומה וכמו משה רבינו התפלל בזמן הגזירה של המן על עמ"י למרות שמקום קוברו אינו ידוע!

ועל זה שמעתי ישוב שיסורים קצובים וכל מה שה' עושה הכל במידה וכמו שראינו ביוסף הצדיק ג"כ וגמליהם נשאים וגו'. (בראשית לו, כה) וברש"י למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים, שלא יזק

פתח יעקב ואמר רבונו של עולם, לא עשירים שנה עמדתי בבית לבן, וכשיצאתי מביתו פגע בי עשו הרשע ובקש להרג את בני ומסרתי עצמי למיתה עליהם, ועכשו נמסרו ביד אויביהם כצאן לטבחא, לאחר שגדלתים כאפרוחים של תרנגולים וסבלתי עליהם צער גדול בנים, כי רב ימי הייתי בצער גדול בעבורם, ועתה לא תזכר לי זאת לרחם על בני.

פתח משה ואמר רבונו של עולם, לא רועה נאמן הייתי על ישראל ארבעים שנה ורצתי לפניהם כסוס במדבר, וכשהגיע זמן שיכנסו לארץ גזרת עלי במדבר יפלו עצמותי, ועכשו שגלו שלחת לי לספד ולבכות עליהם, זהו המשל שאומרים בני אדם מטוב אדוני לא טוב לי ומרעתו רע לי.

באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה רבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתרה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי, והקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה, והודעת לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי לבעלי, כדי שיהא סבור שהיא רחל. ולא עוד אלא שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיא מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר

משה רבינו לא התפלל עליהם כמו שלא הועילה תפילה על קורח שלא יחטא (וע"ע בזה עוד במהרש"א קידושין פא: וחזו"א בסוף או"ח בגליונות על חומש)

¹ אולם על זה יש לתרץ שיש ענין שהאדם יתאמץ ויבוא כי רק אז תועיל לו התפילה כמו כלב שהלך להתפלל על קברי אבות שלכאן מה איכפת היה למשה להתפלל גם על השאר אלא מבאר רבינו החיד"א (עפ"י דבריו בפני דוד פרשת שלח לך) שהאדם הוא בחירי ולא יכולה תפילה להועיל בשביל חברו, וכל מה שמועילה זה רק כדי לסייעו שתפילה עושה מחצה ורק מסייעת לו ומוסיפה לו זכויות אבל העיקר תלוי בו, לכן יהושע שהיה ענו והיה חסר לו קצת כדי שלא לחטוא הועילה לו תפילתו של משה רבינו אבל שאר המרגלים לא תועיל להם התפילה לכן

היתה, א"ל לאו בעוד כברת ארץ לבוא אפרתה בין פסח לעצרת היה בזמן שהארץ מנופה והולכת ובאה ככברה, א"ל יוסף גזור עכשיו ואני מעלה אותה וקוברתה, א"ל יעקב אין אתה יכול בני שלא קברתיה שם אלא ע"פ הדיבור, שאף אני בקשתי להעלותה ולקוברתה ולא הניחני הקב"ה שנא' ואקברה שם מהו שם ע"פ הדיבור, ולמה שגלוי וצפוי לפניו שסוף בהמ"ק עומד ליחרב ובניו עתירים לצאת בגולה והם הולכים אצל האבות ומבקשים מהם שיתפללו עליהם ואינם מועילין להם, וכיון שהם הולכים בדרך הם באים ומחבקין קבורת רחל (- משתחיים שם ומבקשים רחמים) והיא עומדת ומבקשת רחמים מן הקב"ה ואומרת לפניו רבונו של עולם שמע בקול בכייתי ורחם על בני, מיד הקב"ה שומע בקול תפילתה שנא' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, וכתוב ויש תקוה לאחריתך ושובו בנים לגבולם עכ"ל.

ומשמע שבלא"ה עברו דרך מערת המכפלה וא"כ למה לה היה מועיל אם רחל היתה נקברת שם ומתפללת עליהם בכח סגולה הוותרנות שהכניסה צרתה לביתה.

ממה שנקברה בחוץ לארץ הוכח שהויתור הוא נצחי

אלא הבריאות עפ"י מה שמבאר הרמב"ן (בראשית מח ז): אבל המוונה ליעקב שלא הוליד אותה למערה כדי שלא יקבור שם שתי אחיות כי יבוש מאבותיו ולא היה הנשאת לו ראשונה בהיתר ורחל באהבתו אותה בנדר אשר נדר לה לקחה. ונמצא לפי זה שבה שרחל הסכימה למסור את הסימנים ללאה הרי בכך לא רק ויתרה על הזכות שלה להנשא ליעקב לפי שעה אלא שהיא ויתרה בזה גם על הקבורה עמו ולכן לעולם לא תהיה עמו בקבורה במערת המכפלה מפני שהדבר גרם לה להיות האשה השנייה ולאה שנשאת

מריה רע וצ"ב שאין זה נקרא מתן שכרם של צדיקים אלא שהעונש במידה ובמשורה ולא יותר.

רבים תמהו בזה מה ראתה ההשגחה העליונה למנוע ממנו דוקא צער זה של ריח רע, בשעת צרה וצוקה עברו, ומה תועלת יש במניעת צער קל של ריח רע בשעת צער גדול כ"כ שהוא עומד לימכר לעבד למצרים. בקלם הוכיחו מכאן את דקדוק הדין שגם בעת שבאה גזירה או עונש על אדם הכל מדוד בתכלית הדקדוק ואינו נענש בכי הוא זה יותר מהראוי לו והיינו שכיון שלא הגיע ליוסף סבל זה של ריח רע אף שדבר זה הוא זוטר ביחס למצבו מ"מ כיון שלא היה זה בכלל המידה שנגזרה עליו סיבבה ההשגחה שלא כדרך הטבע כדי שלא יבא לו סבל זה שלא כדין.

וכן מצינו לגבי החורבן במדרש תנחומא פרשת תזריע סימן יג: מהו ולא יגורך רע. שאין שמו של הקדוש ברוך הוא מיחל על הרעה, חוץ משני דברים שיחל הקדוש ברוך הוא שמו עליהם, ואלו הן, וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו (דניאל ט יד), משום דצדיק ה' אלהינו וישקד על הרעה? אלא צדקה עשה הקדוש ברוך הוא שהקדים והגלה גלות יכניה לבבל עם החרש והמסגר וכל גבורי התורה וירדו לבבל ועשו תרביץ לתורה, שאילו כן היתה התורה משתכחת בגלות...ועוד טובה גדולה עשה לה לאותה גולה, כיצד בטבת היו ראויין לגלות מירושלים, שכן הוא אומר בן אדם כתוב לך את שם היום [את עצם היום] הוזה וגו' (יחזקאל כד ב). מה עשה הקדוש ברוך הוא, אמר אם יוצאין עכשיו בצינה הן מתים, מה עשה להם המתין להם בקיץ והגלה אותם. (למדנו שבעצם היו צריכים לגלות כבר בעשרה בטבת, והוא היום של שורש החורבן)

אבל ממה שמבואר בפסיקתא דרב כהנא (פרשה ג' פסיקתא ביום השמיני) וז"ל 'אמר לו [יוסף] שמא מה שלא הכנמת אותה לקבורה שמא עונת גשמים

יהודי וגם כמה נשים יהודיות. בעודם בדרך נעצרו ע"י הכוחות הגרמנים והוצאו לבידוקה. את הנשים שחררו מיד, ולאחר מכן פנו

הראשונה רק היא תזכה להקבר עמו במערת המכפלה

אליהם ושאלו כל אחד: "יודע?" (יהודי?), (היהודי השני שהיה עימו ענה

עוד כתב הרמב"ן (ויקרא יח כה) 'שיעקב אבינו קיים את כל התורה כולה רק בארץ ישראל ולכן כאשר הגיע לבית לחם דהיינו כשנכנס לארץ ישראל המקום שהוא הגבול של אר"י מתה שם רחל'. עיין שם ולפי זה יוצא שרחל במסירת הסימנים לאחותה מסרה בפועל את נפשה שנפטרה מיד בכניסה לארץ.

שהוא קתולי ושוחרר. אך רבי חיים ענה בחיוב שהוא יהודי, "כך הרי

וזה הסיבה שרק אם היא תקבר בפועל מחוץ לאר"י זה יכול להגן על בניה. ונוסיף עד כמה חשוב להיקבר ביחד שאמרו במדרש על הפסוק וישא קולו ויבך לפי שיעקב אבינו ראה שרחל אינה נכנסת עמו לקבורה: כי יש נחת רוח לאדם להיקבר אצל בת זוגו רואים עד כמה שיהיה ענין להיקבר ליד בעלה ועל זה ויתרה רחל בשביל אחותה להיקבר אצלה.

כתוב בהלכה" אמר רבי חיים אחר-כך. תיכף ומיד ענו חיילי הגסטפו

וכתב בקרן אורה (סוטה יג.) על מה שאמר עשו 'איהו (-יעקב) קברה ללאה, האי דפייש ידי (-הוא החלק שנשאיר שלי שהוא), וז"ל יבואר על פי דברי הזה"ק כי לאה אמנו הוציאה עצמה מגורלו של עשו על ידי תפילתה ודמעתה, וכאשר לא זכה בה הרשע בחייו רצה לזכות בה במותה (-על ידי שיקבר אצלה). רואים שאפ"י עשו רצה להיקבר ליד לאה, כ"ש יעקב ירצה להיקבר ליד רחל.

שהוא מואשם ב"ריגול", עצרו אותו והעבירוהו אל המפקדה שם

באיזור. באחת ההזדמנויות הוסיף וסיפר שכל ימיו הוא מודה לה' על שעמד בניסיון באותו הלילה. דבעת ששמע מהגסטפו שעליו להשאיר איתם לבד נתקף בפחד נורא, וחשב שאולי יוכל להקל על מצבו ולגלות

מעשה עד כמה גדולה זכות היתור

נס הצלתו של הגר"ח זצוק"ל סופר על ידו בכל שנה במועד חג הסוכות לצאצאיו, להודות על ההשגחה הפרטית הגלויה שליותה אותו ולספר בנפלאות ד' אשר עשה עימו להפליא.

להם שישנם עוד יהודים במקום ההוא, ובלם את עצמו ולא סיפר, שהרי מסירה יהודים אל הגויים אסורה, ואמר כי יתכן שהעמידה

בנסיון עמדה לזכותו בעת ההיא.)

אחר כך באו והודיעו לו שעומדים להוציאו להורג ואמרו לו "בקש את בקשתך האחרונה". המפקד פקד על חייל לקחת את היהודי ולהרוג אותו ביער והוא נלקח אל מחוץ למפקדה. רבי חיים אכן ביקש את בקשתו האחרונה אך לא מהם, אלא פנה בתפילה לרבש"ע: "הצילני נא בשכר ששימשתי את רבי ישע"לה משנה!". אותו רבי ישע"לה היה סג"נהור, והגיע לוורשא מהעיר ראוונע, ונקרא בשם "משנה" ככל

וכך היה מעשה. באמצע החורף הראשון של מלחמת העולם השנייה, נסע בעגלה בדרכו לווילנא, עימו בעגלה נסע

למעשה פרשת ויחי

הנכדים שהיו בדרגת בן אחר בן לר' מרדכי
קרעמניצער חמיו של

ה"בית אהרן" מקרלין. הרבי מגראדז'יסק וצ"ל
שלח אותו ללון אצל הגר"ח בווארשא, ומאחר ולא
היתה לו אלא מיטה אחת הניח לרבי ישעי'לה
לישון

בה והוא עצמו ישן על הרצפה. וכך במשך כמה
שבועות שימש הגר"ח את רבי ישעי'לה במסירות
עצומה. באותו הרגע בו סיים תפילתו בלב קרוע,
נענתה בקשתו. החייל שנצטווה להרוג אותו היה
מה"וורמאכט", (זן גרמני פחות קשוח), פנה אליו
בשפה פשוטה ואמר לו שהוא מבין את מצבו וגם
לו

יש משפחה שדואגת לו. לפתע ירה הגרמני באוויר
כמה יריות וצעק: "ברח! ברח!" היריות נורו כדי
להסיח את דעת המפקד שייסבור שהיהודי נורה
וכך

הצליח רבי חיים להימלט. בספרו מעשה נסים זה
היה מציין שרבי ישעי'לה היה זה שהצילו מן
התופת.

בהמשך הלילה לכדו אותו שוב, יחד עם עוד
יהודים,

ובאו והודיעו להם שעשרה איש יכולים להימלט

מהמקום ורק הם יצלו. כמובן שהחל דוחק גדול
בתקווה להיות מהעשרה ראשונים. אך בסופו של
דבר, אותם עשרה אנשים שהצליחו להימלט נורו
מיידית ע"י הגרמנים. אחר־כך העלו הגרמנים את
המקום באש, ובכל זאת היו אנשים שהצליחו

להימלט, אחד מהם היה רבי חיים שסיפר שבאותו
לילה רצו להרוג אותו שלש פעמים, אך את המקרה
השלישי הוא מעולם לא פירט.

סיפר ר' חיים שמואלביץ (שיחות מוסר שיחה ב
לרגל במצב) מעשה נורא אירע בישיבת מיר בעיה"ק
ירושלים תובב"א בשנת תשכ"ז היה עת מלחמה
בארץ הקודש, בכל עת המלחמה למדו התלמידים
בחדר האוכל ששימש להם כעין מקלט מההפצצות,
אבל פחד נורא שרר שם שמא יפגע פגז בבניין
הישיבה, וימוטט את הבניין כולו על יושביו, כעבור
ימי המלחמה והבחורים כולם נשארו בשלימות גופם
ונפשם, עלו על גג הישיבה, ומה מאוד נחרדו לראות
שלשה פאגאזים גדולים אשר בכוחן למוטט את כל
בניין הישיבה - מונחים בשלימות מבלי להתפוצץ
וידעו כי נס עשה עמהם האלוקים.

פנה ראש הישיבה הגאון רבי חיים שמואלביץ
וצוק"ל אל הבחורים ואמר, בחורים יקרים, אל תדמו
בנפשכם שנס זה היה בזכותכם, אלא יודע אני אל נכון
בזכות מיי ניצלנו שכן בשחותי בחדר האוכל, ישבה לא
הרחק ממני עגונה אחת אשר בעלה עזבה לפני כמה
שנים ועד עתה עקבותיו לא נודעו היא נשארה לבדה
עם חמשת עולליה הרכים ומני אז חרפת רעב מנת
חלקה ובקושי מצליחה היא להאכיל את פיות עולליה
מהפרוטות המועטות שהיא משתכרת מנקיון
הצירות הבתים, ועתה בעת המלחמה הגיעה עם בניה

מכל הזכויות של האבות האמהות ומשה, דהנה מצינו נביא שהגורם לחורבן בית המקדש היה חטאים שבין אדם לחבירו, וכמפורש בהפטרות ת"ב (ירמיה ט"ו): איש מרעהו השמרו ועל כל אח אל תבטחו כי כל אח עקוב יעקוב וכל רע רכיל יהלך... בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו העל אלה לא אפקד בם נאם ה' אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי, ואעפ"י שבחורבן בית ראשון היו חטאים חמורים כעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים כדברי חז"ל, ומפורש כן בכתובים, מכל מקום המכה בפטיש היו החטאים שבין אדם לחבירו, והטעם לזה מפני שבחטאים אלה אין הקב"ה מאריך אפו וכדברי חז"ל (רש"י ריש פרשת נח) דקופה מלאה עונות מי מקטרג בראש? גזל מקטרג בראש! וזהו כונת הנביא דמאחר יישב בהם חטאים כאלה שהם בין אדם לחבירו העל אלה לא אפקד בהם נאם ה', אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי? וחורבן בית שני בודאי היה עיקרו בחטאים אלה, כדברי חז"ל הידועים במסכת יומא (ט:), שהיה בהם תורה וגמילות חסדים ונחרב משום שנאת חנם.

והזכות כנגד זה הרי"ז בדבר שהוא הפכו, והיינו וויתור מופלג כזה של רחל שמסרה את כל נפשה כדי שאחותה לא תתבייש, זהו התיקון והכפרה כנגד החטאים של שנאת חנם לשה"ר ומחלוקת ששרשם בא מקינאה שגרמו את חורבנם של שני בתי מקדשנו, מתכפר כמעשה שהוא הפך גמור של קינאה וותרנות מופלגת, ולעומת מה שנאמר בבבא מציעא (ל:): שלא חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא וויתרו זה לזה לפני משורת הדין, הרי כנגד זה עומדת זכות מסירת הסימנים של רחל ללאה שזהו לפני משורת הדין הגדול ביותר, שהרי יעקב אבינו עבד שבע שנים בשבילה, ואין היא חייבת למסור את הסימנים ללאה ובכך לוותר על נשואיה עם האדם שבמרכבה, והיא בכל זאת וויתרה לפני משורת הדין - בכח מעשה גדול זה לתקן ולכפר על

לשהות בחדר האוכל, כי ביתה היה חסר כל הגנה, בעת שגברו ההפצצות פנתה ריבה זו אל אלוקיה בדמעות ואמרה אליו - ריבונו של עולם אתה יודע בבירור שאם אבוא בדין ומשפט עם בעלי, ללא כל ספק שהצדק יהא עמי. על כן בקשתי ממך הבה ונעשה הסכם אני מוחלת בלב שלם ומוותרת לבעלי על כל העצב אשר גרם לי, ואתה תוותר ותסלח לקהל עדת ישרון, שינצלו כאן מהמלחמה וסכנותיה. סיים רבי חיים בזעקו מנהמת ליבו, רק בזכות עגונה זאת ניצלנו מהמלחמה, ומזה נלמד את כוח הוויתור, הפועל רבות אצל אבינו שבשמים.

מי שחש את צער הגלות יכול להתפלל עליה

ועוד רק מי שחש את צער הגלות יכול לבקש על הגלות של וכמו שמספרים על מרן החפץ חיים זצ"ל, שיצא פעם לאסוף כסף עבור עניים שאין בידם אמצעים לחימום בחורף, כגון עצים להסקה, שמיכות ובגדים חמים. כידוע שברוסיה הקרה מי שלא מצוייד בדברים אלו הרי הוא בסכנת נפשות. הגיע הח"ח לבית אחד הגבירים דפק בדלתו והמתין, הגביר פותח את הדלת ורואה ממולו את הח"ח, קבלו בהתרגשות והתפעלות, וביקש מהח"ח שתיכף יכנס לתוך הבית המוסק להתחמם מהקור העז ששרר בחוץ. הח"ח סירב להיכנס ונימוקו עמו באומרו לגביר ומכיון שאינך סובל מקור משום שבשהותך בביתך יש תנור מוסק המחמם את הבית ובצאתך לרחוב אתה לבוש במעיל פרווה. הרי לא תרגיש סבל של קור מה הוא תבין היטב לצרכיהם של העניים וספק בידי אם תענה לבקשתי לתרום עבור העניים להציל את עצמם מהקור העז לכן מבקש אני ממך שתתעכב מספר דקות בחוץ תרגיש את קושי הקור וכך תתן לי בעין יפה למטרה.

רחל שויתרה מועיל לתקן שנאת חנם

עוד יש מקום לכאן מדוע רק הוויתור של רחל הוא שעתיד להכריע בעתיד לגאולתם של ישראל, ויתר

למעשה פרשת ויחי

שית שבטין מוגזעא קדישא בעלמא יתיר. ובגיני כך, אתייהבת עמיה לזווגא במערתא.

ובא וראה, האבות זכו להקבר שם הם וזווגיהם. יעקב - הוא ולא. מה הטעם רחל לא, והרי כתוב ורחל עקרה, שהיא עקר הבית? אלא לאה זכתה בו להוציא ששה שבטים מגזע קדוש בעולם יותר, ומשום כך היא נתנה עמו לזווג במערה.

אמר רבי יהודה לאה כל יומהא, הות בפרשת אורחין קיימא, ובכת בגיניה דיעקב, כד שמעת דאיהו צדיקא. וצלותא אקדמת ליה. והיינו דכתיב, (בראשית כט) ועיני לאה רכות, כמה דאוקימנא, דמקדמת ויתבת בפרשת אורחין למשאל.

אמר רבי יהודה, כל ימיה היתה לאה עומדת בפרשת דרכים, ובכתה בשביל יעקב, כששמעה שהוא צדיק, ותפלה היא הקדימה לו, והינו שכתוב (בראשית כט) ועיני לאה רכות, כמו שבארנו שמקדימה ויושבת בפרשת דרכים לשאל.

רחל לא נפקת לאורחין לעלמא. בגיני כך זכתה לאה לאתקברא עמיה. ורחל קימת קבורתה בפרשת אורחין ואתקברת תמן. הדא הוא דכתיב, ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל. מהו עלי? עלי ודאי, כלומר בגיני בארץ כנען בדרך, בגיני מיתת בדרך, דלא נפקת בגיני לעלמין כאחתה.

רחל לא יצאה לדרכים לעולם, משום כך זכתה לאה להקבר עמו, ורחל קבורתה עומדת בפרשת דרכים ונקברה שם. זהו שכתוב ואני בבאי מפדן ארם מתה עלי רחל. מה זה עלי? עלי ודאי, כלומר בגללי. בארץ כנען בדרך - בגללי מתה בדרך, שלא יצאה בשבילי לעולמים כמו אחותה.

החטאים שגרמו את החורבן, ולכן דווקא כאן באה ההבטחה כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך נאם ה' וישבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחריהך וישבו בנים לגבולם. וכן ראיתי שכתב בספר מעדני שמואל (בראשית עמי' צד)

ומתאמים להביא מה שמסופר על הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זיע"א רבה של פראג, שנשאל פעם על ידי אחד ממקורביו, מדוע שונה תגובת בעלי הדין בדיני ממונות מתגובתו של בעל שאלה באיסור והיתר? הנה פונה אדם לרב בשאלה חמורה של איסור והיתר, וכאשר הרב פוסק לחומרא, מקבל עליו השואל את הדין בלא עוררין, ואפילו מפסיד בשל כך מאה דינר. לעומת זאת מצינו מעשים בכל יום, שאדם עומד עם חבירו לדין, וכאשר יוצא חייב אפילו בשווה דינר אחד, מסרב הוא לעתים לציית לפסק הדין, ולרוב בא בטרוניה עם הרב, ואפילו השלחן ערוך עצמו אינו יוצא נקי מלפניו. הדברים כאן כפשוטם, השיב רבי יהונתן בחיך לשואל, בשאלת איסור והיתר, גם אם השואל מפסיד מומון רב, לא איכפת לו הדבר, כיון שאדם אחר אינו נשכר מכך מאומה. ואילו בדיני ממונות, כל אימת שבעל דין אחד מפסיד מומון כלשהו, נשכר מכך יריבו בדין, ועל כגון זה צרה ביותר עינו של אדם.

כך הגדלות שויתור של רחל עולה על כל מעשיהם של האבות שהיו כלפי ה' ולא כלפי בני"א לחבירו.

ועוד אפשר לבאר בדרך רמז עפ"י דברי הוזהר (ח"א דף רכג).

ותא חזי, אבהתא זכו לאתקברא תמן, אינון וזווגיהו. יעקב (דף רכג ע"א) הוא ולא, מאי טעמא רחל לא, והא כתיב, (בראשית כט) ורחל עקרה, דאיהו עקרא דביתא. אלא, לאה זכתה ביה, לאפקא

בחזן ולרמוז להם שלא יתיאשו מן התפילה כי כוחה גדול.

בגין כך, לאה דנפקת ובכתת בפרשת אורחין בגינייה דיעקב, זכתה לאתקברא עמיה. רחל דלא בעאת למיפק ולמשאל בהדיה, בגין כך קבורתה בפרשת אורחין. ורזא דמלה, הא אוקימנא ואתמר, דא באתגליא, ודא באתכסיא.

משום כך, לאה שייצאה ובכתה בפרשת דרכים בשביל יעקב, זכתה להקבר עמו. רחל שלא רצתה לצאת ולשאל בשבילו, משום כך קבורתה בפרשת דרכים, וסוד הדבר הרי בארנו ונתבאר, זה בגלוי וזה בנסתר.

מאספקלריא ויחי תשפ"א

שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי ישיבת 'משכן אהרון' ומו"ס שמחת מיכאל על הש"ס, אלעד

נשמה ונעלו בדברי תלמוד תורתך

דבברי המדרש על יעקב אבינו מתבאר ששירת התורה שממלאת את כל ליבו של האדם, ושהיא חלק עמוק בנפשו ונשמתו של האדם, שבה הוא עוסק תמיד וגם במצבים הקשים ביותר, וכמו שמבואר בתנא דבי אליהו (רבה פ"ה) "ומפני מה זכה יעקב אבינו לחיים שלא בצער ושלא ביצה"ר בעולם הזה וכו' מפני שהיה יושב בבית המדרש מקטנותו ועד זקנותו, והיה בקי במקרא ובמשנה ובהלכות, ובאגדות וכו' שנא' כחצים ביד גיבור כן בני הנעורים", [תהלים קכ"ז, ד'] עכ"ל המדרש.

ודברי המדרש הללו הרי הם מדרש פליאה, שהרי יעקב אבינו עבר מסכת חיים הכי קשה מתוך ג' האבות, וכמו שמצינו שענה לשאלת פרעה כמה ימי שני חיך [בראשית מ"ז, ח'], וענה לו יעקב "מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם", וכמו שמובא במדרש בראשית (רבה פ"ה ד' ג, וע' באיוב ג, כ"ן) שלא שלותי, ולא שקטתי, ולא נחתי, ויבא רוגו. לא שלותי מעשיו, ולא שקטתי מלבן, ולא נחתי מדינה, ויבוא רוגו בא

ותא חזי, דתניא, דמעין סגי אין שדיאת ההיא צדקת לאה, בגין למהוי חולקיה דיעקב, ולא בההוא רשע דעשו. והיינו דתנינן, כל בר נש דאושיד דמעין קמיה דקודשא בריך הוא, אף על גב דאתגור עליה עונשא, יתקרע, ולא יכיל ההוא עונשא לשלטאה ביה. מנלן, מלאה, דהא לאה אתגור למהוי חולקא דעשו, והיא בבעותא אקדימות ליה ליעקב, ולא אתייהיבת ליה לעשו.

ובא וראה, ששינינו, דמעוטר רבות שפכה אותה לאה הצדקת כדי להיות חלקו של יעקב ולא של אותו עשו הרשע. והינו מה ששינינו, כל אדם ששופך דמעוטר לפני הקדוש ברוך הוא, אף על גב שנגור עליו ענש - הוא יקרע, ולא יוכל אותו ענש לשלט בו. מנין לנו. מלאה, שהרי נגור על לאה להיות חלקו של עשו, היא בבקשתה הקדימה ליעקב ולא נתנה לעשו.

ועפי"ז אולי אפשר לבאר שבא לרמוז לעמ"י שאם ירבו בתפילה יזכו לחזור ואם לא יקברו כמו רחל

למעשה פרשת ויחי

ואת יהודה שלח להורות לפניו וכו' והסיח דעתו מכל צרותיו, וכמו שנאמר "פקודי ה' ישרים משמחי לב".

ובזה יש לבאר את דברי המדרש באיכה [ילקוט שמעוני פרק מ"א] מי הקדמוני ואשלם, מי קילס לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מל לבנו עד שלא נתתי לו בן, מי עשה ציצית עד שלא נתתי לו טלית, מי עשה מעקה עד שלא נתתי לו גג, מי עשה סוכה עד שלא נתתי לו מקום, מי הפריש פאה עד שלא נתתי לו שדה, מי הפריש תרומה ומעשר עד שלא נתתי לו גורן, מי הפריש בכורות ומעשרות וקורבנות עד שלא נתתי לו צאן עכ"ל, ויש להקשות על דברי המדרש שהרי קי"ל ששכר מצוות בהאי עלמא ליכא, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך לעתיד לבוא, וכיצד מפורש במדרש שהקב"ה כבר שילם ופרע מראש לעושי דברו, וצ"ב.

ונראה לבאר שלעולם על עצם לימוד התורה והמצוות, על זה הקב"ה משלם לאדם מראש, וכלשון המדרש מי קילס לפני עד שלא נתתי לו נשמה וכו', אולם על האופן והצורה כיצד ללמוד תורה, וכיצד לקיים את המצוות, האם מבצע האדם מתוך כפייה או מצוות אנשים מלומדה וכו', או מתוך חשק ושמחה עצומה מתוך תחושה של "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו וקדשנו במצוותיו וציוונו", ועל עצם לימוד התורה ועשיית המצוות מתוך שמחה הוא עיקר השכר לעתיד לבוא.

ובעצם הוא פסוק מפורש בפרשת הקללות בפרשת כי תבא, שנא' "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" [דברים כ"ח, מ"ז], שעיקר התביעה על עם ישראל היא לא על העדר לימוד התורה או עשיית המצוות, אלא איזה הערכה ושמחה ותשוקה יש לאדם לקיים את המצוות.

והנה נאמר בפסוק "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" [דברים ל"א, י"ט], ויש להקשות מדוע התורה

עלי רוגזו של יוסף, עכ"ל המדרש, וא"כ קשה כיצד המדרש ביאר שיעקב זכה לחיים שלא בצער.

ועוד קשה מדברי חז"ל שמבואר במדרש שנענש יעקב על כל מילה שאמר, ונתקצרו ימיו בשלושים ושלוש שנים, וכאשר מונים את המילים המנוני בדיוק שלושים ושלוש, אולם מנין המילים מתחיל משאלת פרעה כמה ימי שני חיך וכו', ולכאורה קשה מדוע נתבע יעקב שנתקצרו ימיו גם על מה ששאל אותו פרעה.

ויישב הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שהתביעה היתה על יעקב אבינו שהיה נראה זקן מופלג, והיתה תביעה על יעקב בדקות שבדקות מדוע נראה כ"כ זקן ע"י צרותיו והיה צריך לקבל יותר בקלות, ולכן נתבע גם על מה שפרעה שאל אותו, עכת"ד, וכמבואר בדברי הרמב"ן [בראשית מ"ז, ח'] בזה שפתח פרעה בשאלה כמה ימי שני חיך, משום שיעקב אבינו נזרקה בו שיבה והיה נראה זקן מאוד, ופרעה תמה על זקנותו המופלגת, וזה שענה לו יעקב שאל תתמה מדוע אני נראה מאוד זקן, שאע"פ שימי חיי מעט הם כנגד שנות אבותיי שחיו יותר, אבל מפני היותם רעים בעמל ואנחה נזרקה בי שיבה, עכת"ד, וא"כ תיקשי בדברי התד"א שיעקב אבינו זכה לחיים שלא בצער, וצ"ב.

ולפמש"נ א"ש דברי התנא דבי אליהו שיעקב אבינו זכה לחיים שלא בצער, והיינו שעם כל צרותיו הגדולות של עשיו, לבן, דינה ויוסף, הצליח למתקם ע"י "שירת התורה", וכמשנ"ל שבחינת התורה לא רק עצם הלימוד אלא שהיא שירת החיים בנימים הדקים של הנפש, אשר השמחה מתפרצת מהם, וזש"כ התד"א מפני שהיה יושב בבית המדרש מקטנותו ועד זקנותו והיה בקי במקרא ובמשנה ובהלכות ואגדות, שע"י עוצמת כח התורה קיים בעצמו את הפסוק "לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי" [תהלים קי"ט, צ"ב], וכן במה שהיה שקוע בלימוד אצל שם ועבר, בצעירותו, וכן בזקנותו, שנא'

של האדם, וזוהי בחינת השירה שיש בתורה וכדכתיב "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת".

ולפי"ז מיושב נפלא מדוע המלאך לא השיב ליהושע באותו מטבע לשון "לנו באתי", אלא ועתה כתבו לכם את "השירה" הזאת, ורצונו לומר בזה שמצד הבחינה של "תורה ציוה לנו" והיינו עצם מצות תלמוד תורה, לא היתה תביעה על בני"י דאפשר והיה להם לפטור את עצמם משום שהיו עסוקים במלחמה כל היום ואנוס רחמנא פטריה, אולם מבחינת השירה שיש בתורה, שהתורה היא חלק בלתי נפרד ועמוק בנפשו ונשמתו של האדם, שממלאת את כל ליבו של האדם וכשיש איזה שעה פנויה צריך האדם לעסוק בתורה, וגם כמצבים הקשים ביותר אינו פטור מעסק התורה שהם הצלילים העמוקים שבתוך הנפש, וכמו שפרש"י שאין אדם שר שירה "אלא מתוך שמחה", שמהות השירה מתפרצת מעומק הלב, ועל בחינה זו בא המלאך בחרב שלופה, מדוע אין לכם את הבחינה שהתורה היא השירה שאין לה שום מגבלות ופטורים מלימוד.

ובזה מבואר המשך דברי הגמ' (שם) וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק, אר"י מלמד שלן בעומקה של הלכה עכת"ד הגמ', והיינו לא לימוד גרידא, אלא "לינה בעומקה של הלכה", כי השירה של התורה באה לידי ביטוי דווקא בעומקה של הלכה כאשר אדם משקיע את כל ליבו, נפשו, ונשמתו בעסק התורה.

וכדי להמחיש ענין זה שמעתי על דרך משל, באדם שהיה לו רצון עז לעלות על מטוס הנשיאים המפואר ביותר בעולם ולטוס עם נשיא ארה"ב, ואכן דאג לשחד את הכתובות הנכונות והעלוהו לטיסה עם נשיא ארה"ב, והנה לאחר שהתיישב ליד הנשיא צילם ותיעד והסריט כל שלב וכל פרט, כיצד הוא מדבר עם נשיא ארה"ב, וכיצד הנשיא מבקש ממנו שיביא לו כוס שתיה, עט וכו', ולאחר ששב מהטיסה

מצווה את חיוב כתיבת הס"ת בלשון שירה ולא בלשון את התורה הזאת.

ויש לבאר ע"פ מה שביאר הרב מפוניבז' הגאון ר' שלמה יוסף כהנמן זצ"ל, את דברי הגמ' במגילה (ג.) שמבואר (שם) שכאשר יהושע היה במלחמת יריחו, ראה את מלאך ה' עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו, ואמר לו יהושע "הלנו אתה אם לצרינו", ויאמר לו, כי אני שר צבא ה' עתה באתי [יהושע ה'] ואמר לו המלאך אמש ביטלתם תמיד של בין הערביים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה, אמר לו עתה באתי, ופרש"י ועכשיו שהוא לילה היה לכם לעסוק בתורה שהרי אינכם נלחמים בלילה.

ומאידך התוס' [בד"ה איש] ביארו שתוכן כוונת השאלה של יהושע, מרומזת בפסוק שכתוב "ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו", והיינו הלנו באתה שהתביעה על ביטול תורה דכתיב "תורה ציוה לנו", והאם לצרינו או שמא באתה בשביל הקרבנות המגינים עלינו מצרינו, והביאו עוד בשם הריב"ן שביאר את תשובת המלאך "עתה באתי" שעל ביטול תורה באתי דכתיב "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" עכת"ד. ויש להקשות מדוע המלאך לא ענה ליהושע באותו מטבע לשון שנשאל, האם לנו או לצרינו, והיה לו לענות ליהושע "לנו באתי" שרומז על ביטול תורה שנא' תורה ציוה לנו, וצ"ב.

וביאר הרב מפוניבז' זצ"ל שישנם ב' בחינות בתורה, האחת עצם ההתעסקות ולימוד התורה שנא' "תורה ציוה לנו משה", והשנייה של "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", שהתורה היא שירת החיים של כל יהודי, וההרגשים העמוקים ביותר של האדם באים לידי ביטוי בעסק התורה ומחייבים כ"א מישראל לבטא בתורה את כל ליבו ונשמתו, שהרי התורה נוגעת בנימים ובכמיתרים העדינים ביותר של נפש האדם, והיינו שלימוד התורה אינו רק פעולה חיצונית של תלמוד, אלא חלק עמוק בנשמתו ונפשו

למעשה פרשת ויחי

לעשות שלום בעולם, וצ"ב כיצד לימוד התורה גורם שלום בעולם.

ולפמשנ"ל יש לבאר, דהנה דרך העולם שכאשר האדם ממורמר, עצוב ומדוכא, הוא קל לפגוע ויותר קל להיפגע וכו', ומסתכל על העולם באופן שחור, וזה גורם את המריבות, הכעס והמרמור יוצר את כל המחלוקות והמריבות עם כל קרוביו ומקורביו.

אולם כאשר אדם שמח ויש לו סיפוק אישי אין הוא מחפש לפגוע או להיפגע, שהרי מלא סיפוק ושמח הוא במעשיו ובלימודו.

וזה מה שאמרו חז"ל ת"ח מרבים שלום בעולם, וכן הרמב"ם נקט "שכל התורה ניתנה לעשות שלום", והיינו שכאשר אדם מלא בתורה, הרי הוא מלא בסיפוק רוחני עצום, שנא' תורת ה' תמימה וכו', ומתוקה מדבש ונופת צופים, וכן נא' על התורה "מאירת עיניים", וממילא אותם הת"ח שיש להם סיפוק ושמחה עמוקה בלבבם, הם לא קלים לא לפגוע ולא להיפגע מזולתם, וע"י עמל תורתם וקיום מצוותיהם הם מרבים שלום בעולם, וזש"כ הרמב"ם שכל התורה ניתנה לעשות שלום.

ובזה יש לפרש את דברי חז"ל על הפסוק "והבור ריק אין בו מים" [ל"ז, כ"ד], ופרש"י את דברי הגמ' ממשמע שנא' והבור ריק, איני יודע שאין בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו [שבת (כב.)].

והקשה השפתי חכמים [אות ס'] דכיון שנחשים ועקרבים יש בו, א"כ תיקשי כיצד הפסוק נוקט שהיה בור "ריק", סו"ס יש בו נחשים ועקרבים. ותירץ שהנחשים והעקרבים דרכן להכנס בחורין ובסדקין ובתעלות של דופני הבור ולכן נחשב שהבור ריק עכת"ד. ואכתי נראה קצת דוחק שהרי רגילות הנחשים והעקרבים להימצא גם בתוך חלל הבור.

ולפמשנ"ל יש לבאר על דרך הדרש להלשון ריק הוא מוסב על הדבר שהוא היעוד שלו, והיינו היעוד

עשה משתה גדול לכל קרוביו ומקורביו, והראה לכולם את התמונות והתיעוד הרב בהתפעלות עצומה, כיצד הנשיא מצווהו להביא לו שתיה וכו'. והנמשל להבדיל אלף אלפי הבדלות הקב"ה ג"כ מצווה אותנו בלימוד התורה, בהנחת התפילין, להתפלל, האם גם אנחנו מרגישים את תחושת השמחה העמוקה כמו אותו הכסיל שהתלהב מאוד מהבקשות של נשיא ארה"ב, וכך התביעה תהיה עלינו "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוֹקֶיךָ בשמחה" וכו', מדוע לא קיימת את לימוד התורה מתוך שמחה, וחשק, ורצון עז לעשות רצון ה'.

ולפי"ז יש לבאר את דברי חז"ל על הפסוק "ויאמר עשיו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי" [בראשית כ"ז, מ"א] ויש להקשות מדוע הדגיש עשיו ימי אבל אבי ולא יום מותו של אבי, ופרש"י (שם) כמשמעו שלא אצער את אבא, ומדרשי אגדה יש לכמה פנים.

ויש לבאר דקיי"ל שאבל אסור בתלמוד תורה, כיון שתורה משמחת את ליבו של האדם, שנא' פקודי ה' ישירים משמחי לב, וכידוע שעשיו היה נשמה משורש גבוה, וידע שכאשר יעקב אבינו ילמד מתוך שמחה אין אני יכול לו, ורק ע"י שיקרבו ימי אבל אבי ויעקב יצטרך ללמוד תורה מתוך צער וכו', רק אז אוכל לו ואהרגה את אחי יעקב. ומבואר מדברי הברייתא "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנא' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך", כיצד ע"י שהת"ח לומדים מבוקר ועד לילה וכן מקיימים מצוות תפילין, מצה וכו', מתרבה שלום בעולם, וצ"ב.

ועוד צ"ב ממש"כ הרמב"ם בסוף הל' חנוכה [פ"ד, י"ד] שגר שבת ונר חנוכה נר שבת קודם, ועיי"ש שכתב הרמב"ם "נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו, גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנא' דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום", עכ"ל. ומתבאר בלשון הרמב"ם "שכל התורה ניתנה

למעשה פרשת ויחי

של הבור הוא "מים", ואין מים אלא תורה, ואע"פ שבפועל היו בכור נחשים ועקרבים, אולם הבור הוא ריק מהיעוד שלו, כך האדם כאשר הוא מלא תורה ומצוות א"כ יש לו סיפוק ושמחה, וממילא הוא מוגדר כבור "מלא", והיינו במים שהוא היעוד שלו, אבל אם ח"ו הוא לא מלא ביעוד שלו והיינו סיפוק רוחני בתורה ובמצוות, ממילא נחשים ועקרבים יש בו.

למעשה פרשת ויחי

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפנה
בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

מלכות יהודה

ממשיך ר' מענדל בהגיונו "קברניט בצי המלכותי השיט אונייה ענקית בלב ים. התקבל מברק המבשר כי אשתו חולה ונוטה למות. הוא מאיץ את קצב הנסיעה, להספיק להגיע הביתה, לעמוד לצידה לקראת מותה. ברדתו בנמל עצר ע"י פקיד וקציני הצבא: "איך האצת הפלגה? סיכנת נוסעים ומטען! אמנם יש לך סיבה משפחתית, אך חיילי הצאר לא חושבים על ענייניהם האישיים כשהם 'בתפקיד' הוד מלכותו!"...

בקדמונים מבואר כי ראובן בלבד יצוה אביו מתוך רצון טוב, לכבד את לאה אמו. שמעון ולוי פעלו גם הם בקנאות טהורה לשם שמים, בהורגם את אנשי שכם. אך יהודה עצר. נהג באיפוק. הגם שהיו לו סיבות מוצדקות לאשר את הריגת יוסף המערער על אחוותם, אף היה לו 'פסק דין' הלכתי להרוג את תמר, ברגע האמת שלט ברוחו. לא חשב על עצמו, התעלה מעל נגיעות אישיות. במלכותיות השליט השכל על הרגש.

כל אב - מלך בביתו. כל מחנך - מושל בכיתתו. למען היות מלכותינו כנה, בריאה ויציבה, נלמד מיהודה. "אנחנו בתפקיד הוד מלכותו - מלך העולם!". אין מקום לנגיעות אישיות! בשעת חינוך ילדינו לא חושבים על ביונם ועל פוליטיקה. כשמלמדים כיתה ממקודים במשימה ולא בעצמנו. רב-חובל המשיט אונייה מסור במחשבתו למשימתו בלבד. ללא נגיעות אישיות, ללא כבוד ושררה, ללא שיקולי כדאיות ואינטרסנטיות.

מלך אמין - מודה ברגע האמת, מתמודד גם עם השלכה בלתי-נעימה. מלך מניח שיקוליו האישיים בצד. אינו מתחפר בהצטדקויות. רווחת נתיניו נגד עיניו. אינו דבק בטענת 'לשם שמים' כי הוא 'מקדש' שם שמים'. ברכת יהודה חותמת 'ולכן שנים מחלב' - מלבין שיני הזולת, חושב על האחר ומחשיבו, זהו מלך!

יעקב אבינו, מיטתו שלימה. זוכה וכל בניו כשרים. נאספים כולם סביב 'בחיר האבות' לפני מותו, להתברך מפיו. איש כברכתו ברך אותם. תשעת בניו הצעירים זוכים לברכת שפע רוחני וגשמי. ברכותיו נבואיות. הצלחתו הכלכלית של זבולון לצד התמדתו בתורה של יששכר. חיילי גד ושמונו של אשר. הלומד תמה איך אינו מברך את ג' בניו הבכירים! ראובן שמעון ולוי שומעים מאביהם דברי תוכחות בלבד, ללא כל ברכה!

כתב רבינו יצחק אברבנאל כי מטרת מעמד איסוף הבנים כאן היתה למען העברת שרביט המלכות. כוונתו של יעקב היא להודיע ברבים כי בנו הרביעי, יהודה, ימלוך, וממנו לא יסור שבט. עליו להסביר שיהודה נבחר מאחר ובניו הגדולים, ראובן שמעון ולוי, אינם ראויים למלוכה. על כן מוכיחם, שידעו טעם ההעברה.

ומדוע באמת נבחר יהודה, אחרי שאחיו הגדולים נדחו? מה מיוחד ביהודה? מה אנתנו צריכים ללמוד כאן?

מסופר על החסיד החב"די המופלא ר' מענדל פוטרפס, יהודי גדוש באמונה, 'טופח ע"מ להטפח' בשמחה חסידית עמוקה. ארע ובימושב חסידים' חשף ממצפוני ליבו, פתח ואמר "חיי מררו בקושי. באתי לעולם כיתום מאב, אני נושא את שמו. ארבעה ילדים שייכלתי בילדותם. התייסרתי כעשר שנות עבודת פרך בסיביר. אחרי שזכיתי לצאת מגלות 'מסך הברזל' והתאחדתי עם משפחתי - נהרגה בתי היקרה בתאונת דרכים מחרידה בהותירה אחד-עשר יתומים. מאחורי גבי מתלחשים: היכן הוא שואב האמונה והשמחה?".

"אבל הבחורים יתאכזבו מאוד בצהרים, הם חייבים את הכסף כדי לקנות דברים נחוצים מאוד!" אמר. אבל הרב מפוניבז' לא נלחץ: "אין לי כסף."

כשיהיה כסף אתן לך!". שעת הצהרים הגיעה, חדר האוכל מלא מפה לפה, כולם יודעים שעוד מעט מגיע הרב קלוזנר ומחלק כסף לכל הבחורים, אבל הרב קלוזנר מגיע בידיים ריקות. הבחורים כמוזן התאכזבו מאוד, כמה אפילו התחילו להתמרמר, מה זאת אומרת אין כסף? איך נקנה גרביים חדשות במקום אלו שבלו? איך נקנה חולצה במקום זאת שנקרעה? מה עם נעליים? סבא הבין לליבם ומיהר לרב מפוניבז' כדי להזכיר לו שוב, אולי בכל זאת הוא יוכל לעשות מאמץ ולגייס את הכסף, אבל הרב מפוניבז' משיב בשלווה שעדיין אין לו כסף. "אל דאגה רבי נחמיה!", הוסיף הרב מפוניבז', "היום ראש חודש – היום יגיע כסף! הקב"ה כבר ידאג לשלוח לי את הכסף בדרכים שימצא לנכון!".

השעות נוקפות וסבא שלי הרגיש מאוד לא נעים, הוא היה בין הפטיש לסדן. מצד אחד הרב מפוניבז' מבטיח שעוד מעט יהיה כסף, מצד שני הבחורים רוצים לקבל את הכסף בהקדם, והוא באמצע לא יודע מה לעשות... כשעה לפני השקיעה, ראה הרב מפוניבז' שסבא לא רגוע. הוא הוציא אותו למרפסת המערבית והראה לו את השמש: "אתה רואה את גלגל החמה?", שאל את סבא, "הוא עוד לא שקע, נכון? זאת אומרת שעדיין ראש חודש עכשיו. עד שהחמה תשקע – כבר יהיה כסף לכל אחד מהבחורים. אני בטוח בזאת!" "מאותו רגע", סיפר לי סבא, "לא משו עיני מחדרו של הרב מפוניבז'! עקבתי אחריו בשבע עיניים כדי לראות כיצד ייפול דבר. ברור היה לי שהקב"ה בוודאי יענה לתפילותיו, וישלח את הכסף בזמן, אבל הייתי חייב לראות את זה קורה".

כעשר דקות לפני השקיעה, נשמעה חריקת בלמים. מונית נעצרה ליד בניין הישיבה, וממנה יוצא

בהצלחה בעבודת הקודש! יהיאל מיכל מונדרוביץ

אמונת הרב מפוניבז'

שמעתי סיפור מופלא מסבי הגאון רבי נחמיה קלוזנר זצ"ל, שהיה מגיד שיעור במשך שנים רבות בישיבת 'חוג חתם סופר' בבני ברק, ועוד קודם לכן היה מסייע לרב מפוניבז' זצ"ל בניהול ישיבת פוניבז' בבני ברק. באותן שנים, הנוהג היה שהבחורים שלמדו בישיבה, לא זו בלבד שלא שילמו שכר לימוד, אלא שהישיבה גם דאגה לכל צרכיהם, כי הרי רבים מהם היו יתומים, שעלו מהשואה בעירום ובחוסר כל, ולא היה להם שום דבר כדי להתפרנס. לא היו להם הורים שיוכלו לממן להם את הבגדים והנעליים ושאר צרכיהם, ולכן הישיבה היתה עושה זאת.

הסדר היה, שכל בחור היה מגיש פעם בחודש רשימה עם דברים שהוא צריך ונוקק להם בדחפיות. סבא שלי היה רושם את הכל, עושה חשבון כמה עולה כל דבר, ומגיש את הרשימה לרב מפוניבז' לקראת ראש חודש. הרב מפוניבז' היה עובר על הרשימה מחליט איזו הוצאה לאשר ואיזו לדחות, לפעמים היו דברים לא כ"כ דחופים, או דברים שיכלו לחכות לחודש הבא, וכך אחרי שהחליטו מה שחייבים לתת לבחורים, הוא היה מכין כסף, ונותן לסבא שלי בראש חודש בבוקר את כל הכסף הנדרש. הסבא רבי נחמיה היה נכנס לחדר האוכל בשעת ארוחת הצהרים, ומחלק לכל בחור כסף כפי מה שמגיע לו, לצורך קניית הדברים הנחוצים לו.

חודש אחד רשם סבא את כל הדברים, קיבץ וחישב, סידר וערך, ולקראת ראש חודש הגיש לרב מפוניבז' את הרשימה המסודרת, כדרכו מימים ימימה. בבוקרו של ראש חודש, אחרי תפילת מוסף, ניגש סבא לרב מפוניבז', והמתין לקבל את המעטפה עם הכסף, אבל הפעם הרב לא נתן לו מעטפה: "אין לי כסף!", אמר לו בפשטות. סבא הרגיש לא בנוח:

למעשה פרשת ויחי

ולחפש חלב בבהלה? תכתוב! כל דבר טוב שהקב"ה עשה לך.

כשמתרגלים לכתוב, הראש מתרגל לחפש את הדברים הטובים כל היום. אנחנו מתחילים לשים לב, וכך הולכת ומתחזקת האמונה החזקה והידיעה הברורה, שהקב"ה נמצא אתנו בכל רגע ורגע. (הרב יצחק פרידמן שליט"א, גיליון 'האמונה' (כולנו יודעי שמך ויחי תשפ"ב הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף

p0583271323@gmail.com

מסירות נפש ושכרה

הסיפור התקבל ממונסי שבארה"ב).

סיפור מאוד מעניין קרה בלוס אנג'לס לפני כשלושה חודשים, לאחד הישיבות במעבר לבניין היה בנוי לוח פרסומות ענק, תמיד היו בו פרסומות, אבל לפני כמה חודשים משהו העלה שם תמונה בלתי הולמת, ממש לא צנועה, ולא היה מה לעשות, כמה ימים אחר כך עבר שם יהודי וראה את התמונה וחשב לעצמו. שזה לא הגיוני שבחורים שלומדים תורה יום שלם, יראו את התמונה הזאת כשהם יוצאים מהבנין, אז הוא התקשר לחברה ושאל, האם הוא יכול לשכור את הלוח של הפרסומות, אז הם ענו שהוא כבר מושכר. הוא התחיל להתחנן בפניהם שהוא רוצה והוא מוכן לשלם כל מחיר שהם רוצים, אז הם אמרו לו שתמורת 1,000 דולר ליום הוא יכול לקבל את הפרסומות, הוא החליט החלטה אמיצה, שהיות ויש לו בקופת החיסכון 90,000 דולר, הוא אמר לחברה שהוא רוצה את הדירקטוריון ל-90 יום. למחרת החברה מתקשרת אליו, שהם הורידו את הפרסומות המדוברת, והוא יכול להעלות את המודעה שלו. אבל לא היה לו מודעה לשים, הוא ניסה לחשוב אולי לשים את זה או את זה, אבל הוא לא הצליח להבין ולהחליט מה לשים על לוח הפרסומות...

אדם הדור מראה, רץ במהירות במדרגות, נוקש על דלתו של הרב מפוניבו' ונכנס בחופזה. מניח מעטפה על השולחן ואומר: "כבוד הרב, הבאתי לך כסף לשייבה!". כשסבא שלי היה מספר את הסיפור, הוא היה מחקה את תנועותיו של הרב מפוניבו' באותם רגעים. הוא מספר שהרב היה רגוע, בלי להתרגש הוא פתח את המעטפה, ספר את הכסף והתברר, כצפוי, שהסכום התאים בדיוק נמרץ לסכום שהיה צריך לחלק לבחורים, לא חסרה אפילו אגורה אחת! הוא הושיט לסבא שלי את המעטפה בשלווה ואמר לו: "נו, רבי נחמיה, עדיין ראש חודש, צריך למהר ולחלק לבחורים את הכסף לפני שתשקע החמה!".

התברר שאותו יהודי נדיב רצה לתרום כסף לשייבה במשך מספר חודשים, אבל בכל פעם העניין נדחה לפעם אחרת והוא לא מימש את רצונו. "היום אחר הצהריים, פתאום התחלתי להרגיש צורך עז לתת את הכסף בקרוב", סיפר הנדיב. "לא מצאתי מנוח, הכסף בער לי באצבעות, הרגשתי שאני ממש חייב לתת אותו לשייבה ויפה שעה אחת קודם, פשוט לקחתי 'טקסי' ובאתי מתל אביב לבני ברק, כדי לתת לכם את הכסף!".

עם כזו אמונה אני די בטוח שהרב מפוניבו' חיך גם הוא כל החודש, גם בעשירי וגם בעשרים. הוא לא איבד את האמונה לרגע, ותמיד ידע בוודאות מוחלטת שהקב"ה יסייע לו ויתן לו כל צרכיו. אבל השאלה היא איך עושים את זה בפועל, איך מגיעים לכאלו דרגות של אמונה? יש פתרון ידוע לעניין, שאדם ירגיל את עצמו במשך תקופה לכתוב מדי ערב את הניסים שעשה לו הקב"ה במשך היום. כל מאורע של השגחה פרטית, אפילו דברים קטנים לכאורה: הגעת לתחנה יחד עם האוטובוס, ולא היית צריך לחכות לו אפילו חצי דקה? תכתוב! הגעת למכולת והספקת לקנות את החלב האחרון לפני שנגמר, ונחסך ממך הצורך לרוץ למכולת אחרת

למעשה פרשת ויחי

(כולנו יודעי שמך ויחי תשפ"ב הובא ע"י הרב פנחס ורביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף p0583271323@gmail.com)

נדל"ן עם ערך יהודי

אברך בעל משפחה עומד לחתום חוזה על דירת חלומות שמתאימה בדיוק לצרכיו, ופתאום צץ יהודי ומבקש ממנו לוותר ---

בני ברק. עיר של תורה וחסידות, וצפיפות ואוויר חם מלא אידישקייט שנושב מעבר לחלון. לא רצינו להחליף אותו בשום אוויר אחר בעולם.

דירתנו הקטנה ועתיקת היומין שכנה בשכונה ישנה, ספוגת קדושה ומבוקשת מאוד, ושירתה אותנו נאמנה שנים יפות. ילדים נולדו לנו, מילאו אותה בקולות צחוק ובכי. אבל ביום אחד הבנו ששלב חדש הגיע. צר לנו המקום, אין לאן להכניס עריסה חדשה.

מבט אל החלון הזכיר לי שיש כאן אוצר מתחת לתנור: מלבד כמה מטרים של אופציה להרחבה, היה גם השטח הצמוד לבניין. שטח זה שייך לכל דרי הבניין הוותיק, ובניתיים רק אירח קוצים וחתולים. אפשר ללכת על כל הקופה; להרחיב את דירתנו ובאותה הזדמנות להשקיע בשטח למטה. כל מטר יכול להפוך לביונס מניב רווחים.

נכנסתי לעומק העניין, מוודא את השייכות החוקית ובודק אפשרויות בנייה. מדידות. תוכניות בנייה. פגישות עם כל שכן בנפרד, חלומות של כל בני הבית. שוב תוכניות. הכנתי תרשים של חלוקה הוגנת בין כל הדיירים.

העניינים התנהלו בעצלתיים, המשפחה גדלה עוד בניתיים. או אז נבטה בי ההבנה שגם אם נשתמש בקומוץ המטרים של האופציה להרחבת הבית, זה כבר לא יספק את צורכי המשפחה. אנו צריכים גם לנוע בבית, לא רק להתאכסן בו.

החברה אמרה לו שהוא צריך להחליט מהר מה הוא רוצה לשים, כי יש לו רק 90 יום, וכל יום יורד לו מה – 90 יום, ולא יתנו לו החזר, אם הוא לא ישתמש בזה.

אז האדם אמר שאני רוצה שתחשבו את הימים שנשארו לי, וכל יום תורידו את המספר של הימים, והכל כשאף אחד לא יודע שהוא רוצה לעשות קידוש השם.

ובאמת הם התחילו לכתוב על הלוח מודעות, 90 ימים נשארו, ואחרי זה נשארו 89 ימים, ואחרי זה 88... האנשים באזור התחילו להיות סקרנים בשביל מה הספירה לאחור, ולא הצליחו להבין את זה, בניתיים הספירה לאחור היא ממשיכה לרדת, נשארו לו: 80 79 78 77... ימים. יום אחד הוא מקבל שיחת טלפון מעיתון מקומי שהם רוצים לראיין אותו, והם רוצים לדעת למה המודעה מיועדת ומה צפוי, אבל הוא אמר להם שהוא לא יכול להגיד כי זו הפתעה, וזה הביא את האנשים להיות אפילו יותר סקרניים. ובניתיים הספירה ירדה ל-20 19 18.... 10 9 8.... וכך זה המשיך לרדת, עד

נשארו לו רק 4 ימים, ואז הוא מקבל טלפון מחברת קוקה קולה, שהם לא יודעים איזה פרסומת הוא רוצה לשים על הלוח הבנוי, אבל הם רוצים לקנות ממנו את היום האחרון, למה, כי יש המון אנשים שיבואו לראות איזה פרסומת הוא ישים ביום האחרון, אז הם רוצים לקנות ממנו את היום בשבילם. והוא מכר להם את זה תמורת 3 מיליון דולר, והם פרסמו מודעה של 2 בקבוקי קוקה קולה עם זיקוקי אש משני הצדדים. (סוג פרסומת באמריקה). הוא כמוהו לא "חלם" על דבר כזה, ורק הקב"ה שמנהל את העולם, הוא זה שסידר, שעבור הקרבתו לשמירת עינים, קיבל את הסכום הענקי.

הסיפור היה השנה (תשפ"ב) לפני חנוכה. אשריכם ישראל שיש בעולמינו עוד אנשים כאלו.

למעשה פרשת ויחי

"אתה לא רציני", כעס עליי גיסי והתלוננו אחיי המסורים מאחורי גבי, מאוכזבים מעמלם שנפל לידיו של ראובן אלמוני. "יותר לא נעזור לו, הוא לא באמת רוצה לעבור דירה. הנה הגשנו לו דירת חלומות על מגש של כסף, והוא ויתר עליה ויתור מיותר", הגיעו הלחישות לאוזניי. לא נבהלתי. ידעתי את רבדיו של החפץ חיים – אדם שמוותר לא יפסיד.

המשכנו במסע החיפושים. משומקום עלתה פתאום הצעה מעניינת: במרכז בני ברק, בדיוק בבניין שמתגורר סביה הקשיש והאלמן של אשתי, נמצאה דירה פנויה.

הרעיון שאשתי, נכדתו הבכורה כאן בארץ, תגור עם משפחתה לצידו - היה יותר ממושלם. ילדיו המסורים של סבא אומנם ביקרו אותו על בסיס יומיומי, אך ביקורים הם לא תחליף למגורים.

הדירה התאימה לצרכינו ולתקציבנו, זולת בעיה אחת שעמדה לנו בדרך: מישהו כבר הקדים לראות את הדירה וחשק בה. חייגתי אל האישי. הפעם ביקשתי אני בשם מצוות כיבוד הורים שיואיל לוותר על הדירה, כדי שנוכל לסייע לסב המבוגר ולהדרר בדיבור החמישי.

היהודי ומשפחתו, שנוקקו לדירה בשביל חתן וכלה על סף נישואיהם, ניאותו לוותר ועשו זאת בשמחה. מניסיוני יכולתי לומר להם שהזוג הצעיר רק ירוויח מהווייתו.

אין גבול למצוות כיבוד הורים ולשכרה. עין בעין זכינו לראות אך בזכות סיוע לכיבוד הורים של ראובן, זכינו במידה כנגד מידה לקבל מתנה עצומה. אגב כך זכינו להמשיך לגור בבני ברק, ולשתות ממעיין התורה של גדולי תלמידי החכמים הדרים בה.

שאבנו מלוא חופניים אושר מהמגורים לצד הסב, יהודי ששרד את מלחמת העולם כחייל צרפתי

ירדנו אפוא מתוכנית הבנייה, והשטח למטה המשיך לארח שיחי בר וחתולי רחוב משועממים. הבנתי שעלינו לשכור דירה גדולה יותר.

התחלתי לחפש דירת שכירות בדמי השכרת דירתי. קיוויתי למצוא דירה גדולה כמודיעין עילית במחיר דירתנו הבני ברקית, הישנה והקטנטונת אך המבוקשת מאוד.

בני משפחתנו המורחבת דרי מודיעין עילית התגייסו לעזור לנו במבצע חיפוש הדירות. חיפשנו דירה שתצדיק מעבר לעיר אחרת, עם כל הכרוך בכך. הצעות עלו וירדו, ובערב אחד התקשר גיסי בתרועת התלהבות: נמצאה דירת החלומות שלכם! חדשה, נוחה, קומת כניסה הכוללת חצר רחבת ידיים, מחיר שמתאים לכם, ואפשרות לשכירות ארוכה.

באותו ערב קבע בעל הדירה - חוצניק שהגיע לגיחה בארץ, מפגש בין דירתו לבין כמה וכמה אנשים שרצו להתרשם ממנה.

בהם היינו אנחנו. מבט ראשון אל הדירה הצית את התלהבותנו. הרגשנו שהדירה הזאת מיועדת בעבורנו משמיים, דירת חלומות בדיוק כמו שתוארה ואפילו יותר.

בעל הדירה רצה מייד לסגור איתנו חוזה, אולם רגע לפני, התקשר אלינו פתאום יהודי ששמו ראובן. "אני זקוק לדירה הזאת בשביל אבי המבוגר", הפציר קולו. "הוא עובר מצפון הארץ לגור כאן כי הוא זקוק לתמיכתי. הדירה הזאת מתאימה לו מכל הבחינות, בעיקר מצד הקומה הנמוכה. אני יודע שאתם קודמים, ושבעל הדירה מעדיף לסגור אתכם את החוזה. ככל זאת אני מבקש שתואילו לאפשר לאבי לשכור את הדירה, שתותרו לנו עליה".

שמעתי את הפצרותיו, ורצייתי ליטול חלק במצוות כיבוד ההורים המהודרת שלו. החלטתי לוותר על זכותי לשכור את הדירה, ולבטוח בבעל הדירות כולן שישלח לי דירה אחרת, טובה לא פחות.

מכיר. במעמד זה תעביר לי תשלום ראשון בסך שלושים וחמישה אלף דולר במזומן”.

הימים רדפו אלה את אלה. כל טלפון נוסף לא הגיע מחוץ לארץ במשך התקופה, ולא מיהרתי להכין את הסכום המדובר. חשבתו שהמוכר יתקשר לעדכן אותי זמן מה לפני הגעתו לארץ, לסכם סופית את הפגישה.

בערב אחד בהיר הפתיע אותי הטלפון: “אני בארץ ישראל מחר. ניפגש במשרד עורך הדין בירושלים ואני אקבל ממך כמסוכם שלושים וחמישה אלף דולר במזומן. כן?”

ברגע הראשון בלעתי את הלשון. אין לי סכום כזה מתחת לבלטות, וכדי להביא אותו אני צריך לגייס הלוואות. מרגע לרגע. איך. אבל ברגע השני עמדה לי מידת היושר. ענית לי ‘כן’ בוטח.

נשאתי תפילה קצרה. התקשרתי לאחי וסיפרתי לו את הסיפור. אחי, שחונך כמוני למידת יושר בלי שום פשרות, התגייס לעזור לי. הוא לומד בכולל שלומדים בו כמה אברכים שמחזיקים בגמחי”ם. בסייעתא דשמיא גייס את כל הסכום עד הצהריים, ולי נותר רק לגשת ולפרוט את השקלים לדולרים.

הודיתי להם מעומק לב, והודיתי לריבוננו של עולם על שליחיו הנאמנים. בשעה שלוש אחר הצהריים ארזתי את עצמי ואת המעטפות גדושות השטרות, ועליתי לאוטובוס העולה ירושלימה.

עמוק בסבך סמטאות ירושלמיות בלתי מוכרות, מרצפות אבן שקסם ירושלמי מטייל ביניהן ועצי נוי מלאי תפרחת, המתן לי משרדו של עורך הדין.

לצד עורך הדין ישב אברך אמריקאי אדיב וחייכן. הגעתי לפגישה באיחור, אל הדירה הצית את התלהבותנו. הרגשנו שהדירה הזאת מיועדת בעבורנו משמיים, דירת חלומות בדיוק כמו שתוארה ואפילו יותר בשעת האפס ממש. עורך הדין והמוכר

ובשבי גרמני. שנים על גבי שנים של פנסיה ישב ולמד, והאור הפנימי שלו הקרין על כולנו. שגרה מלאה בעשייה ובכבוד מילאה את ימינו, בקרים של הכנת דייסה לסב, ליווי לבית הכנסת. שעות של לימוד מענג והקשבה לסיפוריו ולפניני חוכמתו. אחרי חמש שנים מלאות בעשייה, זכו נכדים אחרים לגור שם במקומנו, יען גם הדירה הזאת נהייתה קטנה למידותינו.

הגיע הזמן למכור את דירתנו הבני ברקית הקטנה ולרכוש תחתה דירה גדולה יותר במודיעין עילית, המתאימה לתנאי חינו.

משפחות רבות התעניינו בקניית הדירה. היו שרצו לרכוש אותה בלי השטח הריק לצידה, ובמקביל היו משקיעים שרצו לרכוש את השטח בנפרד. לו הייתי מוכר את הדירה ואת השטח כל אחד בפני עצמו, הייתי מרוויח עשרת אלפים דולר נוספים. אבל להפריד נכס לשני חלקים זה אומר לעגל פינות. מבחינה חוקית לא נכון למכור שטח שלא רשום בשום מקום. זה עלול לסבך כל אחד מהצדדים, והרגשתי שלא ישר מספיק לעשות זאת. כיהודי ירא שמיים לא חיפשתי לעגל פינות. חיפשתי לעשות את הישר והטוב ובהידור.

ויתרתי על פער של עשרת אלפים דולר, והדירה נמכרה לאברך בשלמותה, כולל השטח הסמוך.

באותה תקופה - חמש עשרה שנה אחורה - החלו לנסוק מחירי הדירות לגבהים שאיש לא שיער ולא צפה. יהודי שעקר לחוץ לארץ לא היה מודע לעליית המחירים התלולה. הוא הציע את דירתו שבמודיעין עילית למכירה במחיר ‘לא מעודכן’, שהתאים לנו ושימח אותנו מאוד. סיכמנו את פרטי המכירה ואת מחירה בעל פה.

”ביום שלישי, עוד חודש ומחצה”, אמר לי טלפונית היהודי מחוץ לארץ, “אגיע לארץ לשמוחה משפחתית. ניפגש בירושלים אצל עורך דין שאני

למעשה פרשת ויחי

שתי בקשות מהנהג

במאור פנים השמור ליחדי סגולה, וברוח נחושה נוסח נובהרדוק, פסע אביר המוסר, הגאון והצדיק רבי יעקב גלינסקי וצ"ל ברחוב עזרא שבבני ברק באותה שעה שלפני הצהריים. בדד הלך, ה' אלוקיו עימו, בדרכו לשיעור התעוררות נוסף שבו ישתמש במתנת הדיבור הייחודית שקיבל מאדון הכול ואותה ניצל בקלחי מוסר לווהמים שעוטפו בהגשה שיש בה חיוך, המחליקה ישירות אל הלב - כדי לקרב כמה שיותר יהודים אל אביהם שבשמים.

מוכנית מפוארת עוצרת לידו בחריקת בלמים.

החלון האטום במגן שמש שחור יורד לאטו, ומתוך הרכב בוקעת צעקה: "הרב! כבוד הרב! יכבד אותי הרב ויכנס אליי לרכב!"

רבי יענק'לה, איש הענווה והפשטות, מתכופף ומציץ פנימה. יהודי חרדי יושב ליד ההגה, ורבי יענק'לה נענה לבקשה ונכנס פנימה, מתיישב על כיסא העור המרופד. "לאיפה הרב צריך להגיע? אקח אותו!" נשאלת השאלה מכיוון האוחז בהגה. "פני מועדות למסור שיעור באזור שכונת מלכי ישראל, בירושלים עיר הקודש", משיב הרב ורואה את הנהג מסובב את ההגה לכיוון היציאה מבני-ברק לירושלים. רק כדי לוודא הוא שואל: "אז אתה נוסע ממילא לירושלים כעת?" והנהג: "לא. זכות היא לי לנסוע עד לירושלים כדי להסיע את הרב. אמתין גם עד שיסיים את השיעור ואשיב אותו הנה, לעיר התורה והחסידות".

"אם ככה, יש לי אליך שתי בקשות", התנה רבי יענק'לה.

"הבקשה הראשונה: הזדרז להוריד אותי בתחנת האוטובוס הקרובה, כדי שאספיק את האוטובוס הקרוב לירושלים. לא אסכים שתטרח חלילה להסיעני, ועל ספסל האוטובוס נוח לי למד". הנהג לא הסכים. "בשום פנים ואופן לא!" הוא הצהיר,

כבר הספיקו להכין את המסמכים ולהתום על כולם. אחרי שהגשתי לו את חבילת השטרות והוא ספר אותם, התרחב חיוכו. הוא אמר במבטא אמריקאי מתגלגל "ר' איד, עמדת במבחן!"

מבטי בהה בו. על איזה מבחן הוא מדבר?

"כשהגעתי לארץ", הוא סיפר, "הבנתי שטעיתי במחיר שנקבתי. שאיני מעודכן. שמכרתי דירה בנויה במחיר זול יותר מדירות טובות פחות מכל בחינה, גם כאלה הנמצאות בשלבי בנייה לא מתקדמים מאוד. הבנתי שאני עומד להפסיד סכום גדול המגיע לי ביושר.

אמרתי לעצמי: אם הקונה הוא אדם ישר ויעמוד בדיבורו בלי שום תרגיל, אעמוד גם אני בדיבורי למרות הטעות. אילו לא היית מגיע לכאן בזמן שנקבנו עם הסכום שסיכמנו, הייתי מרשה לעצמי לדרוש עשרת אלפים דולר נוספים, ועדיין להשאיר את הדירה זולה מכל חברותיה".

עשרת אלפים. דולר. למה הם צלצלו לי מוכר?

האמריקאי שלף בקבוק ליקר דובדבן. שתינו 'לחיים'. הושלמו החתימות כולן. הדירה עברה לבעלותנו.

מאז ועד היום, כשאני מזדמן לנסיעה לבני ברק ואנחנו חולפים על פני הבניין הישן והנוסטלגי, אני מספר לילדיי את הסיפור. מצביע על השטח הצמוד הבנוי לתפארה, ואומר: רואים את המבנה החדש שצמח כאן? הוא יכול היה להכניס לנו עשרת אלפים דולר, אבל הוא לא. ויתרנו עליהם בידעין.

והדולרים? הגיעו לנו ממקום אחר. גבוה ואמיתי יותר, בהעברה ישירה, במדויק. האמת? לא רק הם, אלא הרבה מעבר. (מרוה לצמא תולדות תשפג הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף p0583271323@gmail.com)

בלבבו לבד, וכך גם את ההחלטה השגויה. הוא החליט לעזוב את הישיבה שבה הוא לומד ואת הסביבה שבה הוא נמצא.

הוא אסף כמה פרוטות שהיו ברשותו והועיד את פניו אל תחנת האוטובוס שתוביל אותו לתל-אביב ומשם לצפת. 'בצפת', כך ניסה לשכנע את עצמו, 'אתפוס לי פינה כלשהי בבית כנסת מסוים ואתחיל לחיות עם עצמי'. אי שם, בפילות השקטות שבנפש, הוא ידע שמדובר בדמיונות ובדויות. בחור בלא ישיבה ומסגרת - ימצא את עצמו במהירות מתדרדר אל התהום.

כעת הוא כאן, מחפש להשקיט את רעבונו, ממתין לאוטובוס שבו יפליג על גלי הדמיונות עד לצפת.

רגליו הוליכו אותו לאורך הרחוב עד שנתקלו באסקופת בית כנסת מקומי. אווירה חגיגית נשבה בחצר, ושלט הכרזי: 'בר בי רב דחד יומא'. כילד הוא הצטרף פעם לאביו ליום כזה, יום שבו מתכנסים לבית הכנסת גם אנשים שעמלים לפרנסתם, ליום שכולו תורה. הוא גם זכר שכיבוד קל עד בינוני מוגש בפנים. רגליו הוליכוהו פנימה. הוא חלף על פני המסדרון והגיע אל בית הכנסת. נכנס בהססנות וגילה את אשר דרשה נפשו:

שולחן עמוס בעוגות מעוגות שונות ודוכן של שתייה קרה וחמה. תחושת הרעב גברה על כל היסוס. הוא ניגש אל השולחן, בירך, והתחיל להחליף רעב בשובע. ובניתיים אוזניו קולטות את קולו המתוק מדבש של מגיד המישרים ואיש המוסר, הגה"צ רבי יענק'לה גלינסקי, אשר מעורר את שומעי לקחו במילים שמצליחות לשבות כל לב, גם לב כאוב ונשבר. במיוחד לב כאוב ונשבר.

הוא התיישב בקרן זווית ואוזניו בלעו מילים ונעימה.

המגיד ציטט את המשנה במסכת אבות: "ארבע מידות בהולכי לבית המדרש", ארבעה סוגי 'הולכי

והמשיך בנשימה אחת: "והבקשה השנייה, מה היא?" החזירו הרב: "אני חייב להבין מי אתה ומה הסיבה שאתה מוכן לנסוע כעת עד לירושלים ולשרוף שעות ארוכות פלוס דלק כדי להסיעני למבוקשי".

"אספר גם אספר. הלא יש לנו שעה שלמה לדבר, עד שנגיע לירושלים..."

אוטובוס חצי עירוני נכנס אל התחנה המרכזית בעיר תל אביב. בחור צעיר ירד ממנו. פנה אל פקיד המודיעין של התחנה לברר מתי יוצא האוטובוס הקרוב לצפת המרוחקת. קיבל תשובה לקונית. בעוד שעה וחצי. מאחר וכבר שעות לא בא דבר מאכל לפיו וקיבתו השמיעה זעקות רעב, הוא הולך את רגליו לתור בקרבת מקום אחר מכולת כלשהי. יקנה לעצמו לחמנייה ואולי גם מעט גבינה, ישקיט את הרעב המכרסם.

רגליו שוטטו, ואילו במוחו - סער ---

שנות התמודדות קשות חווה עד לרגע זה. ילד טוב היה, רצה להיות טוב, רצה להצליח בלימודים, אולם ההצלחה הייתה ממנו והלאה. בשום אופן לא הצליח לשגשג בהבנת הלימוד. ניצוץ הרצון מעולם לא כבה בליבו, שעות ישב וניסה, ולפעמים כבר לא היה לו כוח לנסות. ואולי אם הוא לא היה סובל כל-כך בפן החברתי, הוא היה מצליח להחזיק מעמד בצורה טובה יותר. הבעיה הייתה שהוא עבר תלאות והצקות מצד חברים שלא נהגו בו כבוד. מופנם היה, את הוריו החפצים בשלומו לא שיתף בטלטלותיו - וזו הייתה טעותו. כך הוא מצא את עצמו מתמודד יום אחר יום אחר יום.

עד שהרגיש שהחבל הנפשי שלו כבר נמתח לגמרי.

שוב שגה במשוגה חמורה שלא פתח את סוגר ליבו בפני הוריו, או לפחות בפני אחד מאנשי הצוות, ואולי אפילו רב בית הכנסת. את המוגלה הוא נשא

למעשה פרשת ויחי

ואז הוא מצוין החוצה ורואה את כל אנשי הקצה שאינם מגיעים ואינם לומדים.

הוא רואה איך האנשים הללו, שמתרחקים מבית המדרש, אומללים בחייהם. האושר מהם והלאה ואין להם רגע אחד של סיפוק. הם מתבוססים בבזון ואין להם שום טעם בחיי היום-יום. הוא מביט עליהם, מבין כמה הם מסכנים, כמה הם תלושים, ומחליט לאלתר: יהיה מה שיהיה, 'שבתי בבית השם' גם אם אני לא מצליח, גם אם אני לא מבין. אני ממשיך להגיע לבית המדרש. אני ממשיך להגיע למקום תורה. אני ממשיך להיות מחובר אל התורה למרות הקשיים. ובסוף הוא גם יזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, בסוף הוא גם יצליח להבין, הוא יצליח בתורה.

המשפטים זלגו היישר על פצעיו המוגלתיים של הבחור.

הוא אסף אותם לקרבו ונשם אותם. בתחילה הם צרבו, אבל מהר מאוד הם היוו לו רטייה וסממן מרפא. הוא שכח לשעור שהוא יושב בבית-כנסת בתל-אביב, בדרכו אל דמיונות צפת.

רבי יענק'לה המשיך לעורר את שומעיו - ובמיוחד את שומעו הצעיר - שגם כשאדם חווה קשיים, גם שהוא מרגיש שהודפים אותו ומשליכים אותו, עליו להתעקש בכל הכוח להישאר מחובר. גם כשגלים של קשיים מאיימים עליו לדחותו מבית המדרש ומהגמרא - עליו להיות עקשן וגיבור, להמשיך לחתור בכל כוחו, ובסוף הוא יגיע לחוף מבטחים.

השתמש המגיד במשל מתובל -

ספינה טבעה וצללה למצולות. אחד מנוסעיה הצליח להיתפס על קרש מקרשיה המפורקים וחיוו ניצלו. הוא שחה במים שורצים כרישים ובליבו תפילה. בדרך נס הצליח להתקדם מרחק קילומטרים, עד שהבחין מרחוק באי. נפשו התרחבה ובשאריות כוחותיו הוא התקרב. כשהגיע קרוב יותר

בית המדרש' קיימים. יש מי ש'הולך ואינו עושה' - הוא מגיע לבית המדרש אבל אינו לומד, לא מבין ולא מצליח. לפחות שכר ההליכה בידו. יש מי ש'אינו הולך ועושה', הוא נשאר בבית אבל עושה מהבית 'בית מדרש', יושב והוגה שם בתורה. למעלה מהם יש את מי שגם הולך וגם עושה, גם מגיע וגם לומד, שהוא נקרא 'חסיד'. ולהפך זה שאינו הולך ואינו עושה, לא מגיע ולא לומד, הוא נקרא... רשע.

מרח הרב מפוניבו' זצוק"ל שאל אותי פעם שאלה על דברי המשנה - הנעים קולו של רבי יענק'לה - התנא מצוין שיש 'ארבע מידות בהולכי לבית המדרש'. ארבעה אנשים שהם 'הולכי לבית המדרש'. מילא מי שרק הולך ולא לומד, מילא מי שרק לומד ולא הולך - אני מבין שהם עדיין מוגדרים כ'הולכי לבית המדרש'. אבל זה הרביעי שגם לא הולך וגם לא לומד, מדוע הוא נכלל בהגדרת 'הולכי לבית המדרש'?

התשובה נוקבת במיוחד:

גם זה ש'אינו הולך ואינו לומד; גם לו יש חלק בלומדי בית המדרש!

איך? הסכיתו היטב.

זה שהולך ואינו עושה, שמגיע לכמוד אבל ההבנה וההצלחה אינן מאירות לו פנים, שוקע פעמים רבות בדכדוך הוא מרגיש שקשה לו, ומתחיל לחשוב שמה יש לו בכלל לחפש כאן, אם הוא ממילא לא מצליח ללמוד, אם הוא ממילא לא מצליח להבין. בחור יושב בישיבה, יושב ולא מצליח לשקוד ולהבין. והוא מרגיש - מה יש לי להמשיך להגיע לכאן ולנסות? יהודי מגיע ערב-ערב לשיעור 'דף היומי', יגע לאחר יום עבודה משבר גרם, והוא מוצא את עצמו יום אחר יום נלחם עם עצמו שלא להירדם. לא מצליח להבין, לא מצליח להתחבר. ומחשבה צפה במוחו - אולי באמת אין שום תועלת בכך שאני מגיע?

ברחוב הזה, התגוררו מתי-מעט. אחד השכנים היה יהודי שהיה מנותק כליל מהיהדות, [בשל החינוך הישראלי הקולקל שקיבל] בעצם יום שבת-קודש, יום החופש השבועי שלו, היה רוכב על הסוס האביר שלו - פעמים רבות, תחביב שהיה לו. פעם הגיע הרבי למעונו והנה הוא מגלה כי הדלת נעולה. הגבאים ובני-המשפחה ניסו למצוא פתרון לתקלה, אך ללא הועיל.

אחד הגבאים פנה לשכן המדובר, כאמור אחד היחידים שהתגורר ברחוב, וביקש ממנו אם יוכל להגיע ולסייע. זה אכן בא והצליח לפתוח את הדלת. הגבאי נכנס לרבי, וסיפר לו דברים כהווייתם. 'האם שילמת ליהודי שעזר לך, על העבודה שהשקיע בתיקון הבעיה?' - שאל הרבי.

משהשיב הגבאי בשלילה, הורה לו האדמו"ר ללכת ולשלם לו כמה מאות שקלים. הגבאי עשה כפי שנצטווה, אבל השכן סירב ליטול את הכסף.

גם לאחר שהגבאי סיפר לו שהייתה זו הוראה מיוחדת של הרבי, לא רצה הלה, בשום-אופן, לקחת את התמורה.

כששמע הרבי כך, ביקש שיקראו לשכן. כשנכנס זה לחדר, לקח הרבי צ'וק"ל את ידו, וליטפה בחום ובחיבה, השמורים רק לאוהבי-ישראל כמותו, והודה לו מעומקא דליבא.

"אני מבין לליבך שאינך רוצה לקחת כסף על העזרה שהגשת לנו; אבל מאידך, תבין גם אתה ללבנו, שאנחנו מצ' וויס על הכרת-הטוב, ולכן אנחנו רוצים לשלם לך" - אמר הרבי.

ליבו של השכן נמס מרוב התרגשות. הוא הופתע. הוא - שהכיר את החרדים בעיקר מהעיתונים ושאר אמצעי-התקשורת שם הם מתואר כ'זורקי אבנים' - לא חלם לפגוש בכזה יחס אנושי ולבבי דווקא מהם.

התכרכמה רוחו לראות שאנשי האי לא ששים כלל לראותו. הם עומדים זעומים ועל פניהם משטמה עזה. הוא הרגיש מאוד לא רצוי וחשב לרגע לא להמשיך לחתור אל האי, אבל אז הבין שאין לו ברירה. הוא לא יסתובב שוב אל המים שאין להם סוף ואל הכרישים שיש להם שיניים. הוא יחתור, יגיע אל האי, ויתעקש להישאר עליו. יסתדר כבר עם תושביו. העיקר - חייו יינצלו.

כך גם האדם שרואה שלא מאירים לו את אור ההצלחה, חלילה לו לעזוב. חלילה לו לנטוש. עליו להבין שחיים בלי תורה - הם חיים בתוך גלי צונאמי וכרישים טורפים. הוא צריך לחתור ולהתעקש להגיע אל האי, להישאר נטוע בארץ החיים, בארץ התורה - וסוף ההקלה שתבוא.

"אני הוא אותו נער אני ולא אחר", סיים הנהג את סיפורו המטלטל. הרי ירושלים כבר השתקפו למלוא העין. "הדרשה הזו השפיעה עליי והמילים חלחלו עד הנקבוביות הקטנות שבליבי. גמרתי אומר לשוב אל בית הוריי ואל הישיבה שבה אני לומד, להמשיך ולהתאמן, למרות הקושי. הזרתי ולמדתי להתגבר על הקשיים. חלפה תקופה של מאמצים, עד שלפתע החלה ההצלחה להאיר את שמי חיי. והנה, היום אני יהודי ירא ושלם, אב למשפחה ברובה המקפידה על קלה כבחמורה - רק בזכות אותה הדרשה".

אז מה היא כבר נסיעה קצרה מבני-ברק לירושלים כהכרת הטוב על חיים שלמים... (מרוה לצמא תולדות תשפג הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף
p0583271323@gmail.com

התחזקות בעבודת ה'...

כדרכו, הרבי בעל 'החכמת אליעזר' מ'סערט-וויזניץ' זצוק"ל נוסע למעון-הקיט בשכונת כנען שבמרומי עיר הנופש הנצחית - צפת.

למעשה פרשת ויחי

מיותר כבר יהיה לציין שבשבת הבאה לא רק שהדליקו נרות, קידשו על היין ולא הפעילו את המכשיר, אלא גם הפסיקו לנסוע ברכב.

שבועות לאחר מכן נראה אורח מפתיע בתפילת ליל שבת מלכתא במעונו של הרבי שבעיר הנופש.

היה זה אותו שכן, רוכב הסוס לשעבר, שהפעם ביקש כיפה וניסה למלמל מהסידור. אחרי היחס שקיבל, הוא רצה להתקרב למה שהיה כה רחוק. הוא בעיקר בהה, כי לא ידע מזה מתפללים, אבל ניסה ככל יכולתו. בינתיים, עיניו התמגנטו בריקודי 'לכה דודי' הסוחפים.

לפני צאתו מהתפילה נפרד ממנו הרבי באיחול 'שבת שלום' וכדרכו, התעניין בשלום ילדיו.

אט-אט התקרב יותר ויותר ליהדות, וכיום הוא יהודי כשר, הוא הקים בית יהודי לתפארה כשבניו מפארים את ספסלי הישיבות הקדושות ובנותיו את מוסדות החינוך 'בית-יעקב'. זרע ברך השם. ביתו שלו משמש כבית-כנסת ובית מדרש עם שיעורי תורה.

והכל בזכות היחס האבהי והאוהב של הרבי, שבכלל הגיע הנה למנוחה.

(מאת הרב אברהם ישראל פרידמן שליט"א).
סיפר להג"ל שלוחא דרבנן הרה"ח רבי מנחם אליעזר מוזס הי"ו ששמע ממחותנו, המשב"ק רבי נפתלי קליין, שהיה עד למעשה; תוספת נכבדה לסיפור שמענו מידידנו סופר הבית היהודי הרב משה-מיכאל צורן הי"ו, ששמע את הסיפור מכ"ק האדמו"ר שליט"א). (מי באר וישלח תשפ"ג הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר

נוסף (p0583271323@gmail.com)

ואז נוטל הרבי גביע-כסף, ומצוה לחרוט בו את שמו של היהודי, "וזה תהיה עבורך מתנה על פעלך הטוב למענו".

הרבי אף הורה לחתום ולחרוט בתחתית הגביע את שמו (של הרבי), להודיע ולהזיודע שמדובר אכן בהוקרה אישית ממנו.

בלית-ברירה נטל השכן את הגביע, וחזר לביתו, תוך שהוא מניח את גביע-הכסף על אחד המדפים בסלון הבית.

מיני-אז, כל פעם שהרבי פגש בו ברחוב, היה אומר לו 'שלום' בחיבה ומתעניין בשלומו ובשלום ילדיו ובני-משפחתו.

כזה היה הרבי. כל מי – ולא משנה מי זה יהיה – שנקלע לדי' אמותיו, זכה ליחס אבהי. הרבי הראה לו פנים שוחקות עם החיוך הנצחי שלו והתעניין בו ובבני-משפחתו בכנות.

היחס החמים של הרבי עשה רושם כביר על השכן. הוא נשבה בקסמה של החמימות והאהבת-ישראל שהפגין הרבי החיפאי.

חלפו להם כמה שבועות.

בליל שבת אחד נתקלת בעלת-הבית בגביע המהודר שקיבל בעלה מהרבי, ולפתע היא פונה אל בעלה ואומרת לו: "אתה יודע מה? הנה יש לנו גביע בבית, בוא נעשה קידוש" ... מוציאים יין, ועושים קידוש. לקראת השבת הבאה, פונה כבר הבעל לאשתו, ואומר לה: 'את יודעת מה, אם אנחנו כבר מקדשים על היין, אז אולי תדליקי את הנרות השבת'...

משהדליקו הנרות, וקידשו על היין, התבישו כבר הבעל והאשה להפעיל את מכשיר - הצפייה שהיה בסלון. במקום זה, סיפר האב לילדיו כמה מסיפורי צפת שהורגלו על לשונו מקדמת - דנא.

למעשה פרשת ויחי

"מה' אשה לאיש"!! לא יעזור שום דבר...

לאחר סידור המזוודות במקום החדש, פנינו לצאת לטייל, והנה שוב - - - לא יאומן!!! את מי אנחנו פוגשים שוב??? את... ההורים עם בתם... גם הם ביקשו בגלל אי הנעימות להחליף חדר, במלון אחר - - - ושוב 'נחתו' בדיוק סמוך אלינו...

הפעם כבר לא הייתה ברירה, והתחלנו להחליף דברים עם הצד השני.. ואז החל הקרח להפשיר..

בסופו-של-דבר הם החליטו שאולי בכל זאת כדאי לחזור להצעה שלנו... ובמהלך היומיים הללו נשברה הצלחת, שם בהונגריה.

"לידע, להודיע ולהיודע, שכאשר שידוך צריך לצאת לפועל, הרי גם אם ניסע ונברח' להונגריה, השידוך ירדוף אחרינו עד שם, וגם אם נחליף בית מלון, זה ימשיך לרדוף, כי הקב"ה יושב ומזווג זיווגים, ומי יגיד לו מה תעשה ומה תפעל!"

(מתוך הספר החדש "בוודאי גם שם" - סיפורי השגחה אישיים מאת הסופר הרב אברהם ישראל פרידמן.) מי באר וישלח תשפ"ג הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף (p0583271323@gmail.com)

התפלה שבקעה את חומות הכלא

'קירות, קירות, קירות, ושוב קירות... כמה זמן אפשר זאת לראות...!', פזם טוביה לעצמו ניגון מריר תוף כדי שהוא שוכב על משכבו הצר והנקשה. השנים שעשה במעמקי הכלא בניו יורק, בין כתלי הבטון האפרוריים, הצליחו לדומם את קולו וליבש את מעין דמעותיו.

שלא מרצונו נקלע טוביה למקום הנורא הזה. תאוה ילדותית להתעשרות קלה ומהיר גרמה לו להתפתות ולהיכנס לשותפות מפקפת בתקוה להפיק באמצעותה רווח קל ומהיר. למשך זמן קצר הענינים 'זרמו', אף מהר מאד התבררה התרמית;

בנו הגיע לפרק 'האיש מקדש' כבר לפני זמן רב, וההצעות עלו וירדו, אבל לכלל גמר לא הגיעו. הדבר מאוד כאב לנו, ובפרט לבנו היקר.

לפני כחודשיים הציעו לבן שלנו שידוך מצוין, והעניינים התחילו להתקדם, ואף נפגשו כבר שתי פגישות. אלא שהאכזבה לא בוששה מלבוא - לאחר הפגישה השנייה, הודיעו לנו שהשידוך ירד מהפרק.

הפעם הבן שלנו כבר נשבר, והחלטנו 'לשחרר' אותו קצת. זה היה בתחילת חודש אייר, ומכיון שאז היה היארצייט של הרה"ק רבי ישעי' מקרעסטיר, החלטנו לנסוע לציונו הקדוש בהונגריה [כמובן שהיה זה בהיתר של רב מובהק כהוראת-שעה, לצורך שחרור מהמתח והלחץ שהבן היה נתון בו באותה שעה].

פנינו לסוכן נסיעות והזמנו 3 כרטיסי טיסה, לי ולאשתי ולבני, וגם חדר מיוחד במלון לשני לילות.

הגענו במלון, התמקמנו שם, וכשביקשנו לצאת ולטייל קצת, נדהמנו לראות לא-פחות ולא -יותר, את ה... ההורים והבת איתה נפגש הבן, שסירבה להמשיך בשידוך. גם הם, כך מתברר, נסעו כדי 'להשתחרר' קצת, והחדרים שלהם היו ממש סמוך אלינו.

לא צריך לתאר את אי-הנעימות העצומה שהייתה לנו, במיוחד כשהתוכנית הייתה שנישאר שם במשך יומיים. אי-הנעימות הייתה עלולה לגרום לכך שלא רק שהבן לא ישתחרר אלא מצב זה אף יוסיף לו מתח.

התקשרנו לסוכן-הטיסות וביקשנו ממנו למצוא לנו חדר אחר, במלון אחר, מרוחק יותר. ואכן, הסוכן נענה, ועברנו למלון אחר. הייתה זו טרחה גדולה להעביר לשם את כל המזוודות, אבל לא הייתה לנו כל ברירה.

למעשה פרשת ויחי

סחר אחר בעיר פילדלפיה, שם היה מוגן יותר. שמחה מלאה את לבו של טוביה. הוא היה בטוח שתנאיו בכלא החדש ייפרו, והוא יוכל לחגוג את ליל הסדר עם ניווח מסים של חרות.

אולם תקותו התברתה עד מהרה. מפקד הכלא בפילדלפיה שראה ברישומי בית הכלא שטוביה שהה בכלא הקודם בצנינוק, לא טרח לברר את הסבה לכף. הוא הורה מיד עם בואו להשליכו לצנינוק גם בכלא החדש. טוביה בכה והתחנן, נסה להסביר את הסבה האמתית לשהותו בצנינוק, וכי כל המעבר בצע כדי שיוכל לשהות בתנאי כלא רגילים, אולם איש לא הקשיב לו. דלת הצנינוק נסגרה מול עיניו בחזקה.

את לילות הסדר חגג טוביה בהרגשה קשה, המלים 'חג החרות' היו רחוקות ממנו שנות אור. 'הגדה של פסח' לא היתה לו, והוא אמר בעל פה את אשר זכר מנסח ההגדה.

יומים לאחר מכן בליל שבת חל המועד, לאחר שקדש על היין, ברך על המצות וטעם מהן, התפרץ לפתע מתוכו של טוביה אשד של געגועים. הוא בקש לפרק את געגועיו בשירת זמירות השבת.

הוא פצה בזמר "ה-ה אכסוף נעם שבת" וממלה למלה קולו הלך ונשנק. כאשר הגיע לבית השלישי והחל לזעוק בכסופים את הבקשה: "יהי רחמיך מתגוללים... נפרץ" סכר דמעותיו; הכאב, התסכול, הבדידות והצער התנקזו להם באחת בככי נורא. בכחותיו האחרונים הוא שורר שוב ושוב בקשה זו, עד שאפסו כוחותיו, והוא נרדם.

בעצומה של שנתו נגלתה אליו דמות שאותה לא ישכח כל חייו. היה זה איש זקן בעל הדרת פנים מפלאה, זקנו הלבן יורד על פי מדותיו. הוא הביט בו בעינים רחימאיות ואמר לו: "יקירי, קולך נשמע וזעקתך התקבלה ואתה תשחרר במהרה" והוסיף: "היום הוא יום פטירתו ואעתיר בעדך שתשתחרר במהרה".

ה'שותף' התגלה (לנוכל חסר לב, שמלבד שהותירו בחסר כיל, אף דאג לסבכו עם השלטונות האמריקניים המחמירים עד מאיד בעברות ממון.

דינו נחרץ לארבע עשרה שנות מאסר בכלא ללא אפשרות ערעור.

בארצות הברית נהוגה הבדלה מוקפדת בין 'כלא' לבית מלון... בתי הכלא האמריקנים הם מקומות שללא ספק מבויעים את שליחותם נאמנה - להמאים על יושביהם את הישיבה בהם ולגרים להם ליחל ולקלל בכל רגע לצאת מהמקום האיום הזה ולא לשוב אליו עת לעולם...

השנים שבהן ישב טוביה בכלא היו הקשות בחייו. מדי יום היה עליו "להתמודד" עם נסיונות קשים מנשא ברוחניות ובגשמיות. אחד הדברים שחזקו את רוחו היתה ההתוועדות בליל ששי. מדי ליל ששי היו מתאספים כל היהודים ששהו בין כתלי הכלא ושרים יחד זמירות שבת. מלות הפזמונים היו מחזקות את רוחם. עידוד מיחד שאבו מהזמר "ה-ה אכסוף נעם שבת" שאותו חבר רבי אהרן הגדול מקרלין.

בתחלת חודש ניסן תשע"ז, החלו האסירים הגויים ששהו בבית הכלא להתפרע הם הכו, שברו והרסו את כל הנקרה בדרכם. באפן טבעי מראהו היהודי של טוביה גרם להם לפרץ של שנאה, והם הרבו להתעלל בו. טוביה המפחד מהר לגשת לסוהר האחראי ובקש הגנה. בלית בררה העבירו אותו לחדרון צר ומבדד, 'צנינוק' של ממש, למען בטחוננו האישי.

עתה הורע מצבו אף יותר מקודם. בחדר זה חבריו היחידים היו קירות הבטון האפרוריים שסגרו עליו מכל כוון. הבדידות היתה עליו קשה מנשא. טוביה בקש והתחנן שוב ושוב כי ימצאו בעבורו פתרון אחר, והנהלת הכלא הבטיחה לו כי תשקול את בקשתו.

בערב פסח נפתחה דלת תאו, והוא התבקש מפי הסוהר לטל את מטלטליו המועטים ולהתלוות אליו. לשאלתו הסביר לו הסוהר כי החלט להעבירו לבית

למעשה פרשת ויחי

תשע"ה, עמ' קג. הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון
למעשה לתגובות ולחומר
נוסף (p0583271323@gmail.com)

טוביה התעורר שטוף זעה ואחוזו הלם וגלה כי הוא
עדין בעצומה של 'סעדת' השבת. בסערת רגשות
מחדשת הוא שב לפזם את המלים המרטיטות: ויהיו
רחמיך מתגוללים על עם קדשך, ושוב נרדם. והפעם
ישוב התגלתה אליו אותה דמות מפלאה והפצירה
בוי "מנע קולך מבכי, שלחוני משמים להודיעך כי
תשחרר בקרוב".

טוביה נזכר בדברי חכמים (ברכות נה ב), כי "חלום
שנשנה" הוא אחד מהחלומות המתקיימים. הוא
נרגע מעט ונרדם עד אור הבקר.

הישועה המופלאה לא אחרה מלהופיע. למחרת
נקרא טוביה למשרד מנהל הכלא שבישרו כי החלט
להחזירו לכלא בניו יורק. הפעם שבין בתא הגיל
ואנושי שבו זכיות אסיר מלאות.

בהזדמנות הראשונה מהר טוביה לצלצל לעסקן
שעמו היה בקשר, ובנשימה עצורה שאלו, מי מצדיקי
הדורות נפטר ב"ט בניסן, שחל באותה שנה בשבת
חול המועד? העסקן שנדהם מהשאלה, בדק והשיב:
רבי" אהרן הגדול מקרלין מחבר הזמר 'י-ה אכסוף'.
טוביה כמעט והתעלף לשמע דבריו. כחו לא עמד לו,
והוא פרץ בבכי חסר מעצורים.

כיוסף שהורץ מן הבור, כך טוביה. למחרת יום טוב
אחרון של פסח, נפתחה דלת תאו והוא התבקש מפי
הסוהר לטל את מטלטליו המועטים ולהתלוות אליו
למשרד מפקד הכלא. שם התבשר טוביה על
שחרורו. פעילות רבת שנים של עסקנים שונים שלא
נשאה פרי, הביאה באפן פתאומי להתפקחות
משפטית מפתיעה שהובילה לשחרור המידי.

לא היה לכך כל הסבר הגיוני מלבד זמר התפלה
שנשא מעמק לב באותו ליל שבת בלתי נשכח זמר
שבקע אתי חומות הכלא.

מעשה זה ספר מפי הרב חיים הערש
מענדעלוויטש מקרית יואל ניו יורק, ששמעו מפי
בעל המעשה, ופורסם בקנטרס 'אז נדברו' - שבט